

SFCR 2018

Verslag inzake de Solvabiliteit en
de Financiële Toestand

DELA Coöperatie U.A. en
DELA Natura- en levensverzekeringen N.V.

Eindhoven,

29 mei 2019

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
SFCR-rapport 2018	5
A. Bedrijf en resultaten	9
A.1. Activiteiten	10
A.2. Prestaties op gebied van verzekeringen	15
A.3. Prestaties op gebied van beleggingen	18
A.4. Overige informatie	23
B. Governancesysteem	25
B.1. Corporate governance	26
B.2. Deskundigheids- en betrouwbaarheidsvereisten	39
B.3. Risicomanagementsystemen	41
B.4. Interne beheersingsysteem	56
B.5. Interne auditfunctie	58
B.6. Actuariële functie	59
B.7. Uitbesteding	60
C. Risicoprofiel	61
Intro	62
C.1. Verzekeringstechnisch risico	68
C.2. Marktrisico	74
C.3. Kredietrisico	85
C.4. Liquiditeitsrisico	88
C.5. Operationeel risico	91
C.6. Overige materiële risico's	92
C.7. Aanvullende informatie	93
D. Waardering voor solvabiliteitsdoeleinden	94
Intro	95
D.1. Waardering van activa	99
D.2. Waardering van de technische verplichtingen	110
D.3. Waardering van de overige verplichtingen	117
D.4. Alternatieve waarderingsmethoden	122
D.5. Overige materiële informatie	123
E. Kapitaalbeheer	124
E.1. Eigen Vermogen	125

E.2. Solvabiliteitskapitaalvereiste en minimumkapitaalvereiste	130
E.3. Gebruik van ondermodule aandelenrisico op basis van looptijd	132
E.4. Verschillen tussen de Standaard Formule en het Intern Model	133
E.5. Niet naleving van de kapitaalvereisten	134
E.6. Overige informatie	135
Bijlage	136
QRT's	137

Samenvatting

SFCR-rapport 2018

Dit rapport is, met goedkeuring van de toezichthouder, een gezamenlijk verslag van DELA Coöperatie U.A. (“DELA Coöperatie”) en DELA Natura- en levensverzekeringen N.V. (“DELA Natura”) inzake de Solvabiliteit en de Financiële Toestand van beide entiteiten (internationale naam: Solvency and Financial Condition Report – SFCR). Het is opgesteld aan de hand van de eisen die daaraan zijn gesteld in de Richtlijn en de Gedelegeerde Verordening Solvency-II.

In dit document wordt met DELA bedoeld: DELA Coöperatie en haar dochters; er wordt gerefereerd aan zaken die betrekking hebben op DELA als geheel.

Structuur van het rapport

De structuur van rapport is zoals voorgeschreven in bijlage XX van de Gedelegeerde Verordening. De inhoud van dit rapport is gebaseerd op:

- artikel 51 t/m 56 van de Solvency-II Richtlijn;
- artikel 292 t/m 298 en 359 t/m 364 van de Gedelegeerde Verordening.

De bedragen in dit rapport sluiten aan bij de kwantitatieve verslagstaten (QRT's), zoals gerapporteerd aan de toezichthouder. De openbare verslagstaten die behoren bij deze SFCR staan in een separaat document (onderdelen van de staten S.02, S.05, S.22, S.23, S.25 en S.32).

De opbouw van dit rapport is als volgt:

- In hoofdstuk A worden de activiteiten van DELA beschreven, zowel in generieke zin als op het gebied van verzekeringen en beleggingen;
- Hoofdstuk B beschrijft de organisatiestructuur, waarbij ook wordt ingegaan op taken en verantwoordelijkheden van het bestuur, de Raad van Commissarissen en de sleutelfuncties. Tevens wordt beschreven hoe invulling is gegeven aan de opzet en werking van de sleutelfuncties;
- De verschillende risico's waaraan DELA is blootgesteld komen in hoofdstuk C aan de orde, evenals de opbouw van het vereiste kapitaal (SCR, Solvency Capital Requirement);
- In hoofdstuk D worden zowel de balans in onze jaarrekening als de Solvency-II balans toegelicht, alsmede de aansluiting daartussen;
- Tenslotte wordt in hoofdstuk E ingegaan op kapitaalbeheer.

Bedrijf en resultaten

De operationele resultaten over 2018 waren goed. Het beleggingsresultaat was negatief, waardoor per saldo een fors verlies wordt gerapporteerd. Ondanks de tegenvallende beleggingsresultaten steeg de solvabiliteitsmarge en kon de coöperatie toch € 42 miljoen aan winstdeling uitkeren ten gunste van haar leden.

Ook in 2018 nam het premie-inkomen toe. Met een groei van 4% steeg het premie-inkomen naar € 451 miljoen.

De Solvency-II-ratio van DELA Coöperatie U.A. per 31 december 2018 is 373% (2017: 309%) en dat is vrijwel volledig tier 1 kapitaal. In de tabel zijn de kerncijfers weergegeven.

Solvency II-positie DELA Coöperatie

x € 1 miljoen

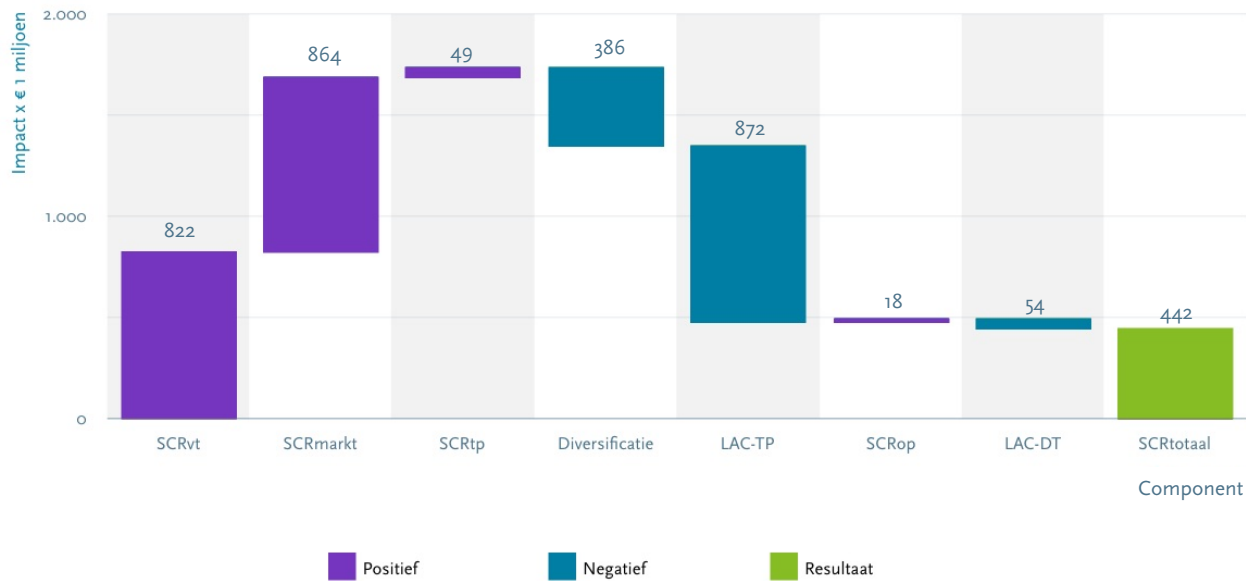
	31-12-2018	31-12-2017
tier 1 vermogen	1.647	1.704
tier 2 vermogen	-	-
tier 3 vermogen	5	-
totaal eigen vermogen Solvency II	1.652	1.704
SCR	442	551
Solvency II ratio	373%	309%

Voor een correctie van het eigen vermogen Solvency II en de SCR wordt verwezen naar het SFCR van 2022

De solvabiliteitspositie bleef zeer solide en dat heeft alles te maken met de verbanden die er zijn met onze winstdeling en onze beleggingen. Wij streven naar een optimaal evenwicht tussen het beleggingsbeleid, de winstdeling en de solvabiliteit. Het negatieve rendement op beleggingen in 2018 laat de werking daarvan zien bij tegenvallende resultaten. Het negatieve rendement leidde ertoe dat de verwachte winstdeling afneemt, maar de met veel zakelijke waarden op de lange termijn gerichte mix aan beleggingen zorgt ervoor dat deze afname beperkt blijft. Tegelijkertijd blijft de solvabiliteit op niveau, daarin speelt de mitigerende werking van het winstdelingsysteem een cruciale rol. De solvabiliteitsratio is zelfs gestegen naar 373% en die stijging kwam doordat de mitigerende werking verder verbeterde. Deels kwam dat door de werking van onze systematiek bij de daling van de aandelenkoersen in december 2018. Voor een deel komt dat ook doordat de mitigerende werking beter kon worden ingeschat door modelverbeteringen. Hiermee wordt onderstreept dat DELA een zeer robuust model heeft. Het beleggingsbeleid zorgt ervoor dat de winstdelingsverwachtingen niet al te zeer worden aangetast bij tegenvallers in de resultaten en de mitigerende werking van het winstdelingsysteem zorgt dat de solvabiliteit op peil blijft.

De SCR (Solvency Capital Requirement – het vereiste kapitaal) van DELA Coöperatie bestaat vooral uit het verzekeringstechnische risico en het marktrisico, zoals in onderstaande figuur is weergegeven. In hoofdstuk C is dit nader uitgewerkt.

SCR naar componenten, ultimo 2018

Organisatiestructuur en governance

DELA opereert in Nederland, België en Duitsland. DELA is in Nederland en België actief als (uitvaart)verzekeraar en uitvaartverzorger. In Duitsland is DELA Natura in 2018 gestart met de verkoop van overlijdensrisicoverzekeringen en in 2019 komen daar uitvaartverzekeringen bij. Vrijwel alle polishouders van de Nederlandse vestiging van DELA Natura zijn lid van DELA Coöperatie.

In 2018 is de verantwoordelijkheid voor de compliancefunctie verschoven van de CEO naar de CFRO, tegelijkertijd is er een nieuwe compliancefunctionaris aangesteld. Verder zijn er geen materiële wijzigingen geweest in de inrichting en de bezetting van de sleutelfuncties zoals vereist in de Solvency-II-regelgeving. De tweedelijns-functies zijn ingevuld met drie fulltime functies voor financieel respectievelijk operationeel risicomanagement en compliance. De actuariële functie is extern belegd bij Willis Towers Watson.

Solvabiliteit, risicoprofiel en kapitaalbeheer

Ons systeem van winstdeling speelt een belangrijke rol in de solvabiliteitspositie. In overleg met de Algemene Vergadering is besloten dat wij de winstdeling kunnen variëren, niet in functie van de daadwerkelijke winst in een jaar, maar vooral in functie van de onderliggende dekingsgraad van onze verplichtingen en daarmee in functie van de actuele rentestanden. Het komt erop neer dat als de rente zeer laag is, wij een beroep doen op onze leden door een grotere bijdrage te vragen om de waardevastheid van de uitkeringen bij de uitvaartverzekeringen te dragen. Aangezien de lage rentestand veelal gepaard gaat met een lage inflatie, is het effect op de jaarlijkse premieverhoging goed te overzien. Per 1 januari 2019 is de premie voor het DELA UitvaartPlan (onze uitvaartverzekering) met 2,47% verhoogd, waarvan 1,90% inflatie en 0,57% financiering van de backservice. Indien de volledige last van de indexering doorberekend zou zijn dan zou de

premieverhoging 3,49% zijn geweest. Voor de vergelijking: de afgelopen 5 jaar was de gemiddelde premieverhoging vanwege de stijging van de gemiddelde uitvaartkosten 1,90%. In 2017 versterkten we onze buffers met een forse winst en relatief weinig winstdeling. In 2018 hebben wij meer winstdeling gegeven ondanks een netto verlies.

De Solvency-II-ratio van DELA Coöperatie was op 31 december 2018 373%. Onze lange-termijn-doelstelling is een solvabiliteitsratio die hoger blijft dan 250%. Onze ratio getuigt van een stevige positie, zeker gezien de langdurige lage renteniveaus.

De afgelopen jaren hebben wij verbeteringen doorgevoerd in het stelsel van kapitaalbeleid en risk-appetite-statements en dat is nu een robuust geheel. De jaarlijkse evaluatie leidde tot slechts enkele verfijningen. Uit de ORSA blijkt dat de solvabiliteitspositie bestand is tegen stresstesten.

A. Bedrijf en resultaten

A.1. Activiteiten

DELA Coöperatie is in 1937 opgericht om goede, waardige uitvaarten mogelijk te maken voor haar leden, ongeacht rang of stand. Door de uitvaarten te verzekeren én te verzorgen wordt dat op een betrokken en persoonlijke wijze waargemaakt voor alle leden. DELA biedt zekerheid, zorg én continuïteit. De hele dienstverlening staat in het teken van de verbondenheid tussen mensen en generaties en het verder helpen van nabestaanden.

DELA streeft naar een zo zorgeloos mogelijke toekomst voor alle leden. Het volbrengen van de missie vereiste volharding en strijdvaardigheid; dat vormde het karakter van de coöperatie.

A.1.1. Kernwaarden en missie

DELA is een coöperatieve onderneming die zich richt op de continuïteit van het leven. Het is onze ambitie dat onze leden de toekomst zo zorgeloos mogelijk tegemoet kunnen zien. Met onze brede financiële en praktische dienstverlening staan wij hen daartoe met raad en daad bij. De missie van DELA is: 'Wij geven elkaar zekerheid, zorg en continuïteit'.

De leden en de DELA-organisatie borgen samen de continuïteit van de coöperatie en bewaken dat onze grondgedachte tot in lengte van jaren blijft bestaan en functioneren. Het businessmodel is eenvoudig en draait om:

- De bundeling van kracht van zoveel mogelijk leden;
- De kostenefficiënte inkoop en organisatie van een waardig afscheid;
- De structurele waardecreatie voor stakeholders door de vier hoofddoelen te realiseren;
- Het borgen van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en relevantie. Wij willen een bedrijfsvoering die het milieu zo minimaal mogelijk belast en bijdraagt aan een samenleving waarin iedereen ertoe doet en waaraan iedereen mee kan doen.

A.1.2. Koers en strategie

Ambitie: dit gewaagde doel maakt het voor iedereen duidelijk

Waar willen we naartoe? Wat is onze ultieme ambitie? Zowel onze missie als strategie komen terug in het gewaagde doel dat we voor DELA voor het komend decennium hebben geformuleerd: "In 2030 geven vijf miljoen leden in Europa elkaar zekerheid, zorg en continuïteit".

Het gewaagde doel voor DELA Nederland in de huidige planperiode is met name gericht op maatschappelijke betrokkenheid en excellente dienstverlening en luidt: "In 2020 is DELA de meest betrokken coöperatie die het leven méér betekenis geeft".

In België is DELA in een fase van groei, zowel autonoom als door middel van acquisities. Het gewaagde doel voor DELA België voor deze planperiode is gekoppeld aan de opbouw van bekendheid en reputatie en luidt: “In 2020 is DELA dé uitvaartspecialist van België die er staat als één warme familie voor alle andere families”.

Voor het onlangs gestarte DELA Duitsland was in 2018 nog geen gewaagd doel geformuleerd, anders dan het maken van een goede entree op de Duitse markt.

Onze hoofddoelen: zo creëren we waarde

De mate waarin wij goed presteren, stellen we vast aan de hand van vier hoofddoelen. Door de doelen te realiseren, creëren we waarde voor onze belangrijkste stakeholders:

- Onze leden: bevelen leden en klanten onze dienstverlening aan? Indicator daarbij zijn onze nettopromotorscores (NPS).
- Onze financiën: in welke mate kunnen wij winstdeling blijven geven aan onze leden, nu en straks? Als indicator kijken we naar de verwachte gemiddelde winstdeling.
- Onze mensen: vinden zij DELA het leukste bedrijf om bij te werken? Indicator: Indicator van trots en tevredenheid wordt gemeten via de jaarlijkse Great Place to Work-meting.
- Onze omgeving: wat vinden zij? Hoe kijkt de buitenwereld naar DELA? Als indicator monitoren we in Nederland onze reputatieontwikkeling via de metingen van het Reputation Institute. In België meten we de mate waarin DELA wordt gezien als dé uitvaartspecialist.

Meerjarenstrategie: deze beweging willen we maken

De koers van coöperatie DELA is in beginsel 'tijdloos' en geldt ieder jaar opnieuw. Anders is dat voor onze strategie: die geldt voor de huidige planperiode en zegt iets over de fase waarin we als onderneming opereren. Op groepsniveau is de strategie als volgt samen te vatten:

- De positie in onze kernmarkten Nederland en België versterken door uitbreiding van productproposities en acquisities;
- De internationale expansie maakt het mogelijk de groei van het aantal leden te kunnen voortzetten waardoor we schaalvoordelen steeds meer kunnen inzetten;
- De verdere vergroting van de wendbaarheid, het digitaal meesterschap en het aanpassingsvermogen van onze organisatie moeten het mogelijk maken dat DELA, ook voor de leden van morgen, aan de verwachtingen van haar leden kan blijven voldoen door het leveren van excellente dienstverlening en door kostenefficiënt te opereren;
- Nieuwe domeinen ontwikkelen op het gebied van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en relevantie en het op dit gebied introduceren van producten en diensten met het DELA-DNA.

A.1.3. Algemene informatie

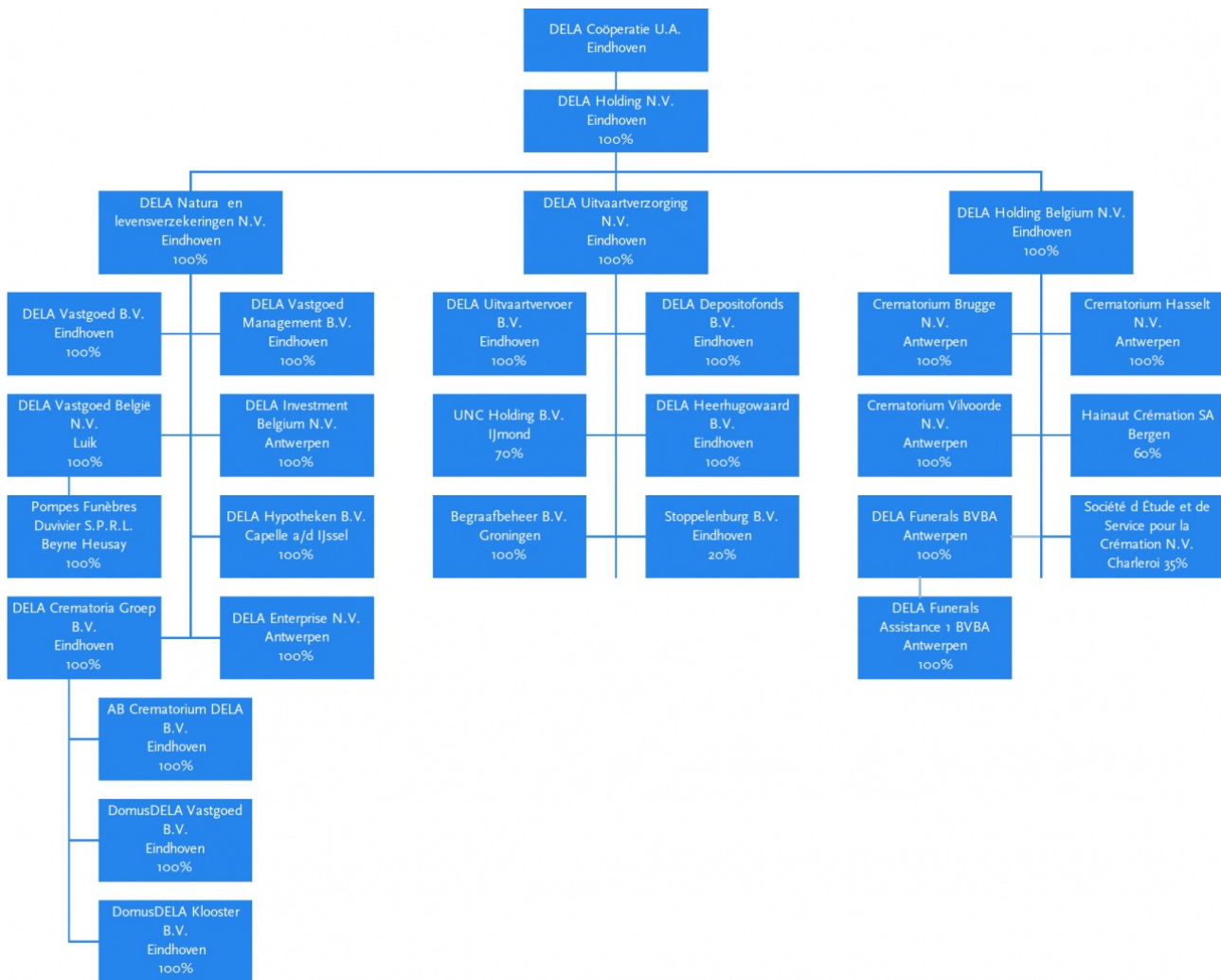
DELA Coöperatie -statutair gevestigd in Eindhoven Oude Stadsgracht 1, KvK-nummer 17012026- is een holding met zowel verzekerings- als uitvaartverzorgingsactiviteiten die actief is in Nederland, België en in Duitsland. De verzekeringsactiviteiten binnen DELA worden uitgeoefend via de entiteit DELA Natura- en Levensverzekeringen N.V. (verder: DELA Natura), statutair gevestigd in Eindhoven Oude Stadsgracht 1, KvK-nummer 17078393.

Ultimo 2018 had DELA Coöperatie 1.985 (2017: 1.852) werknemers in dienst, waarvan 405 in België (2017: 393) en 11 in Duitsland (2017: 6).

Het SFCR is opgesteld door en onder verantwoording van het management. De informatie over de SCR is ook opgenomen in de jaarrekening van DELA. Deloitte Accountants heeft de jaarrekeningen van DELA Coöperatie, alsmede die van DELA Natura over 2018 gecontroleerd en er goedkeurende verklaringen bij afgegeven.

Hieronder is de juridische structuur van DELA Coöperatie weergegeven.

Organigram juridische structuur DELA Coöperatie

Stichting DELA Depositary & Management (gevestigd te Eindhoven) is niet opgenomen in het organigram van de DELA Groep. Reden is dat een stichting geen juridische eigenaar kent. DELA heeft over Stichting DELA Depositary & Management wel de overwegende zeggenschap en daarom worden de financiële gegevens hiervan voor 100% in de consolidatie opgenomen. Per 1 januari 2019 is de stichting omgezet in een B.V.

DELA Uitvaartverzorging N.V. heeft op 1 januari 2018 haar belang in UNC Holding N.V. uitgebreid van 50% naar 70%. Voor deze uitbreiding van het belang is € 0,2 miljoen betaald. Met deze transactie is een meerderheidsbelang verworven in UNC Holding B.V. en daarom zijn de financiële gegevens van deze vennootschap vanaf deze datum volledig in de consolidatie opgenomen. In 2017 was UNC nog voor 50% in de consolidatie opgenomen.

Op 1 januari 2018 is Algemeen Belang Uitvaartverzorging B.V. gefuseerd met DELA Uitvaartverzorging N.V.

DELAmondo Vastgoed B.V. heeft in 2018 haar naam gewijzigd in DomusDELA Vastgoed B.V. en DELAmondo Klooster B.V. heeft in 2018 haar naam gewijzigd in DomusDELA Klooster B.V.

De verschillen tussen de omvang van het vermogen op de Solvency-II-balans en de balans in de jaarrekening worden toegelicht in hoofdstuk D.

Naam en contactgegevens van de toezichthouder

Naam: De Nederlandsche Bank

Bezoekadres: Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam

Telefoonnummer: +31 800 020 1068

Email: info@dnb.nl

Naam en contactgegevens van de externe accountant

Naam: Deloitte Accountants

Bezoekadres: Gustav Mahlerlaan 2970, 1081 LA Amsterdam

Telefoonnummer: +31 88 288 2888

A.2. Prestaties op gebied van verzekeringen

De omvang van onze totale portefeuille gemeten naar aantal verzekerden is voor DELA Natura een belangrijk speerpunt. In een krimpende markt voor individuele levensverzekeringen wisten wij ook in 2018 weer een aanzienlijke groei te realiseren. Die groei kwam voort uit alle drie de productgroepen: uitvaartverzekeringen, overlijdensrisicoverzekeringen en spaarverzekeringen. Met de verbreding van onze dienstverlening betekenen wij niet alleen meer voor onze bestaande leden en klanten, maar trekken we ook nieuwe verzekerden aan. Geconsolideerd bedroeg de autonome netto-aanwas circa 81.200 verzekerden (2017: circa 80.500 verzekerden). Mede als gevolg van niet-autonome groei bedroeg de totale netto aanwas circa 123.000 verzekerden.

Kerncijfers DELA Natura

Aantallen

	2018	2017	Delta
Aantal werknemers	573	566	1,2%
Aantal verzekerden Nederland	3.218.355	3.176.382	1,3%
Aantal verzekerden België	835.392	758.456	10,1%
Aantal verzekerden Duitsland	4.100	-	
Totaal aantal verzekerden	4.057.847	3.934.838	3,1%

Bedragen: x € 1 miljoen

	2018	2017	Delta
Balanstotaal	5.919	5.898	0,3%
Waarde beleggingen	5.633	5.728	-1,7%
Verzekerd kapitaal	42.987	38.705	11,1%
Technische voorziening	4.584	4.291	6,8%
Eigen vermogen	1.009	1.241	-18,7%
In % technische voorziening	22	29	-23,9%
Aanwezige solvabiliteit	1.671	1.747	-4,3%
Vereiste solvabiliteit	433	534	-19,0%
Solvabiliteitsratio	386%	327%	18,1%
Premie-inkomen Nederland	341,6	335,9	1,7%
Premie-inkomen België	108,9	98,9	10,1%
Premie-inkomen Duitsland	0,3		
Totaal premie-inkomen	450,8	434,8	3,7%
Resultaat Beleggingen	-114	433	
Technische kosten NL	92	84	9,6%
Technische kosten BE	33	31	7,8%
Technische kosten DE	6	0	
Totaal technische kosten	131	115	14,4%
Winstdeling / backservice	42	18	138,4%
Nettoresultaat	-172	257	

De autonome groei in het premie-inkomen kwam uit op 4% (2017: 9%) en steeg tot € 451 miljoen. De

oorzaak van de geringere groei ten opzichte van 2017 ligt geheel in de daling van het volume koopsommen bij de spaarverzekeringen. In Nederland werd de groei in de volle breedte gedragen door alle drie de productgroepen: uitvaartverzekeringen, overlijdensrisicoverzekeringen en spaarverzekeringen. België realiseerde de grootste procentuele premiestijging indien de start in Duitsland niet wordt meegerekend.

Operationeel resultaat

Het operationeel resultaat was goed, maar wel beduidend lager dan in 2017. Dit was verwacht en heeft met name te maken met de forse stijging van uitgaven met betrekking tot veranderprogramma's op het gebied van IT en de digitalisering van processen. Tevens zorgde de nieuwe pensioenregeling voor een toename van de kosten in 2018. De nieuwe regeling zorgt weliswaar voor extra lasten op korte termijn maar hier staat tegenover dat de nieuwe regeling voor de werkgever minder risico's kent op lange termijn. Per saldo bedroeg het operationeel resultaat van de verzekeraar € 42,6 miljoen.

Solvabiliteit

De solvabiliteitspositie van de verzekeraar bleef zeer solide en dat heeft alles te maken met de verbanden die er zijn met onze winstdeling en onze beleggingen. Wij streven naar een optimaal evenwicht tussen het beleggingsbeleid, de winstdeling en de solvabiliteit. Het negatieve rendement op beleggingen in 2018 laat de werking daarvan zien bij tegenvallende resultaten. Het negatieve rendement leidde ertoe dat de verwachte winstdeling afneemt, maar de met veel zakelijke waarden op de lange termijn gerichte mix aan beleggingen zorgt ervoor dat deze afname beperkt blijft. Tegelijkertijd blijft de solvabiliteit op niveau, daarin speelt de mitigerende werking van het winstdelingssysteem een cruciale rol. De solvabiliteitsratio is zelfs gestegen naar 386%. Die stijging kwam doordat de mitigerende werking verder verbeterde. Deels is dit veroorzaakt door de werking van onze systematiek bij de daling van de aandelenkoersen in december 2018. Een andere oorzaak is gelegen in modelverbeteringen.

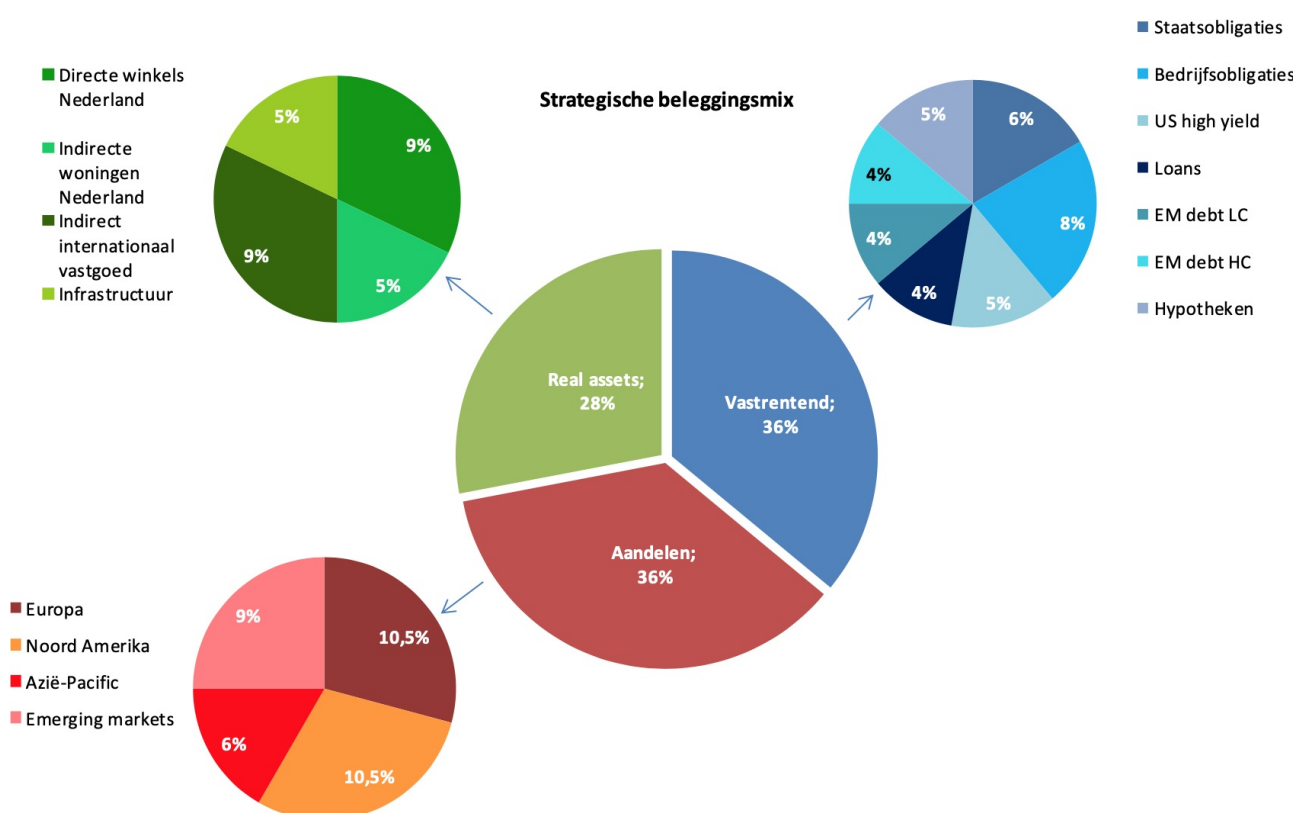
Hiermee wordt onderstreept dat DELA Natura een zeer robuust model heeft. Het beleggingsbeleid zorgt ervoor dat de winstdelingsverwachtingen niet al te zeer worden aangetast bij tegenvallers in de resultaten en de mitigerende werking van het winstdelingssysteem zorgt dat de solvabiliteit op peil blijft.

In 2018 konden wij, ondanks de negatieve beleggingsresultaten, een winstdeling geven van € 42 miljoen. De stijging ten opzichte van 2017 komt voor het grootste deel doordat de uitvaartkosteninflatie is gestegen naar 1,9% en we meer winstdeling willen geven ter compensatie van de backservice-premie. Ook is de gemiddelde dekkingsgraad die ten grondslag ligt aan de winstdeling per 1-1-2019 gestegen naar 189%. In 2017 was deze nog 171%.

A.3. Prestaties op gebied van beleggingen

De afdeling vermogensbeheer draagt zorg voor het algehele beleggingsbeleid waaronder de strategische allocatie van de gehele portefeuille en voor de operationele invulling van de beleggingen in andere activa dan direct vastgoed. De vastgoedorganisatie draagt zorg voor het directe vastgoed in Nederland en is geheel ondergebracht in DELA Vastgoedmanagement B.V. (“DELA Vastgoed”).

De doelallocatie van het te beleggen vermogen over de beleggingscategorieën is conform onderstaande strategische mix verdeeld.

Onder real assets worden vastgoed en infrastructuur verstaan. Zakelijke waarden (aandelen, vastgoed en infrastructuur) vertegenwoordigen 64% van de asset mix. Het aandeel van liquide beleggingen bedraagt 65% van de beleggingsportefeuille.

De werkelijke asset mix wijkt met uitzondering van de real assets portefeuille marginaal af van de strategische asset mix. In 2019 zal een reallocatie van de real assets portefeuille richting strategische asset allocatie worden doorgevoerd.

Resultaten 2018

Het bruto rendement voor 2018 bedraagt 2,46% negatief.

Hieronder een overzicht van het behaalde bruto rendement en de kosten in 2018 en ter vergelijking in 2017.

Bruto- en nettorendementen

Percentage

	2018			2017		
	Bruto rend.	Kosten	Netto rend.	Bruto rend.	Kosten	Netto rend.
Vastrentend						
Aandelen	-8,88%	0,31%	-9,19%	15,11%	0,20%	14,91%
Vastrentend	-2,08%	0,28%	-2,35%	3,55%	0,23%	3,32%
Vastgoed	8,68%	0,34%	8,34%	8,76%	0,33%	8,43%
Infrastructuur	9,63%	8,30%	1,33%	2,57%	3,06%	-0,49%
Totaal rendement	-2,46%	0,33%	-2,79%	8,74%	0,25%	8,49%

Het beleggingsrendement van de komende jaren wordt geschat op ongeveer 4,5% per jaar. Jaarlijks vindt een toets plaats of de rendementsverwachtingen nog realistisch zijn en waar nodig worden deze bijgesteld.

A.3.1. Aandelenportefeuille

De strategische regioverdeling van de aandelenportefeuille is in te delen in 4 regio's (zie ook de grafiek onder A.3).

De portefeuilles in Europa en opkomende markten worden gebenchmarkt tegen de respectievelijke MSCI indices. Deze indices beslaan 85% van de beursgenoteerde beleggingsuniversum.

De portefeuilles in de regio's Azië Pacific en Noord-Amerika worden gebenchmarkt tegen de MSCI Pacific IMI index. Dit is een index die 99% van de marktkapitalisatie van de beursgenoteerde bedrijven in de betreffende landen dekt.

A.3.2. Vastrentende waarden

De vastrentende portefeuille bestaat uit een liquide portefeuille van beursgenoteerde obligaties en een illiquide deel, bestaande uit hypotheek. De liquide obligatieportefeuille vertegenwoordigt 31% van de beleggingsportefeuille en is verdeeld per segment. De strategische verdeling is opgenomen in de grafiek onder A.3.

De staatsobligatieportefeuille bestaat uit obligaties van landen met een rating van minimaal AA bij inceptie. De bedrijfsobligaties hebben minimaal een investment grade rating bij inceptie. High yield concentreert zich op bedrijfsobligaties met een hoger risico in de Verenigde Staten. In 2018 heeft DELA de opbouw van een loans portefeuille afgerond. Loans zijn hoogrentende leningen van grote en middelgrote bedrijven met een variabele rentevergoeding. Bij een faillissement gaan deze leningen voor op eventueel uitstaande high yield obligaties. Ten slotte bestaat de portefeuille in opkomende markten uit obligaties in zowel lokale valuta (LC) als Amerikaanse dollars (HC). Er wordt een gelijke verdeling tussen LC en HC gehanteerd.

De vastrentende portefeuille is uitbesteed aan gespecialiseerde externe managers. Deze mandaten worden actief of volgens een smart beta strategie beheerd. Dit laatste is in feite een passieve belegging maar er wordt niet simpelweg een benchmark gevolgd. Een passieve belegging in vastrentende waarden zou simpelweg de grootste schuldenaren het grootste gewicht geven. Met een smart beta benadering wordt kritisch naar benchmarks gekeken en indien nodig wordt de benchmark naar eigen inzichten samengesteld. Dit geldt voor staatsobligaties, bedrijfsobligaties en high yield.

De hypotheekportefeuille is vanaf 2014 opgebouwd; deze portefeuille vertegenwoordigt 5% van het totale vermogen. Van belang is het realiseren van een aantrekkelijke marktconforme vergoeding terwijl het risico op wanbetaling wordt geminimaliseerd. Er worden uitsluitend hypotheekleningen met NHG verstrekt.

A.3.3. Beleggingen in groepsmaatschappijen en andere deelnemingen

Deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de nettovermogenswaarde. Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, is ervan uitgegaan dat er invloed is van betekenis.

A.3.4. Real assets

De real assets portefeuille bestaat op dit moment uit vastgoed en infrastructuur. De strategische verdeling is opgenomen in de grafiek onder A.3.

Vastgoed is onder te verdelen in direct en indirect vastgoed. DELA Vastgoed management is verantwoordelijk voor de invulling van het directe vastgoed in Nederland. Het beleid is gericht op het actief exploiteren van solitaire winkels en winkelcentra. Kennis van de markt, een uitgebreid netwerk en inspelen op toekomstige ontwikkelingen zijn van belang voor het realiseren van exploitatierendement binnen de juiste risico/rendement verhouding.

De indirecte Nederlandse woningportefeuille wordt beheerd door de externe manager Amvest. DELA participeert hiertoe in het Amvest Residential Core fund.

Het internationaal vastgoed bestaat momenteel uit een participatie in het CBRE Nordics fund.

De beleggingen in infrastructuur bestaan uit participaties in de Fondsen DIF Infrastructure V en EDIF V.

Onder winkels vallen ook de woningen en kantoren boven de winkels en parkeergarages bij winkelcentra.

A.3.5. Beleggingen voor index-linked en unit-linked verzekeringen

DELA heeft geen index-linked en unit-linked verzekeringen.

A.3.6. Afgeleide financiële instrumenten

DELA gebruikt afgeleide financiële instrumenten. Wanneer er sprake is van derivaten zoals interest rate swaps (deze kwamen niet voor op de balans van DELA eind 2018), valutatermijncontracten en aandelenopties, worden deze gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde van openbaar verhandelde derivaten is gebaseerd op genoteerde biedprijzen voor gehouden activa of uit te geven verplichtingen en genoteerde laatprijzen voor te verwerven activa of gehouden verplichtingen.

De valutatermijncontracten worden gemanaged op onderstaande wijze:

- de valuta afdekking wordt elk kwartaal door de afdeling vermogensbeheer getoetst aan de beleggingsmix en er wordt indien nodig geherbalanceerd bij het doorrollen of uitzetten van valutatermijncontracten;
- voor de af te dekken valuta binnen de aandelenportefeuille is de strategische hedge 70%. Het gaat hier om de Amerikaanse Dollar, Zwitserse Franc, Australische Dollar, Singapore Dollar, Japanse Yen, en het Britse Pond. Hierbij wordt een bandbreedte van 65% tot 75% gehanteerd;
- de af te dekken valuta binnen de obligatieportefeuille zijn de Amerikaanse Dollar, Britse Pond, Australische Dollar, Canadese Dollar, Noorse Kroon en Singapore Dollar. Deze worden voor 100% afgedekt, waarbij een bandbreedte van 97% tot 103% wordt gehanteerd;
- alleen als het hedgepercentage buiten de genoemde bandbreedtes belandt wordt de hedge tussentijds aangepast. Deze herbalancering zal binnen vijf werkdagen na de ontstane overschrijding plaatsvinden.
- Vanaf 2019 wordt de valuta afdekking gereduceerd van 70% naar 50% (aandelen) respectievelijk van 100% naar 90% (obligaties).

DELA dekt het risico op een extreme aandelenschok af. Het doel hiervan is om DELA te beschermen tegen een zeer negatief scenario voor de aandelenmarkten waardoor DELA in een dermate slechte situatie komt dat de lange-termijn-doelstellingen in gevaar komen. Hiertoe zijn putopties op de aandelenportefeuille gekocht. De doelstelling is DELA te beschermen tegen een koersdaling van de totale aandelenportefeuille van meer dan 20%. Het is de verwachting dat het beschermingsniveau zich

tussen de 90% en 70% (koersdaling van tussen 10% en 30%) van de marktwaarde van de aandelen zal bewegen. Ultimo 2018 was het beschermingsniveau als gevolg van de koersdalingen in december hoog: 87%.

A.3.7. Beleggingen in onderpand

Er zijn geen beleggingen in onderpand gegeven op 31 december 2018.

Momenteel wordt niet belegd in gesecuritiseerde instrumenten. Uitsluitend in het global credit mandaat is het toegestaan om, tot een maximum van 10% van het beheerd vermogen, in dat mandaat te beleggen in gesecuritiseerde instrumenten. De samenstelling van de beleggingsportefeuille wordt nauwgezet gemonitord om deze bepaling te controleren.

Securities lending beleid

DELA leent aandelen en obligaties uit (securities lending). Om het risico voor DELA te beperken dienen de leners hiervoor onderpand (collateral) te storten. Hierbij is cash-collateral niet toegestaan en aan de lenende partijen worden strenge eisen gesteld. Om het risico verder te beperken worden de volgende aanvullende restricties opgelegd:

- tegenpartijen: alleen tegenpartijen met een rating van minimaal A- volgens S&P;
- onderpand: alleen staatsobligaties van OECD landen met een rating van minimaal AA- volgens S&P;
- de marktwaarde van het onderpand dient minimaal 102% te bedragen van de marktwaarde van de uitgeleende effecten;
- aandelen op de engagementlijst (aandelen waarvan DELA het juridisch eigendom wil behouden) worden niet uitgeleend.

De marktwaarde van de uitgeleende stukken per 31-12-2018 bedraagt € 194,8 miljoen (2017: € 250,2 miljoen). Hiervoor is € 202,7 miljoen (2017: 255,6 miljoen) aan onderpand ontvangen.

Derivaten

DELA heeft derivaten om valuta- en aandelenrisico's gedeeltelijk af te dekken. Per 31 december 2018 bedraagt de marktwaarde € 20,4 miljoen (valuta) respectievelijk € 59,7 miljoen (aandelen). Hiervoor is € 24,2 miljoen (valuta) respectievelijk € 64,0 miljoen (aandelen) aan onderpand ontvangen.

A.4. Overige informatie

DELA heeft naast de eerder beschreven prestaties in beleggen en verzekeren nog een kernactiviteit, namelijk op het gebied van uitvaartverzorging. Deze activiteiten worden uitgevoerd door DELA Uitvaartverzorging B.V. ("DELA Uitvaartverzorging") en DELA Holding Belgium N.V. ("DELA Holding Belgium"). De uitvaartverzorging bestaat uit het regelen van uitvaarten, het vervoer van overledenen en het exploiteren van crematoria en uitvaartcentra.

De diensten die DELA Uitvaartverzorging en DELA Holding Belgium verrichten voor de leden van DELA Coöperatie of polishouders van DELA Natura worden grotendeels betaald door de verzekeraar (DELA Natura). Beide entiteiten verrichten ook diensten voor niet-leden en niet-polishouders van DELA.

De kerncijfers van de uitvaarttak van DELA ontwikkelden zich als volgt:

Kerncijfers uitvaartbedrijf

Aantallen

	2018	2017	Delta
Uitvaarten			
Nederland	33.422	31.821	5,03%
België	11.461	11.795	-2,83%
Totaal	44.883	43.616	2,90%
Crematies in eigen crematoria			
Nederland	23.984	22.781	5,28%
België	8.367	10.013	-16,44%
Totaal	32.351	32.794	-1,35%
Gemiddelde uitvaartkosten			
Voor Natura in Nederland, per volwassene, in euro's	4.197	4.134	1,52%

x € 1 miljoen

	2018	2017	Delta
Uitvaarten			
Opbrengst uitvaartverzorging	241	237	1,71%

Voor leaseverplichtingen van DELA Coöperatie wordt verwezen naar hoofdstuk D.

B. Governance- systeem

B.1. Corporate governance

B.1.1. Algemeen

Corporate governance gaat over zorgvuldig bestuur, adequaat toezicht en transparante verantwoording. Een belangrijk aspect daarvan is het vinden van een goed evenwicht tussen ondernemerschap, controle en risicobeheersing. Bij DELA organiseren we onze activiteiten vanuit een visie die gericht is op de continuïteit van de coöperatie en de belangen van onze leden op lange termijn. De corporate governance van DELA stoelt enerzijds op de cultuur van onze organisatie en anderzijds op wet- en regelgeving en best practices. Zo kan DELA voldoen aan verordeningen en richtlijnen vanuit de Europese wetgever, nationale wetgeving zoals de Wet financieel toezicht en beleidsregels vanuit de toezichthouders.

De uitgangspunten voor de governance worden gevormd door de missie, de BIO-waarden, de troeven en de statuten. De koers wordt bepaald door het gewaagde doel. Leidraad voor alle activiteiten is het behartigen van de belangen van de leden van de coöperatie op de lange termijn en het centraal stellen van het belang van de klant.

B.1.2. Juridische structuur en zeggenschap

- DELA Coöperatie is een coöperatie met uitgesloten aansprakelijkheid voor de leden. De coöperatie wordt gevormd door alle verzekerden die bij het aangaan van een verzekering, die is ondergebracht in de coöperatie, tevens lid worden van de coöperatie. In de statuten van de coöperatie is dit beschreven. DELA Coöperatie U.A. (verder: 'DELA coöperatie') is een coöperatie die in 1937 is opgericht en tot doel heeft: haar leden met raad en daad bij te staan zodat zij hun toekomst zo zorgeloos mogelijk tegemoet kunnen zien;
- voor haar leden en medeverzekerden een waardige en betaalbare uitvaart te waarborgen;
- de reputatie van de levensverzekeringsmarkt en die van het uitvaartwezen te bevorderen.

Onder DELA Coöperatie U.A. ressorteert DELA Holding N.V. De bestuurders van de coöperatie zijn tevens de bestuurders van DELA Holding N.V. Onder de holding vallen drie hoofdvennootschappen: DELA Natura- en levensverzekeringen N.V. (verder: DELA Natura), DELA Uitvaartverzorging N.V. en DELA Holding Belgium N.V. In DELA Natura zijn de Nederlandse, Belgische en Duitse verzekeringsactiviteiten ondergebracht. In DELA Uitvaartverzorging N.V. zijn de uitvaartactiviteiten voor Nederland ondergebracht. De Belgische uitvaartactiviteiten zijn ondergebracht bij de hoofdvennootschap DELA Holding Belgium N.V. De hoofdvennootschappen kennen dochters en deelnemingen.

DELA Holding N.V. is steeds bestuurder bij de hoofdvennootschappen. Elke hoofdvennootschap is steeds bestuurder bij een dochtervennootschap. Per vennootschap kan daarnaast een directeur zijn aangesteld. De bevoegdheden van de directeur zijn per vennootschap vastgelegd in de statuten van de

vennootschap, in de bevoegdhedenregeling van DELA van het desbetreffende bedrijfsonderdeel en blijken uit de inschrijvingen bij de Kamer van Koophandel. Het inschrijvingsnummer van DELA Coöperatie bij de Kamer van Koophandel is 17012026.

Uit de juridische structuur van DELA volgt dat zij een bestuurlijk top down model kent. Dit houdt in dat DELA Coöperatie in de top de uiteindelijke zeggenschap heeft en dat DELA Holding direct daaronder operationeel verantwoordelijk is. Dit betekent dat het bestuur in de coöperatie niet alleen verantwoordelijk is, maar ook de bijbehorende zeggenschap kan uitoefenen binnen de bedrijfsonderdelen van DELA. Het bestuur van de coöperatie doet dit onder toezicht van de raad van commissarissen. Het bestuur van de coöperatie is gehouden de voorafgaande goedkeuring te vragen zowel aan de raad van commissarissen als aan de algemene vergadering voor die besluiten die staan genoemd in de statuten van de coöperatie. De leden van de raad van commissarissen van DELA Coöperatie zijn eveneens aangesteld als commissaris bij DELA Holding N.V. en DELA Natura. Bij DELA Natura is de instelling van een raad van commissarissen verplicht gesteld op grond van de Wet financieel toezicht (Wft).

De bestuurlijke structuur van de hoofdvennootschappen is een afgeleide van de topstructuur en het bestuurlijke goedkeuringssysteem werkt naar boven door. Dit houdt het volgende in:

- er is binnen de hoofdvennootschappen sprake van een meerhoofdige directie, bestaande uit DELA Holding en één of meer gevolmachtigde directeuren. DELA Holding is steeds de algemeen directeur;
- bij de hoofdvennootschap DELA Natura is instelling van een raad van commissarissen verplicht gesteld op grond van de Wet financieel toezicht (Wft). Deze raad van commissarissen is dezelfde als bij DELA Coöperatie en DELA Holding. De directie van de hoofdvennootschap is steeds gehouden de voorafgaande goedkeuring te vragen zowel aan de raad van commissarissen als aan de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA) voor die besluiten die staan genoemd in de statuten en in een afzonderlijk schriftelijk besluit van de raad van commissarissen en van de AVA. De facto geldt het goedkeuringssysteem via de AVA naar boven, omdat bij elke tussenstap vanaf de onderste vennootschap in de keten steeds een tussenliggend AVA-besluit voor de aangegeven gevallen noodzakelijk is;
- de hoofdvennootschappen DELA Uitvaartverzorging en DELA Holding Belgium kennen geen raad van commissarissen .

Met ingang van 1 januari 2018 kent DELA Natura geen dochtervennootschappen meer die een raad van commissarissen hebben.

B.1.3. Bestuurs- en organisatiestructuur

De bestuurs- en de organisatiestructuur zijn erop gericht om verantwoordelijkheden zodanig te beleggen dat doelen en werkzaamheden binnen de hele organisatie in overeenstemming zijn met het algemene beleid van DELA. Hiermee wordt tevens geregeld dat op een efficiënte en effectieve wijze

voldaan wordt aan alle belangrijke verplichtingen.

B.1.3.1. Besturingsstructuur

De coöperatie heeft een bestuur. Dit bestaat uit een door de raad van commissarissen te bepalen aantal natuurlijke personen. Het bestuur is, uitgezonderd de beperkingen in de statuten, belast met het besturen van de coöperatie en het beheer van haar vermogen. Het bestuur kan bepalen met welke taak elke bestuurder in het bijzonder is belast. De taakverdeling dient goedgekeurd te worden door de raad van commissarissen. Het bestuur is steeds gehouden de voorafgaande goedkeuring te vragen zowel aan de raad van commissarissen als aan de algemene vergadering voor die besluiten die staan genoemd in de statuten van de coöperatie.

DELA Coöperatie en haar onderliggende bedrijfsonderdelen vormen tezamen de DELA Groep ("DELA").

Leden

Alleen natuurlijke personen kunnen lid zijn van de coöperatie. Om lid te kunnen zijn, dienen zij met één of meer dochtermaatschappijen een aangewezen (verzekerings)overeenkomst te hebben gesloten.

Algemene vergadering

De algemene vergadering van DELA Groep fungeert als 'hoogste niveau aandeelhouder' en wordt gevormd door uit de leden van de coöperatie gekozen personen. De algemene vergadering bestaat uit 36 leden en 36 plaatsvervangende leden. Zowel de leden als plaatsvervangende leden wonen twee keer per jaar de vergaderingen bij. In de vergadering worden de belangrijke zaken over coöperatie DELA besproken. Dit zijn bijvoorbeeld:

- de begroting van het komende jaar;
- het jaarverslag van het af te sluiten boekjaar;
- het vaststellen van de jaarrekening en het decharge verlenen aan het bestuur en de raad van commissarissen;
- goedkeuring van aanpassingen in de verzekeringsproducten. Een voorbeeld hiervan is de jaarlijkse premieverhoging;
- benoemingen van bestuurders en commissarissen.

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen bestaat uit een door die raad te bepalen aantal van ten minste vijf en ten hoogste zeven natuurlijke personen. Indien mogelijk zijn twee commissarissen afkomstig uit de leden of plaatsvervangende leden van de algemene vergadering. De samenstelling van de raad van commissarissen is zodanig dat de combinatie van ervaring, deskundigheid en onafhankelijkheid van zijn leden voldoet aan de profielschets en de raad in staat stelt zijn diverse verplichtingen te voldoen.

De raad van commissarissen heeft een profielschets opgesteld van zijn omvang en samenstelling, rekening houdend met de aard van de onderneming, de werkzaamheden en de gewenste deskundigheid, ervaring en onafhankelijkheid van zijn leden. De raad van commissarissen evalueert deze profielschets periodiek. De commissarissen worden op voordracht van de raad van commissarissen benoemd door de algemene vergadering. Tot de taken en verantwoordelijkheden van de raad van commissarissen wordt onder meer gerekend: het houden van toezicht en controle op en het adviseren van het bestuur omtrent de realisatie van de doelstellingen van de coöperatie, de strategie en de risico's verbonden aan de ondernemingsactiviteiten, de opzet en werking van de interne risicobeheersing en controlesystemen, het financiële verslaggevingsproces, de naleving van de wet- en regelgeving en het risicobeleid.

Daarnaast zorgt de raad voor het naleven en handhaven van de corporate governance structuur, het goedkeuren van de jaarrekening, begroting en kapitaalinvesteringen, het selecteren en aanstellen van de externe accountant, het goedkeuren van de risicobereidheid, het voordragen van leden van het bestuur voor benoeming en ontslag en het vaststellen van het beloningsbeleid.

De raad selecteert en draagt zijn leden voor benoeming voor aan de algemene vergadering. Ook toetst de raad het beloningsbeleid en evalueert het functioneren van het bestuur. De voorzitter van de raad is aanspreekpunt voor vermeende onregelmatigheden die het functioneren van leden van het bestuur betreffen.

Bij de vervulling van hun taak richten de commissarissen zich naar het belang van de coöperatie en de met haar verbonden ondernemingen. Zij maken een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse stakeholders van de coöperatie waaronder leden en medewerkers. De raad van commissarissen is zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn functioneren.

De raad van commissarissen kent een audit- en riskcommissie en een remuneratie- en benoemingscommissie. De commissies bereiden, binnen hun taakgebied, de besluitvorming van de raad van commissarissen voor en adviseren de raad van commissarissen, met dien verstande dat de raad van commissarissen verantwoordelijk blijft voor alle besluiten.

De audit- en riskcommissie bestaat uit ten minste drie leden van de raad van commissarissen. In de vergadering van de raad van commissarissen doet zij verslag van haar vergadering. Het aantal leden wordt bepaald door de raad van commissarissen. Het collectief van de leden van de commissie heeft relevante kennis en ervaring op financieel terrein en ten aanzien van administratieve processen en op het terrein van risicomanagement, audit en beleggingen. De raad van commissarissen wijst een van de leden van de commissie aan als voorzitter van de commissie. De voorzitter van de raad van commissarissen mag geen voorzitter van deze commissie zijn.

De remuneratie- en benoemingscommissie bestaat uit de voorzitter van de raad van commissarissen en één of meer door de raad van commissarissen uit zijn midden benoemde leden. Het aantal leden van de commissie wordt bepaald door de raad van commissarissen. De voorzitter van de raad van commissarissen is voorzitter van de commissie. De commissie is verantwoordelijk voor het voorbereiden van beslissingen over benoeming en functioneren van leden van de raad van commissarissen en leden van het bestuur en voor het voorbereiden van beslissingen over de beloning van de raad van commissarissen, van de leden van het bestuur en de medewerkers van de coöperatie, inclusief beslissingen aangaande het beloningsbeleid die gevolgen hebben voor de risico's en de risicobeheersing van de coöperatie en voor het monitoren daarvan.

Zelfstandige bedrijfsonderdelen

De groep kent zelfstandige bedrijfsonderdelen (ZBO's). Per 31 december 2018 kent de DELA Groep drie ZBO's, zijnde DELA Nederland, DELA België en DELA Vastgoed. Een ZBO kent een eigen directieteam, dat rapporteert aan het bestuur. Binnen het bestuur is één bestuurslid aangewezen dat als eerstverantwoordelijke optreedt richting een ZBO. Het directieteam heeft een reglement waarin verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het team zijn geregeld. Het directieteam van een ZBO draagt zorg voor het uitvoeren van de strategie, stuurt aan en verzorgt managementinformatie ten behoeve van de consolidatie van de groep, draagt zorg voor het afhandelen formele/juridische zaken en voor juiste besluitvorming zoals opgenomen in de statuten van het bedrijfsonderdeel en het reglement.

Met dit besturingsmodel is een deskundige en evenwichtige bedrijfsvoering met adequate checks en balances gewaarborgd.

B.1.3.2. Organisatiestructuur

De interne governance-vereisten zijn afgestemd op de structuur, de activiteiten en de risico's van de groep en de daarmee verbonden bedrijfsonderdelen. De bedrijfsonderdelen houden daarbij rekening met een passende structuur en organisatie voor het riskmanagement op groepsniveau en met een duidelijke toewijzing van verantwoordelijkheden tussen alle onderdelen van de groep. De bedrijfsonderdelen dienen bij het inrichten van hun eigen governancesysteem geen afbreuk te doen aan de verantwoordelijkheden van het bestuurlijk, beleidsbepalend of toezichhoudend orgaan van elke entiteit binnen de groep. De verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden is zodanig dat er geen belangenverstremeling optreedt die een potentieel risico inhoudt voor de continuïteit, vermogen/resultaat of klantbelang op de langere termijn. De volledige organisatiestructuur is vastgelegd in organogrammen.

DELA Groep

DELA Coöperatie en haar onderliggende bedrijfsonderdelen vormen tezamen de DELA Groep. De bestuurders zijn onafhankelijk en worden benoemd door de algemene vergadering op voordracht van de Raad van Commissarissen. De portefeuillevdeling op groepsniveau is als volgt:

- bestuursvoorzitter: strategie en algemeen beleid, innovatie en internationalisatie, P&O-beleid, compliance, en internal audit. Eerst verantwoordelijke voor de ZBO DELA Nederland;
- bestuurder en vicevoorzitter: strategie, algemeen beleid en IT-beleid. Eerst verantwoordelijke voor de ZBO DELA België en tevens CEO van DELA België;
- bestuurder/CFRO: strategie en algemeen beleid, financieel beleid, tax, risicomanagement, actuariaat en beleggingen. Eerst verantwoordelijke voor de ZBO DELA Vastgoed.

DELA Nederland

Bij DELA Nederland vormt het bestuur samen met vier operationele directeuren het directieteam van DELA Nederland. De bestuurders hebben binnen DELA Nederland aanvullend de volgende portefeuilles:

- bestuursvoorzitter: communicatie en uitvaardiensten;
- bestuurder en vicevoorzitter: klantencentrum, facilitaire dienst en inkoop;
- bestuurder/CFRO: finance & control, financial risk management & actuariaat en vermogensbeheer.

De operationele directeuren hebben de volgende portefeuilles:

- directeur Coöperatie en Verzekeren (klantgerichte en procesgerichte afdelingen van verzekeren);
- directeur Uitvaartverzorging (klantgerichte afdelingen van uitvaartverzorging);
- directeur Informatietechnologie;
- directeur Personeel & Organisatie.

De directeuren Coöperatie en Verzekeren, Uitvaartverzorging en Personeel & Organisatie rapporteren aan de bestuursvoorzitter en de directeur Informatietechnologie rapporteert aan de vicevoorzitter van het bestuur.

Organisatorisch gezien bestaat DELA Nederland uit DELA Natura (exclusief het Belgische bijkantoor) en DELA Uitvaartverzorging met hun onderliggende vennootschappen.

Activiteiten België

DELA België bestaat uit verzekeringsactiviteiten die zijn ondergebracht in de Nederlandse vennootschap DELA Natura en uitvaartverzorgingsactiviteiten die onderdeel zijn van Belgische vennootschappen (hoofdvennootschap is DELA Holding Belgium N.V.).

DELA België wordt geleid door de CEO van DELA België. De vicevoorzitter van het bestuur vervult de rol van CEO van DELA België. Hij leidt samen met het managementteam de bedrijfsvoering van DELA België. De CEO van DELA België is, voor wat betreft de verzekeringsactiviteiten, werkzaam binnen de entiteit DELA Enterprises NV. Het betreft een bijkantoor van de Nederlandse entiteit DELA Natura. Dit betekent dat de verzekeringsactiviteiten gevoerd worden onder de vergunning die is afgegeven door

De Nederlandsche Bank (DNB) en dat, wat betreft het prudentieel toezicht, de activiteiten onder toezicht staan van DNB. Voor wat betreft het gedragstoezicht legt DELA België verantwoording af aan de Belgische Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten verder: 'FSMA').

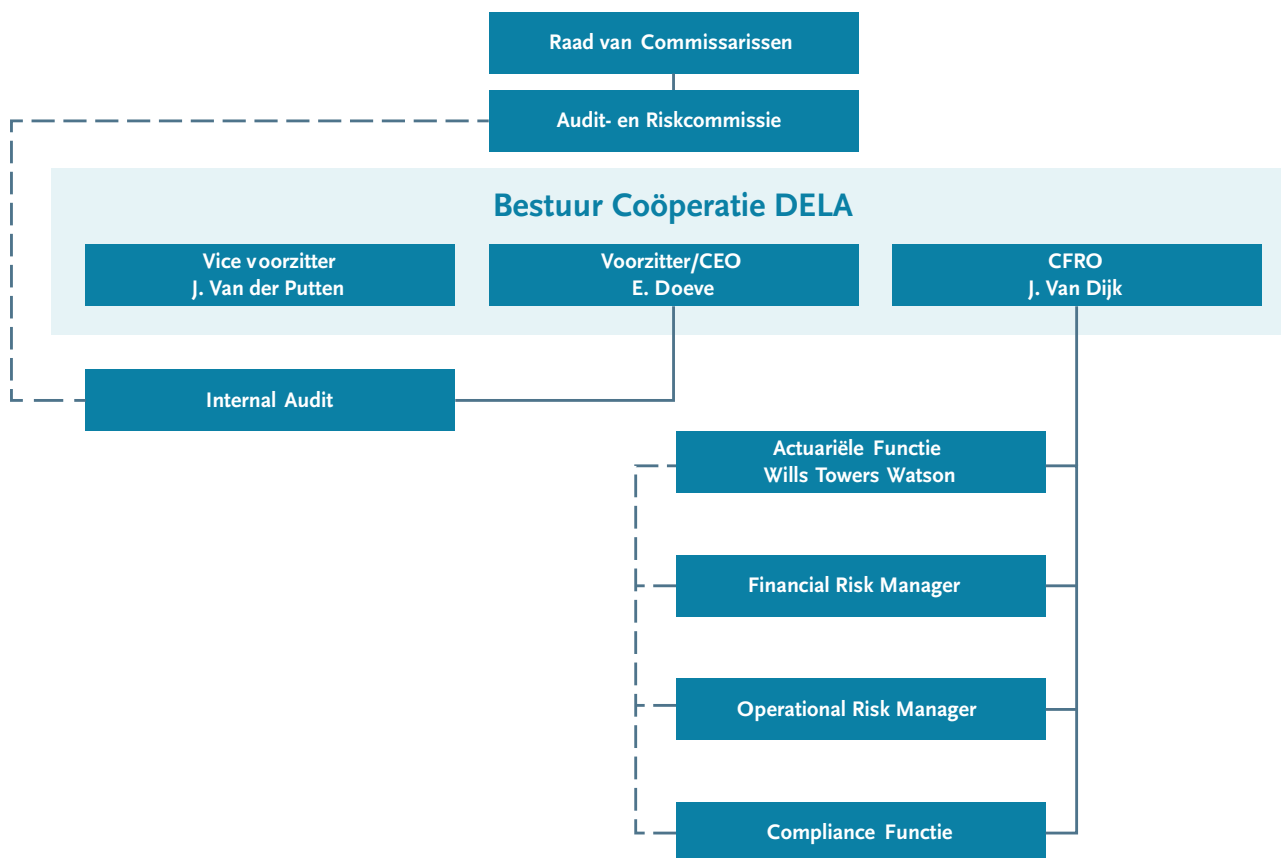
Activiteiten Duitsland

De marketing- en salesactiviteiten in Duitsland vinden plaats via een bijkantoor in Düsseldorf, Duitsland (artikel 2:115 Wft). Alle overige activiteiten vinden op het hoofdkantoor van DELA Natura te Eindhoven plaats. In beginsel vallen de activiteiten in Duitsland onder het beleid van DELA Nederland. Het gedragstoezicht vindt plaats door de BaFin in Duitsland.

Groepsfuncties

DELA kent een aantal groepsfuncties. Deze functies richten zich op DELA Coöperatie en haar onderliggende bedrijfsonderdelen. Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleggen van de groepsfuncties. De functies voor de groep zijn belegd in DELA Nederland. Het betreffen de functies van de tweede en derde lijn, zijnde de operational riskmanagement functie, de financial riskmanagementfunctie, de compliance functie, de actuariële functie en de internal auditfunctie. De tweedelijns groepsfuncties houden voor het eigen verantwoordelijkheidsgebied toezicht op de ZBO's. De ZBO's zijn zelf verantwoordelijk voor een inrichting die passend is voor een doeltreffend en doelmatig toezicht. Hiertoe hebben de ZBO's functionarissen in dienst die adviseren over en zorgdragen voor de implementatie van de zaken waarop de tweedelijns functies vanuit de groep toezien. Deze functionarissen van de ZBO's worden functioneel aangestuurd door de groepsfunctie. De ZBO's kennen niet zelfstandig een derdelijns functie. In de onderstaande figuur is het organisatieschema opgenomen ten aanzien van de posities van de personen die sleutelfuncties vervullen.

Daarnaast kent DELA op het gebied van finance, risk en vermogensbeheer de volgende groepsfuncties:

- financial reporting: er is een groepsfunctie voor financial reporting. Daarnaast dragen de ZBO's zelf zorg voor het inrichten van een financial reporting functie. De financial reporting functie van een ZBO wordt functioneel aangestuurd door de groepsfunctie voor wat betreft het verzorgen van (financiële) rapportages van de ZBO die worden opgenomen in groepsrapportages (ten behoeve van het management en/of toezichthouders), het samenstellen van de (geconsolideerde) jaarrekening en begroting van de ZBO (mede ten behoeve van opname in de groepsjaarrekening en -begroting) en het toepassen van (groeps-)waardingsgrondslagen. Hiervoor geeft Reporting Nederland instructies aan de reporting functie van ZBO's. Uiteraard worden er ook (management)rapportages voor de ZBO's zelf verzorgd;
- financial accounting: er is een groepsfunctie voor financial accounting. Daarnaast dragen de ZBO's zelf zorg voor het inrichten van een accounting functie. Deze functie is verantwoordelijk voor de (interne) administratie en het treasury proces per bedrijfsonderdeel. Het betalingsproces en autorisaties van betalingen zijn per zelfstandig bedrijfsonderdeel ingeregeld. De inrichting van het grootboek wordt door de groepsfunctie bepaald al kan het zijn dat voor wettelijke voorschriften in een bepaald land hiervan afgeweken wordt. De ZBO dient dan zorg te dragen voor een rapportage op basis van de instructies / richtlijnen van financial accounting Nederland;
- treasury: overtollige liquide middelen (niet nodig voor normale bedrijfsuitoefening) worden centraal (i.e. DELA Nederland) beheerd op basis van het groepsbeleggingsbeleid;
- vermogensbeheer: er is een groepsfunctie voor het beleggen van de beschikbare gelden binnen de

strategische risicokaders;

- financial riskmanagement en actuariaat: er is een groepsfunctie voor de Solvency-II werkzaamheden. Daarnaast dragen de ZBO's zelf zorg voor het uitvoeren van de overige taken op het gebied van risicomanagement en actuariaat, zoals het bepalen van de technische voorzieningen t.b.v. de jaarrekening en tarifiering van de verzekeringsproducten.

De administraties worden per ZBO uitgevoerd, tenzij deze decentrale verwerking niet kostenefficiënt is.

Governance op beleggingen

De beleggingsactiviteiten zijn voor DELA geheel in Nederland geconcentreerd. De afdeling Vermogensbeheer wordt aangestuurd door de Chief Investment Officer (CIO). De beleggingscategorie Winkels in Nederland (het directe vastgoed van DELA) wordt aangestuurd door de statutaire directie van DELA Vastgoed. De CIO en de directievoorzitter van DELA Vastgoed rapporteren aan de CFRO van de Coöperatie DELA.

De stuurgroep beleggingen is een intern orgaan waarin het bestuur van Coöperatie DELA, de CIO, de directievoorzitter van DELA Vastgoed, de manager FRMA (Financial Risk Management en Actuarieat) en de Financial Risk manager permanent zitting hebben, op ad hoc basis aangevuld met medewerkers van FRMA en/of Vermogensbeheer.

Maandelijks heeft de stuurgroep een overleg waarin alle relevante beleggingszaken worden besproken en besluiten worden voorbereid, die aan de beleggingsadviescommissie ter advies wordt voorgelegd en in de bestuursvergaderingen van DELA Coöperatie worden geaccordeerd.

DELA heeft een beleggingsadviescommissie (BAC). De BAC heeft een adviserende en toetsende rol richting het bestuur op het gebied van beleggingen. Daarnaast wordt advies gevraagd omtrent beleidsvoorstellen, beleidswijzigingen, en uitvoering van het beleid op dit gebied. Tenslotte worden significante vastgoedtransacties die de EUR 25 miljoen overschrijden ter advies voorgelegd aan de BAC. Als de BAC een advies geeft dat door het bestuur wordt afgewezen, dan dient dit door het bestuur bij de raad van commissarissen te worden gemeld. De BAC heeft ten minste eenmaal per jaar overleg met de raad van commissarissen, het bestuur, de Chief Investment Officer en de directeur van DELA Vastgoedmanagement B.V. De BAC heeft expliciet de rol van adviseur en toetst of de voorstellen consistent, compleet en deugdelijk zijn op rendement en risico. Het bestuur en de raad van commissarissen behouden hun eigen verantwoordelijkheden. De BAC is samengesteld uit minimaal drie externe leden. De leden worden benoemd door de raad van commissarissen op voordracht van het bestuur.

Het bestuur rapporteert in elke vergadering met de Raad van Commissarissen over de beleggingsresultaten en de strategische beleggingsbeslissingen. Ook legt zij het beleggingsbeleid minimaal een maal per jaar ter goedkeuring voor aan de Raad van Commissarissen. De raad toetst of de uitgevoerde beleggingsactiviteiten passen binnen het overeengekomen beleid.

Om de doelstellingen van de Coöperatie te realiseren, is het wenselijk de beleggingen op solide wijze vorm te geven. Onder solide beleggen wordt verstaan de beleggingen zodanig construeren dat de continuïteit geborgd is waarbij aan alle verplichtingen kan worden voldaan.

De uitkomsten van de Asset Liability Management (ALM) studie en de daarbij behorende strategische risicokaders (o.a. vanuit de ORSA) vormen de randvoorwaarden voor dit geactualiseerde beleggingsbeleid.

De ALM-studie wordt tenminste eenmaal per drie jaar uitgevoerd door Vermogensbeheer in samenwerking met FRMA.

De doelstellingen van beleggingen zijn: het beleggen van de beschikbare gelden binnen de strategische risicokaders teneinde een optimaal rendement te realiseren, passend bij de aard van de verzekeringsverplichtingen en de doelstelling om de kans op winstdeling aan polishouder te optimaliseren.

Bij de opbouw van de portefeuille zijn drie strategische beslisniveaus te onderscheiden:

- de belangrijkste is de middelenverdeling over de beleggingscategorieën. De lange-termijnverdeling van het te beleggen vermogen over de beleggingscategorieën (zoals obligaties, aandelen en vastgoed), de strategische assetmix genoemd, wordt gebaseerd op de lange termijn beleggingsvisie en getoetst door een ALM studie;
- het tweede beslisniveau is de allocatie binnen de beleggingscategorieën. Voor elke beleggingscategorie worden de beschikbare middelen gespreid over de regio's of segmenten binnen de betreffende categorie. Deze spreiding is gericht op optimalisatie van het rendement/risicoprofiel van de beleggingsportefeuille. De verdeling over regio's en segmenten is gebaseerd op strategische studies die de afdeling vermogensbeheer zelf of in samenwerking met gespecialiseerde partijen uitvoert;
- het derde beslisniveau is de selectie van de individuele titels. Op strategische niveau gaat het hier in eerste instantie om de keuze tussen actief of passief management.

Wat de gehele activaportefeuille betreft, belegt DELA alleen in activa en instrumenten waarvan de risico's goed kunnen worden onderkend, bewaakt, beheerst, gemeten en gerapporteerd.

Groepsbeleid en beleid

Beleid dat geldt voor de gehele groep valt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur en is groepsbeleid. Beleid dat betrekking heeft op een ZBO valt onder de verantwoordelijkheid van het directieteam van het ZBO. Er kan groepsbeleid zijn waarvoor een groepsfunctie is benoemd. Ook kan er groepsbeleid zijn waarvoor geen groepsfunctie is benoemd. Groepsbeleid omschrijft in elk geval de doelstelling van het beleid en op welke wijze de ZBO's deze doelstelling van het beleid dienen te borgen. De directieteams van de ZBO's stellen binnen deze kaders een eigen beleid op. Als groepsbeleid (buiten de beleidsstukken van de tweede en derde lijn) zijn aangemerkt:

- Merkenbeleid
- IT-beleid
- Beloningsbeleid
- Securitybeleid (informatiebeveiliging en BCM)
- Privacy beleid
- Kapitaalmanagementbeleid
- Beleggingsbeleid
- Datamanagementbeleid
- ORSA-beleid
- ALM-beleid
- Risicomanagement-beleid.

B.1.4. Economische structuur

In de consolidatie worden de financiële gegevens opgenomen van DELA Coöperatie, haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarop DELA Coöperatie overheersende zeggenschap, direct of indirect, kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of doordat zij op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op balansdatum. De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover DELA een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

Wanneer er sprake is van een belang in een joint venture, dan wordt het desbetreffende belang proportioneel geconsolideerd. Van een joint venture is sprake indien als gevolg van een overeenkomst tot samenwerking de zeggenschap door de deelnemers gezamenlijk wordt uitgeoefend.

B.1.5. Beloningsbeleid

DELA heeft haar beloningsbeleid gebaseerd op de strategie, de risicobereidheid, doelstellingen en de lange termijn belangen van DELA, dat wil zeggen dat het businessmodel van DELA waarin de lange-termijn-verplichtingen jegens haar verzekeren centraal staat in de vormgeving van het beloningsbeleid. Verder wordt rekening gehouden met marktconformiteit, waardoor de totale beloning (vast en variabel) die geboden wordt en de groeimogelijkheden van die totale beloning zich passend verhouden tot de gedefinieerde externe markt (die regelmatig extern geëvalueerd wordt), functiezwaarte en geleverde prestaties. Dit is vastgelegd in het Beloningsbeleid DELA Groep. Binnen de ZBO's wordt een decentraal beloningsbeleid gevoerd. Deze voldoen aan de uitgangspunten van het

groepsbeleid. DELA Vastgoed is onderdeel van het decentrale beloningsbeleid van DELA Nederland. Voor alle medewerkers van DELA Nederland geldt dat de variabele beloning maximaal 20% is van de vaste beloning.

De Raad van Commissarissen van DELA is verantwoordelijk voor het vaststellen, uitvoeren en het periodiek evalueren van het beloningsbeleid van DELA in het algemeen en ten aanzien van de zogenaamde identified staff, zijnde medewerkers van DELA met een grote materiële invloed op het risicoprofiel (waaronder de directieteams, hoger management en controlefuncties). De Raad van Commissarissen ziet er op toe dat DELA een zorgvuldig, beheerst en duurzaam beloningsbeleid voert dat in lijn is met de lange termijn strategie, de risicobereidheid, de doelstellingen en kernwaarden en niet aanmoedigt tot het nemen van meer risico's dan aanvaardbaar is en dat belangenconflicten worden voorkomen. De remuneratie- en benoemingscommissie van de Raad van Commissarissen fungeert als de adviseur van de Raad van Commissarissen op gebied van het benoemings- en beloningsbeleid van DELA en bereidt besluitvorming hierover voor. Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van het door de Raad van Commissarissen vastgestelde beloningsbeleid en voor het doen van voorstellen hierover.

Om zowel de Raad van Commissarissen, de remuneratie- en benoemingscommissie en het bestuur adequaat en effectief te ondersteunen in haar taken en verantwoordelijkheden op het gebied van beloningsbeleid, is er een commissie governance beloningsbeleid. Deze commissie bestaat uit de groepscontrolefuncties compliance, financial riskmanagement, operational riskmanagement, manager FRMA en de directeur van de afdeling P&O van DELA Nederland. De coördinatie ligt in handen van laatstgenoemde. De auditfunctie zit als toehoorder bij de vergaderingen van de commissie. De commissie kent een reglement (Reglement Commissie governance beloningsbeleid). De commissie governance beloningsbeleid rapporteert aan de bestuursvoorzitter van DELA, maar heeft ook een rechtstreekse rapportagelijnen en escalatiemogelijkheid naar de voorzitters van de remuneratie- en benoemingscommissie en de Raad van Commissarissen en kan gevraagd en ongevraagd adviseren en informeren over het beloningsbeleid. Daarnaast heeft de commissie governance beloningsbeleid een belangrijke rol bij de inrichting en onderhoud van de governance, de processen en het risico en controle raamwerk op het gebied van beloning. De Raad van Commissarissen ziet er op toe dat de commissie governance beloningsbeleid en ieder individueel lid met voldoende onafhankelijkheid en autoriteit kan opereren.

Beloning bestuurders en commissarissen gedurende het jaar 2018

De bezoldiging van de bestuurders kent een vaste en een variabele component. Het bestuur ontvangt geen representatievergoeding noch aandelen of opties, echter de variabele beloning wordt voor 60% onvoorwaardelijk uitgekeerd en voor 40% voorwaardelijk. Beide delen worden geheel in contanten uitgekeerd. De retentieperiode voor het voorwaardelijke deel bedraagt drie jaar. De bezoldiging van het bestuur (in bedragen * € 1.000) in het boekjaar bedroeg aan vaste beloning € 995 (2017: € 966), aan uitgekeerde variabele beloning € 199 (2017: € 173) en aan bijdrage pensioenen € 215 (2017: € 256). De

beloning aan de commissarissen (van DELA Coöperatie U.A., DELA Holding N.V. en DELA Natura- en levensverzekeringen N.V. tezamen) in het boekjaar bedroeg (in bedragen * € 1.000) € 258 (2017: € 244).

B.2. Deskundigheids- en betrouwbaarheidsvereisten

B.2.1. Inrichting three lines of defense

Binnen DELA wordt het three lines of defense model gehanteerd om een goed evenwicht te realiseren tussen ondernemerschap en controle- en risicobeheersing:

- de first line of defense bestaat uit het lijnmanagement dat de eerste verantwoordelijkheid heeft voor de resultaten, operaties, naleving en effectieve controle van risico's die van toepassing zijn voor hun business;
- de second line of defense bestaat uit de riskmanagement functie (bestaande uit de financial riskmanagementfunctie, de operational riskmanagementfunctie), de compliance functie en de actuariële functie, die gezamenlijk de verantwoordelijkheid hebben om het lijnmanagement te ondersteunen ten aanzien van risicobeheersing. De second line adviseert ten aanzien van risico's en bewaakt de opvolging c.q. implementatie van deze adviezen;
- de third line of defense wordt ingevuld door de internal auditfunctie. Internal Audit beoordeelt de adequaatheid en doeltreffendheid van het interne controlesysteem en andere onderdelen van het governancestelsel. Zij werkt onafhankelijk binnen de organisatie en heeft een passende status om opdrachten onafhankelijk te kunnen uitvoeren.

De rollen en verantwoordelijkheden van deze functies zijn uitgewerkt in charters.

B.2.2. Sleutelfuncties

De Solvency-II-regelgeving stelt specifiek eisen aan de inrichting van de sleutelfuncties voor de groep en voor zelfstandig bedrijfsonderdelen. De sleutelfuncties zoals bedoeld in Solvency-II-regelgeving worden ingevuld door de financial riskmanagementfunctie, de operational riskmanagementfunctie, de compliance functie en de actuariële functie (uitbested) (alle vier rapporterend aan de CFRO), de manager internal audit (rapporterend aan de bestuursvoorzitter). De sleutelfuncties werken op het niveau van DELA. De second line functies in de ZBO worden functioneel aangestuurd door de sleutelfunctie op het niveau van DELA. De samenwerking tussen de sleutelfuncties is geformaliseerd in het risico-coördinatie-overleg. De sleutelfuncties houden hun kennis op peil door het volgen van educatie.

B.2.3. Geschiktheid bestuur, Raad van Commissarissen en sleutelfunctionarissen

Voor een goed bestuur is het van belang dat het bestuur geschikt, deskundig en vakbekwaam is. Voor de Raad van Commissarissen gelden deze geschiktheid, deskundigheid en vakbekwaamheid om adequaat toezicht te kunnen uitoefenen op DELA en onderliggende ondernemingen. Dat betekent dat

er eisen gesteld worden aan de samenstelling en geschiktheid van zowel het collectief als de individuele bestuurders en commissarissen. Deskundigheid bestaat uit kennis, vaardigheden en professioneel gedrag. Deskundigheid blijkt uit opleiding, werkervaring en competenties van bestuurders en commissarissen. Kennis gaat over wat iemand weet en welke inhoudelijke inzichten men heeft. Vaardigheden geven aan wat iemand kan en worden ingezet om in bepaalde situaties bepaald gedrag te laten zien. Gedrag komt van binnenuit en wordt bepaald door karakter en gehanteerde normen en waarden. Voor zover het betrekking heeft op de taken en verantwoordelijkheden van een bestuurder of commissaris geldt dit ook voor professioneel gedrag. Het zijn de persoonlijke eigenschappen en gedragingen die de attitude reflecteren op de werkvloer en in relatie tot stakeholders.

De samenstelling van het bestuur is bepaald in functieprofielen van de bestuurders individueel en in de profielschets van het collectief. Voor de evenwichtige samenstelling van de Raad van Commissarissen zijn er individuele profielschetsen en is er een profielschets voor het collectief. In beleidsnotities zijn de vereisten en de waarborgen voor de geschiktheid van deze organen vastgelegd. In deze beleidsnotities staat tevens beschreven hoe geborgd wordt dat aan de eisen van geschiktheid wordt voldaan. Op hoofdlijnen gebeurt dit door permanente educatie, door een jaarlijkse evaluatie van het functioneren van het bestuur en de Raad van Commissarissen, door het aftreden en herbenoemen van commissarissen en door het toepassen van het werving- en selectiebeleid bij de benoeming van een nieuwe commissaris en bij de aanstelling van een nieuwe bestuurder. Het beleid voor deskundigheid en geschiktheid is mede gebaseerd op de Beleidsregel Geschiktheid 2012 van De Nederlandsche Bank.

De sleutelfunctionarissen zoals bedoeld in Solvency-II volgen educatie die bijdraagt aan het op peil houden en uitbreiden van de kennis omtrent het vakgebied en de verzekeringsmarkt. Jaarlijks beoordeelt het bestuur of deze educatie in voldoende mate bijdraagt. DELA kent een pre- en in-employmentscreening waarbij onder meer de betrouwbaarheid van de sleutelfunctionarissen wordt getoetst. Waar vereist wordt de betrouwbaarheidstoets voorgelegd aan De Nederlandsche Bank. Ook deze sleutelfunctionarissen zijn onderworpen aan de integriteitscode van DELA en ook zij hebben de eed- of belofte afgelegd.

B.3. Risicomanagementsystemen

B.3.1. Inrichting in de organisatie

De inrichting van de risicomanagementfunctie staat beschreven in het Financial Risk Management charter en Operational Risk Management charter. Samengevat kan de inrichting van de tweede en derde lijn worden weergegeven in het organogram in paragraaf B.1.3.2 onder het kopje groepsfuncties. Naast de verantwoordelijkheid voor de tweede en derde lijn zijn de verschillende bestuursleden tevens verantwoordelijk voor de 1^e lijns activiteiten.

B.3.2. Verantwoordelijkheden en Bevoegdheden

De risicomanagementfunctie is verantwoordelijk voor de bewaking en effectieve werking van het risicomanagement-systeem en de bewaking van de beheersing van de risico's in de organisatie. De taakstelling van de Risk Management functie beperkt zich tot het bewaken van de beheersing van de risico's binnen DELA. Risicomanagement in de eerste lijn is belegd in de verschillende lijnmanagement-afdelingen.

De Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager opereren onafhankelijk van de eerste lijn.

De CFRO van DELA is eindverantwoordelijk voor een adequate en efficiënte werking van het risicomanagementsysteem.

Zoals toegelicht in hoofdstuk B.2 wordt binnen DELA het model van de three lines of defense gehanteerd om een goed evenwicht te realiseren tussen ondernemerschap en controle- en risicobeheersing. Het management als geheel is verantwoordelijk voor een adequate inrichting, uitvoering en evaluatie van de interne beheersing alsook het maken van de afweging tussen kansen, risico's en in te richten beheersmaatregelen (risicobereidheid, ook wel risk appetite). De directieteams en MT's vertalen het riskmanagementbeleid naar een verdere concrete invulling. Hieronder verstaat DELA een vertaling van de kwalitatieve en kwantitatieve risicobereidheidstatements naar:

- operationele risico-indicatoren (inclusief limieten en toleranties);
- passende beheersmaatregelen.

B.3.2.1. Bestuur Coöperatie DELA

Het bestuur van Coöperatie DELA is verantwoordelijk voor de inrichting en effectiviteit van een adequaat risicomanagementsysteem binnen DELA.

Binnen het bestuur is de CFRO verantwoordelijk voor de naleving van het risicomanagementbeleid en de borging ervan.

B.3.2.2. Lijnmanagement

Het lijnmanagement binnen DELA is primair verantwoordelijk voor de risico-identificatie en risicobeheersing.

De verantwoordelijkheid voor de vastlegging van de beheersmaatregelen ligt bij het lijnmanagement. De verantwoordelijkheid voor een adequate beheersing ligt in beginsel eveneens bij de 1e lijn.

Daarnaast is het de verantwoordelijkheid van het lijnmanagement om de Financial Risk Manager dan wel de Operational Risk Manager tijdig en proactief te betrekken in ontwikkelingen en besluiten zodat deze in staat is tijdig een mening te vormen en advies te geven.

B.3.2.3. Risicomanagementfunctie

De Financial Risk Management functie en de Operational Risk Management functie zijn belegd binnen het 2e lijns management en rapporteren aan het bestuur van DELA Coöperatie en aan de Audit- en Riskcommissie. De functies hebben tot doel het 1e lijns management te ondersteunen en adviseren bij het identificeren van relevante risico's en daarnaast de reeds bekende risico's alsmede de risicobereidheid te monitoren. Deze taken voeren zij ook uit voor de onderliggende bedrijfsonderdelen.

In de charters zijn voor deze functies op hoofdlijnen de verantwoordelijkheden vastgelegd. Beide functies kennen vergelijkbare verantwoordelijkheden maar hebben elk een beleidsterrein waarop zij functioneren. De Financial Risk Manager richt zich met name op de financiële risico's en de Operational Risk Manager richt zich met name op de operationele risico's. De Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager hebben periodiek overleg waarin aandacht besteed wordt aan de aggregatie van verschillende risico's alsmede de compleetheid van de risicogebieden.

Om deze functies goed te kunnen uitvoeren is een functiebeschrijving opgesteld waarin de doelstelling van de functie, het takenpakket, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, key performance indicatoren, resultaatgebieden en belangrijkste uitdagingen zijn vastgelegd. Daarnaast is het de verantwoordelijkheid van de 1^e lijn om de Financial Risk Manager dan wel de Operational Risk Manager tijdig te betrekken in ontwikkelingen en besluiten zodat deze in staat is tijdig een mening te vormen en advies te geven. Ten aanzien van deze bevoegdheden speelt ook de mate van onafhankelijkheid van de functie een belangrijke rol. Om deze onafhankelijkheid te waarborgen zijn beide 2^e lijns functies functioneel gescheiden van de 1^e lijn en rapporteren deze direct aan het bestuur van DELA Coöperatie, en tevens aan de Audit- en Riskcommissie. Daarnaast wordt in dit kader de onafhankelijkheid geborgd door een escalatiemogelijkheid richting de voorzitter van de Audit- en Riskcommissie.

In het functieprofiel van zowel de Financial Risk Manager als de Operational Risk Manager zijn het kennisniveau, de vaardigheden, competenties en de vereiste ervaring om de functies goed te kunnen uitvoeren vastgelegd.

B.3.2.4. Overlegstructuur Risicomanagement binnen de DELA

Om risicomanagement binnen DELA te borgen zijn er diverse overlegstructuren waaraan de Financial Risk Manager en/of de Operational Risk Manager deelnemen.

De Financial Risk Manager is deelnemer aan de volgende overlegstructuren:

- Audit- en Riskcommissie (toehoorder);
- Risico Coördinatie Overleg (lid);
- Stuurgroep Beleggingen (lid);
- Beleggingsadviescommissie (toehoorder);
- Commissie Governance Beloningsbeleid (lid).

De Operational Risk Manager is deelnemer aan de volgende overlegstructuren:

- Audit- en Riskcommissie (toehoorder);
- Risico Coördinatie Overleg (lid);
- Data Governance Council (lid);
- Reputatieoverleg (lid);
- Commissie Governance Beloningsbeleid (lid).

Het staat zowel de Financial Risk Manager als de Operational Risk Manager vrij om in overleg met de voorzitter van het overleg voor de bovenstaande overleggen agendapunten aan te dragen danwel relevante stukken ter bespreking in te brengen.

In aanvulling op bovenstaande overlegstructuren hebben de Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager samen met de Compliance Risk Manager periodiek overleg met elkaar maar ook met de CFRO om zo te borgen dat zij op de hoogte zijn van alle relevante zaken. Daarnaast vindt er regelmatig een risicomanagementoverleg met de directie Nederland plaats dat door de Financial Risk Manager gecoördineerd wordt en als doel heeft om diverse risicomanagementonderwerpen met deze directie te bespreken.

B.3.2.5. Samenwerking tussen de sleutelfuncties

Samenwerking met andere disciplines in het algemeen en de overige sleutelfuncties in het bijzonder is van groot belang.

De uitgangspunten voor samenwerking met de overige sleutelfuncties zijn als volgt:

- Actuariële Functie: de Risk Management functie kent een groot aantal raakvlakken met de

actuariële functie. Deze raakvlakken bevinden zich onder meer op het vlak van de premiestelling, datakwaliteit en de solvabiliteit. Periodiek vindt in het Risico Coördinatie Overleg (“RCO”) afstemming plaats over gezamenlijke thema's en te nemen acties. Daarnaast heeft de Financial Risk Manager periodiek overleg met de Actuariële functiehouder;

- Compliance functie: de Compliance Risk Manager ziet toe op het voldoen aan de gestelde in- en externe wet- en regelgeving. De risico's die voortvloeien uit het niet voldoen aan regelgeving, zijnde risico's op reputatieschade, maatregelen van de toezichthouder en risico's in de continuïteit van de bedrijfsvoering, worden besproken met de Operational Risk Manager. Periodiek vindt in het RCO afstemming plaats over gezamenlijke thema's en te nemen acties;
- Interne audit (3^e lijn): de interne audit functie dient volledig onafhankelijk te opereren en toegang te hebben tot alle relevante gegevens en processen van DELA. De Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager dienen hun bevindingen, onderliggende bestanden en procesdocumentatie ter inzage aan de interne audit functie ter beschikking te stellen.

DELA maakt gebruik van controle op de jaarrekening door de onafhankelijke accountant.

De bevoegdheden van de sleutelfunctionarissen zijn vastgelegd in de betreffende charters.

Risicomanagementproces

DELA kent een proces voor risicomanagement dat er voor zorgt dat er in alle omstandigheden inzicht is in de risico's en waarbij afwegingen gemaakt worden tussen kansen, risico's en in te richten beheersmaatregelen. Het risicomanagementproces is een continu proces en doorloopt de volgende stappen:

- Identificeren risico's;
- Definiëren risicobereidheid;
- Beheersen risico's;
- Bewaken en rapporteren over risico's.

Een grafische weergave van het risicomanagementproces is in onderstaande figuur opgenomen.

B.3.2.6. Identificeren risico's

DELA hanteert de onderstaande risicocategorieën die tevens zijn onderkend in Solvency-II. Deze zijn:

Onderkende risicocategorieën

Risico conform Solvency-II

Marktrisico
 Liquiditeitsrisico
 Immateriële vaste activa
 Tegenpartij Kredietrisico
 Verzekeringstechnisch risico
 Operationeel risico
 Strategisch/ Reputatierisico

Risico conform FOCUS

Marktrisico + Renterisico + Kredietrisico
 Liquiditeitsrisico
 Marktrisico
 Kredietrisico
 Verzekeringstechnisch risico
 Operationeel risico+ Integriteitsrisico

Ter informatie is ook de vertaling van de Solvency-II risico's gemaakt naar de risicocategorieën zoals gehanteerd onder FOCUS, de risicoanalyse tool van DNB. Het strategisch/reputatierisico is een risico waaraan door zowel de Financial Risk Manager als de Operational Risk manager aandacht wordt besteed. Het operationeel risico is de verantwoordelijkheid van de Operational Risk Manager en de overige in de bovenstaande tabel benoemde risicocategorieën vallen onder de verantwoordelijkheid van de Financial Risk Manager.

De identificatie kan plaatsvinden door zowel de 1^e lijn als de 2^e lijn. De Financial Risk Manager en Operational Risk Manager inventariseren periodiek de risico's, waarbij ook aandacht zal worden besteed aan opkomende risico's. Onderdeel van de reguliere ORSA is daarnaast de beoordeling en toetsing van het risicoprofiel alsmede de beoordeling van de passendheid van het standaardmodel. In het RCO worden deze bevindingen besproken en gechallenged om tot een sluitend geheel van risico's te komen.

Schematisch zijn deze risico-categorieën hieronder weergegeven.

B.3.2.7. Definiëren risicobereidheid

Op basis van de vastgestelde bedrijfsdoelstellingen en de draagkracht evalueert het bestuur van DELA Coöperatie op voordracht van de manager FRMA en op advies van zowel de Financial Risk Manager, de Operational Risk Manager en de Compliance Risk Manager jaarlijks het risicoprofiel van DELA.

Risicobereidheid is het risico dat DELA, op basis van haar risicoprofiel, wil lopen om de strategische doelen te behalen passend binnen de draagkracht (risicocapaciteit). Naast de te behalen doelen is borging van de continuïteit van de organisatie essentieel. Risicobereidheid bestaat uit kwalitatieve statements en kwantitatieve statements. De risicobereidheid wordt vertaald in risicolimieten en risicotoleranties om continue monitoring mogelijk te maken.

Het bestuur van DELA Coöperatie stelt de risicobereidheid vast. Hieronder valt onder meer de vaststelling van de normsolvabiliteit. De directieteams van de ZBO's vertalen deze vervolgens naar eigen risicolimieten en –toleranties binnen de kaders van het groepsbeleid. Het bestuur stelt de risicolimieten en -toleranties definitief vast. Het risicoprofiel en de risicobereidheid wordt, na vaststelling door het bestuur, goedgekeurd door de Raad van Commissarissen.

Met behulp van de ORSA toetsen het bestuur (op groepsniveau) en de directieteams (op entiteitniveau) enerzijds of het risicoprofiel passend is in het licht van de bedrijfsdoelstellingen en de huidige kapitaalspositie en anderzijds beoordelen zij of DELA bij het vastgestelde beleid ook in moeilijke tijden solvabel blijft. Daarbij wordt een expliciete relatie gelegd tussen het risicoprofiel en de kapitaalspositie. In dit proces speelt FRMA een belangrijke rol en adviseren de Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager.

B.3.2.7.1. Kwalitatieve en kwantitatieve statements

De kwalitatieve statements worden jaarlijks door het bestuur van DELA Coöperatie op groepsniveau vastgesteld. De kwalitatieve statements vertaalt het bestuur naar kwantitatieve statements. De kwalitatieve en kwantitatieve statements gelden voor alle bedrijfsonderdelen van DELA. De Directieteams vertalen deze statements naar operationele risicotoleranties en –limieten. Directieteams kunnen binnen de gedefinieerde statements aanvullende statements definiëren. De kwalitatieve operationele statements worden uitsluitend vertaald naar operationele limieten en toleranties.

B.3.2.7.2. Risicotoleranties en -limieten

Voor een nadere kwantificering van de risicobereidheid vertalen de directieteams de statements naar operationele risicolimieten en –toleranties en Key Risk Indicators (KRI's). Voor iedere KRI is het gewenste risico, de risicotolerantie en de risicolimiet vastgesteld. Onderstaande tabel geeft een indeling en toelichting van de onderkende risiconiveaus.

Risicotoleranties en -limieten

Omschrijving	Status	Betekenis	Riskresponse
Gewenst niveau risico	Groen	Gewenst niveau van risico	Bewaken
Risico-tolerantie	Oranje	Acceptabel niveau van risico, maar mogelijke actie gewenst.	Onderzoek naar oorzaken en mogelijk gewenste actie(s)
Risico-limiet	Rood	Ongewenst niveau van risico	Ondernemen correctieve acties om risico's tot acceptabel niveau terug te brengen.

Voor de relevante risicocategorieën alsmede de bijbehorende KRI's en de gedefinieerde toleranties en limieten voor DELA Nederland en DELA België geldt dat deze jaarlijks door het bestuur van DELA Coöperatie en de directieteams worden geëvalueerd.

B.3.2.7.3. Toelichting riskresponse

De riskresponses worden hierna toegelicht.

Bewaken

Zolang een risico-indicator aan de vastgestelde tolerantiegrenzen voldoet (status groen), zal de betreffende risico-indicator periodiek gemonitord blijven worden maar zijn er geen verder acties vereist.

Onderzoeken

Indien een risico-indicator zich tussen de tolerantie en de limiet bevindt (status oranje), zal het management nader onderzoek uitvoeren naar de oorzaak en impact van deze overschrijding. Naar aanleiding van deze analyse zal dan besloten worden of actie noodzakelijk is. De Financial Risk Manager en/of de Operational Risk Manager monitoren dit proces.

Acties ondernemen

Indien een risico-indicator zich buiten de risicolimiet bevindt (status rood), is het starten van een managementactie noodzakelijk. Doel van deze managementactie dient te zijn het risico te beperken. Hiertoe kunnen afhankelijk van de aard en omvang van de overschrijding verschillende maatregelen getroffen worden. De Financial Risk Manager en/of de Operational Risk Manager zullen dit proces monitoren.

B.3.2.8. Beheersen risico's

Om ervoor te zorgen dat de risico's binnen de gewenste bandbreedtes blijven, past het 1^e lijns management passende risicomitigerende oplossingen toe. In de meeste situaties is sprake van een adequate mix tussen:

- stoppen met activiteiten of uitbesteding van activiteiten;
- vermindering van risico's door preventieve maatregelen toe te passen;
- overdracht van het risico door (her) verzekeren en/of toepassen van contractmanagement;
- het accepteren van risico's die de organisatie zelf kan dragen.

Om de potentiële kans en/of impact van de risico's te verlagen zijn maatregelen getroffen die zijn verwoord in diverse beleidsdocumenten (en daaraan gerelateerde protocollen en procedures). Als risico's groter zijn dan gewenst (zich bevinden buiten de risicolimieten), treft het management aanvullende risico mitigerende oplossingen.

De verantwoordelijkheid voor de vastlegging van de beheersmaatregelen in voornoemde documenten ligt bij het 1^e lijns management. De verantwoordelijkheid voor een adequate beheersing ligt bij de 1e lijn.

De Financial Risk Manager en/of de Operational Risk Manager beoordelen periodiek de passendheid

van de beleidsdocumenten en de hierin opgenomen beheersmaatregelen alsmede voorgestelde wijzigingen en geven advies hierover.

Het lijnmanagement zorgt voor en is verantwoordelijk voor aantoonbare uitvoering, het bewaken van en rapporteren over de effectiviteit van de risicobeheersingsmaatregelen. De Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager zijn, afhankelijk van het risico, verantwoordelijk voor de bewaking van de effectiviteit van de eerste lijn en de effectiviteit van de beheersmaatregelen. Om een goede toetsing mogelijk te maken dient het 1^e lijns management de Risk Management functie in kennis te stellen van alle relevante feiten die nodig zijn voor de uitvoering van hun taken

B.3.2.9. Beoordelen en rapporteren risico's

Het bewaken en beoordelen van risico's en het risicomanagementsysteem zijn belangrijke voorwaarden voor een adequate risicobeheersing.

Bij de beoordeling van een risico wordt gekeken of het risico buiten het niveau van de risicobereidheid blijft dat door het bestuur is opgesteld. Uitgangspunt is dat risico's die de genoemde risicobereidheid te boven gaan, d.m.v. van een adequate mix van risico mitigerende oplossingen, tot een lager risiconiveau worden teruggebracht. Hierbij is sprake van een bepaalde mate van risicotolerantie. Onderdeel van de monitoring is de bewaking van de solvabiliteitspositie, die maandelijks plaatsvindt. Indien de solvabiliteit onder het niveau van 105% komt, zal meer frequente monitoring van de belangrijkste indicatoren plaatsvinden om zodoende tijdig in te kunnen grijpen.

Als invulling van de continue monitoring stelt het management voor elk risico vallend binnen het risicoprofiel KRI's (key risk indicatoren, vroegtijdige signaleringsbepalingen) op. Het management bewaakt (ten minste eenmaal per kwartaal) de ontwikkeling van deze indicatoren en beoordeelt de mate waarin risicolimieten en –toleranties worden overschreden. In geval van overschrijding definieert het management aanvullende managementacties. Het management rapporteert ten minste eenmaal per kwartaal het resultaat van deze analyse aan het directieteam en de Financial Risk Manager danwel de Operational Risk Manager van de ZBO.

De feedback, observaties en aanbevelingen die volgen uit deze activiteiten geven inzicht in de effectiviteit van het risicomangementproces en helpen bij het identificeren van restrisico's, potentiële efficiëntievoordelen in processtappen en verdere mogelijkheden voor verbetering. Daarbij maken we onderscheid tussen continue en periodieke beoordelingen.

De Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager beoordelen, rapporteren en adviseren over adequate acties over de risico's die worden gelopen in samenhang met de afgesproken risicotoleranties en -limieten. Hierin worden naast de bestaande risico's ook opkomende risico's meegenomen die volgen uit interne en externe ontwikkelingen.

Bewuste overschrijding van risicolimieten mag alleen na goedkeuring van het bestuur van DELA Coöperatie en mag alleen van tijdelijke aard zijn. De Financial Risk Manager en/of de Operational Risk Manager bespreken (dreigende) overschrijdingen met de directieteams en rapporteren hierover in de risicorapportage.

B.3.3. ORSA

Het bestuur stelt een strategisch meerjarenbeleidsplan op voor DELA en haar dochterondernemingen. Dit plan beslaat een periode van enkele jaren en draagt bij aan de realisatie van het gewaagde doel. In het samenstellen van het strategisch meerjarenbeleidsplan komen bedrijfsstrategie, risicomanagement en kapitaalmanagement samen. Deze onderdelen en de interactie staan centraal in de ORSA. De ORSA stelt het bestuur in staat om op verantwoorde wijze de beoogde winstgevendheid te genereren met de dekking van een adequaat risicokapitaalreservering en een effectief risicomanagement systeem gedurende de periode die het strategisch meerjarenbeleidsplan beslaat.

Op basis van het strategisch meerjarenbeleidsplan formuleren de directie- en managementteams hun jaarplannen binnen de vastgestelde strategische en operationele uitgangspunten.

Daarnaast wordt er bij maatgevende structurele veranderingen die leiden tot een significante (gerelateerd aan de hoogte van de risicolimieten) wijziging van het risico- en solvabiliteitsprofiel, tussentijds een (eventueel gedeeltelijke) ad hoc ORSA-cyclus opgestart. Voorbeelden van dergelijke gebeurtenissen (de zogenaamde trigger events) zijn:

- wijzigingen in de samenstelling van de portefeuille (bijv. fusies/overnames);
- wijzigingen in marktrisico's (bijv. grote rentestijgingen/-dalingen);
- wijzigingen in de economische omstandigheden.

Inzichten vanuit de deze ORSA's worden meegenomen in de (mogelijke) besluitvorming hieromtrent.

Ten minste jaarlijks en bij het optreden van die hiervoor genoemde gebeurtenissen beoordeelt het management in de ORSA of het risicoprofiel nog passend is in het licht van de bedrijfsdoelstellingen, risicobereidheid en aanwezige kapitaalbuffers. Daarbij wordt rekening gehouden met diverse scenario's en stressscenario's.

De inhoud van de scenario's en stressscenario's wordt voor aanvang van de ORSA door het bestuur vastgesteld, waarbij advies van de Operational Risk Manager en de Financial Risk Manager wordt ingewonnen.

In het kader van Solvency-II wordt vereist dat aanwijsbaar een gebalanceerde afweging bestaat tussen risicomanagement, kapitaalmanagement en bedrijfsstrategie. De processtructuur voor het gebalanceerd afwegen is de ORSA. De naleving hiervan is gereflecteerd in het ORSA rapport.

De Financial Risk Manager coördineert de rapportages omtrent (de beheersing van) risico's en kapitaal, waaronder het ORSA rapport. Onderdeel van het ORSA-rapport is onder andere de beoordeling van de algehele solvabiliteitsbehoeften, de beoordeling van de passendheid van het standaardmodel, de resultaten van de scenario's alsmede een omschrijving van mogelijke managementacties.

Een belangrijk element voor een gebalanceerde uitvoering is inzicht in de resultaten in stress situaties en in (extreme) stress situaties die de solvabiliteitspositie in kunnen brengen (reverse stresstest). De processen inzake de ORSA zijn vastgelegd in het ORSA-beleid.

B.3.3.1. Statische ORSA

De statische ORSA combineert de governance charter, het kapitaalmanagement beleid, risicomanagementbeleid en ORSA beleid en waarborgt de consistentie tussen deze beleidsdocumenten. Een wijziging van (één van) de onderliggende documenten leidt tot aanpassing van de statische ORSA. Het RCO is de initiator van het opstarten van het statische ORSA proces.

B.3.3.2. Aannames

Voor het uitvoeren van de ORSA geldt als basis de vastgestelde aannames die in het vorige ORSA proces zijn gehanteerd. Periodiek (minimaal jaarlijks) worden de eerder vastgestelde aannames herbevestigd of aangepast en door de juiste beslissingsorganen geaccordeerd. Hieronder valt onder meer de risicobereidheid, met de daarin opgenomen risico toleranties en risico limieten en de gedefinieerde (reverse) stresstesten.

B.3.3.3. Berekeningen

De berekeningen kennen een onderscheid in input, model en controle van de plausibiliteit van de output. De berekeningen volgen hetzelfde proces als de periodieke SCR berekeningen, waarbij er input verschillen (kunnen) zijn. De input is gebaseerd op de aannames zoals deze in de eerdere processtap zijn vastgesteld.

B.3.3.4. Rapportage en advisering

De adviezen voortkomende uit de ORSA zullen door de risicomanagementfunctie aan de directie worden voorgelegd ter besluitvorming. De analyse van de resultaten wordt weergegeven in een rapportage en voorzien van zo concreet mogelijk advies inclusief voorgestelde acties. De directie neemt op basis van het advies beslissingen waarbij bij iedere beslissing een verantwoordelijke wordt benoemd om dit te realiseren.

B.3.3.5. Monitoring en acties

De benodigde acties die voortkomen uit het ORSA proces worden besproken en vastgesteld door het relevante beslissingsorgaan. De status van de actiepunten worden periodiek gemonitord en teruggekoppeld aan de directie.

B.3.4. Beheersing en monitoring van risico's

De Financial Risk Manager en de Operational Risk Manager rapporteren ten minste eenmaal per kwartaal aan het bestuur van DELA Coöperatie en de Audit- en Riskcommissie over de resultaten van hun beoordelingsactiviteiten. Deze rapportage stuurt de genoemde functionaris ook aan het RCO, waar deze rapportage wordt besproken en gechallenged. Deze rapportage bevat een beoordeling van de risicobereidheid per risicocategorie (pijler), inclusief beleggingen.

Daarnaast rapporteert de Financial Risk Manager maandelijks aan de CFRO.

Voor de beheersing van de risico's wordt verwezen naar hoofdstuk C met uitzondering van de beheersing van het operationeel risico, die hierna wordt toegelicht.

B.3.5. Operationeel risico

De doelstelling van operationeel risicomanagement is de continuïteit van DELA te bevorderen door de risico's die DELA loopt tot een bewust aanvaard niveau te beheersen. Een betere beheersing van risico's levert efficiency- en kwaliteitsverbetering op. Het operationele risico is het risico van verlies als gevolg van inadequate of falende interne processen, mensen en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Dit risicodomein is binnen DELA opgebouwd uit de volgende subrisico's:

1. **Interne fraude**

Verliezen als gevolg van handelingen waarbij tenminste één interne partij betrokken is en waarmee wordt beoogd te frauderen, eigendommen te verduisteren of wet- en regelgeving of het ondernemingsbeleid te ontduiken of te omzeilen, met uitzondering van gebeurtenissen voortvloeiend uit ongelijkheid of discriminatie.

2. **Externe fraude**

Verliezen als gevolg van door een derde partij gestelde handelingen met de bedoeling te frauderen, eigendommen te verduisteren of de wet te ontduiken.

3. **Werkomstandigheden en veiligheid**

Verliezen als gevolg van handelingen die niet in overeenstemming zijn met wetgeving of overeenkomsten op het gebied van werkomstandigheden, gezondheid of veiligheid, als gevolg van de uitkering van schadevergoeding voor letsel, of als gevolg van gebeurtenissen in verband met ongelijkheid of discriminatie.

4. **Schade aan fysieke activa**

Verliezen als gevolg van verlies van of schade aan fysieke activa door natuurrampen of andere gebeurtenissen.

5. **Verstoring van bedrijfsactiva en falen systeem**

Verliezen als gevolg van een verstoring van bedrijfsactiviteiten of systeemfalen

6. Uitvoering, levering en procesmanagement

Verliezen als gevolg van falende transactieverwerking of procesbeheer of als gevolg van relaties met handelspartners en verkopers.

B.3.5.1. Risicobeheersmaatregelen

Operationele risico's doen zich voor op alle niveaus binnen de organisatie. De beheersmaatregelen zijn derhalve ook vastgelegd in verschillende specifieke beleidsdocumenten, protocollen en procesbeschrijvingen.

Met behulp van Risk Control Self Assessments (RCSA) evalueert het management (minimaal jaarlijks) in hoeverre de belangrijkste risico's effectief worden beheerst, welke restrisico's bestaan en aan welke punten gewerkt dient te worden om risico's verder te beperken (managementacties). Daarbij evalueert het management ten minste de risicocategorieën van het risicoprofiel alsook de effectiviteit van de beheersing ervan. Deze RCSA's vinden plaats binnen alle juridische entiteiten en ook op groepsniveau. Het resultaat hiervan is een Internal Control Statement ("ICS") per juridische entiteit en op groepsniveau. Het management rapporteert het ICS aan het bestuur, de directieteams en aan de Operational Risk Manager en de manager Reporting & Control.

De verschillende beleidsdocumenten dekken gezamenlijk een aantal onderwerpen af:

- het vaststellen van operationele risico's waaraan DELA is of kan worden blootgesteld en de beoordeling van de wijze waarop dit risico's kunnen worden gemitigeerd;
- activiteiten en interne processen voor het beheer van operationele risico's, waaronder het IT-systeem ter ondersteuning van die activiteiten en interne processen;
- risicotoleranties en limieten voor de belangrijkste operationele risicogebieden van DELA;
- DELA beschikt over processen voor het vaststellen, analyseren en rapporteren van voorvallen met een operationele risicocomponent. Daarvoor is een proces ingericht voor het registreren van dergelijke voorvallen met een operationele risicocomponent;
- DELA dient voor het beheer van operationele risico's een geschikt aantal stressscenario's te ontwikkelen en te analyseren. Deze stressscenario's zijn ten minste gebaseerd op het falen van een sleutelproces, of het wegvallen van sleutelpersoneel of een sleutelfunctie of het optreden van onvoorziene externe gebeurtenissen.

Een tweetal elementen wordt hieronder specifiek toegelicht.

B.3.5.2. Incidentenregister

Incidenten zijn een indicatie voor verbetermogelijkheden. De incidentenregeling moet ertoe bijdragen dat DELA niet alleen incidenten goed afhandelt, maar daarvan ook leert om herhaling in de toekomst te voorkomen. Incidenten worden per entiteit geregistreerd en o.a. beschikbaar gesteld aan de

Operational Risk Manager ten behoeve van zijn werkzaamheden. Naast het incidentenregister is er ook een klachtenregister waarin klachten van leden en polishouders worden geregistreerd. Een klacht kan leiden tot een incident.

B.3.5.3. Procesmanagement

De verantwoordelijkheid voor procesmanagement is belegd in de lijn. Het doel van procesmanagement is om door middel van het managen van de processen een continue bijdrage te leveren aan het klantbelang, de leverbetrouwbaarheid en de performance van de organisatie. Hierbij wordt steeds gestreefd naar jaarlijkse verbetering wat aansluit bij het doel van excellente dienstverlening aan leden en klanten. Procesmanagement verschaft inzicht in de organisatieprocessen. Om deDe verantwoordelijkheid voor procesmanagement is belegd in de lijn. Het doel van procesmanagement is om door middel van het managen van de processen een continue bijdrage te leveren aan het klantbelang, de leverbetrouwbaarheid en de performance van de organisatie. Hierbij wordt steeds gestreefd naar jaarlijkse verbetering wat aansluit bij het doel van excellente dienstverlening aan leden en klanten. Procesmanagement verschaft inzicht in de organisatieprocessen. Om de gehele beheercyclus van bedrijfsprocessen te managen maakt DELA gebruik van Business Process Management (BPM). BPM is een managementdiscipline die DELA hiertoe in staat stelt; van procesontwerp, het inrichten en implementeren van processen tot het beheren en monitoren. De voortdurende ontwikkeling van processen is hiermee in control. De processen worden vastgelegd conform Business Process Modeling Notation (BPMN). Hiermee wordt bereikt dat de processen transparant, eenduidig en uniform zijn vastgelegd. Alle belangrijke processen worden vastgelegd met behulp van een tool. Jaarlijks evalueren managers de volwassenheid van hun processen in een selfassessment en rapporteren hierover aan de Operational Risk Manager. De Operational Risk Manager beoordeelt deze rapportages en adviseert indien nodig.

B.3.5.4. Monitoring

Monitoring van operationele risico's vindt in principe door de betrokken 1e lijns afdelingen plaats op basis van de vastgestelde risicolimieten en indicatoren. De Operational Risk Manager toetst op basis van de informatie van de 1^e lijn of nog voldaan wordt aan de risicobereidheid van de onderneming en of eventuele risicomitigerende maatregelen nog steeds voldoende effectief zijn. Daarnaast toetst de Operational Risk Manager of de diverse beleidsdocumenten aan de hiervoor genoemde eisen voldoet.

B.3.6. Beoordelingen als onderdeel van de risicomanagement activiteiten

Een aantal beoordelingen worden hierna specifiek toegelicht.

B.3.6.1. Beoordeling inzake de extrapolatie van de risicovrije rente, de matchingopslag en de volatiliteitsaanpassing

De toepassing van de UFR bij het extrapoleren van de risicovrije rente alsmede de opslag op de rente uit hoofde van de volatiliteitsopslag zijn kwantitatief beoordeeld.

B.3.6.2. Beoordeling kredietbeoordelingen van externe kredietbeoordelingsinstellingen

DELA baseert de kredietbeoordelingen op de ratings van de grotere rating-agencies. Indien er meerdere beoordelingen zijn en de uitkomsten daarvan verschillend zijn, wordt de rating aangehouden die op een na de hoogste is.

B.3.6.3. Versteving interne beheersing

In 2018 is door de ORM en FRM nader onderzocht op welke wijze de interne beheersing binnen DELA verstevigd zou kunnen worden. Op basis van dit onderzoek heeft het Bestuur besloten om het risicomanagement binnen de eerste lijn verder te professionaliseren. De eerste verbeteringen zijn in de tweede helft van 2018 reeds ingevoerd en zullen hun vervolg in 2019 krijgen.

B.3.6.4. Geschiktheid kerngegevens

Voor de controles die plaatsvinden op de geschiktheid van kerngegevens die ten grondslag liggen aan de beoordeling van de risico's en kapitaalvereisten, wordt verwezen naar paragraaf D.2.3.1. De Actuariële Functie beoordeelt dit en heeft daar in haar rapportage verslag van gedaan.

B.3.6.5. Procesmanagement

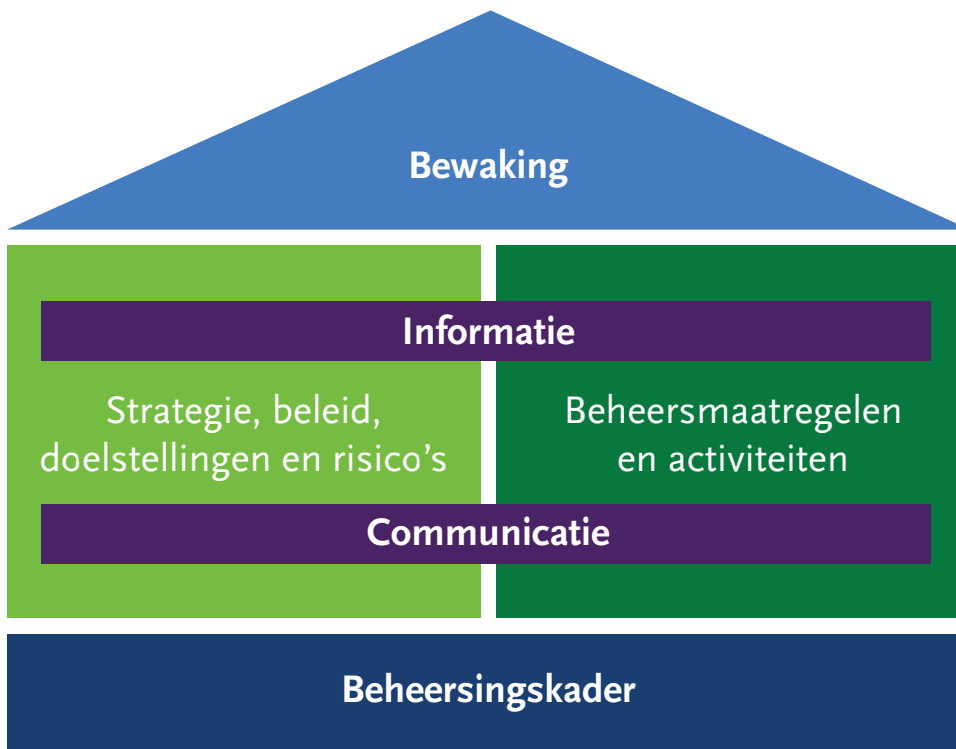
DELA deelt haar processen in drie categorieën in. Per categorie worden verschillende eisen aan procesmanagement gesteld. In navolging van de in 2017 uitgevoerde onderzoeken heeft de ORM in 2018 de ontwikkeling van het procesmanagement periodiek beoordeeld en waar nodig adviezen uitgebracht ter verdere verbetering van het procesmanagement binnen DELA.

B.4. Interne beheersingsysteem

De doelstelling van interne beheersing is het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid omtrent het bereiken van doelstellingen in de categorieën:

- bereiken van de (strategische) doelstellingen;
- effectiviteit en efficiëntie van bedrijfsprocessen;
- betrouwbaarheid van de (financiële) informatieverzorging;
- naleving van relevante wet- en regelgeving.

Om vast te stellen of DELA haar doelstelling met betrekking tot interne beheersing realiseert, is inzicht nodig in de wijze waarop invulling wordt gegeven aan interne beheersing. Hiervoor maakt DELA gebruik van het '*DELA huis van interne beheersing*', een referentiekader voor interne controle en ondersteuning bij het verbeteren van het interne controlesysteem.

Het huis is opgebouwd uit vijf onderling verbonden onderdelen. Ieder onderdeel bevat principes. DELA geeft zodanig invulling aan deze principes dat die in voldoende mate aansluiten bij intern gestelde doelstellingen. De fundering van het huis wordt gevormd door het '*Beheersingskader*' en voorziet in discipline en structuur. Het onderdeel '*Beheersingskader*' bestaat uit de volgende principes:

- DELA toont commitment voor integriteit en ethische waarden;

- het bestuur toont onafhankelijkheid t.o.v. het management en oefent toezicht uit op de ontwikkeling en uitvoering van interne beheersing;
- het management richt, onder toezicht van het bestuur, structuren, rapportagelijnen en toereikende taken en bevoegdheden in om doelstellingen te realiseren;
- het management toont commitment om competente personen aan te trekken, te ontwikkelen en te behouden in lijn met de doelstellingen;
- het management spreekt medewerkers aan op hun verantwoordelijkheden op het gebied van interne beheersing in het streven naar doelstellingen.

Voor het uitvoeren van een integrale bedrijfsuitvoering zijn alle medewerkers verantwoordelijk. In samenspraak met de business stelt compliance een integriteitsrisicoanalyse op waarbij de integriteitsrisico's in kaart worden gebracht. Daarbij wordt rekening gehouden met ontwikkelingen in wet- en regelgeving, auditbevindingen, integriteit-incidenten en attentiepunten uit evaluaties. Het doel van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) is het verkrijgen van inzicht in de integriteitsrisico's. Hieruit wordt duidelijk welke integriteitsrisico's DELA loopt en welke beheersmaatregelen zijn getroffen. Met behulp van een monitoringprogramma wordt bepaald of de beheersmaatregelen in voldoende mate worden nageleefd.

De SIRA bestaat uit de thema's organisatie-integriteit, klant-ketenintegriteit, medewerker-integriteit en integriteit verwerking persoonsgegevens en marktintegriteit. Het management heeft ervoor gekozen om de SIRA uit te voeren aan de hand van deze integriteitsthema's, omdat dit het beste aansluit bij het idee dat DELA wil sturen op positieve waarden. Het management werkt vanuit de BIO waarden (Betrokken, Integer, Ondernemend) en de vijf troeven (Coöperatie, Voor eenieder bijzonder, Raad en Daad, Betrouwbaar, Warm en Welkom).

Beheersactiviteiten zijn de beleidsgrondslagen en procedures die ervoor zorgen dat richtlijnen van het bestuur worden nageleefd. Zij zorgen ervoor dat de noodzakelijke acties worden genomen om risico's te adresseren teneinde de doelstellingen te behalen. Beheersactiviteiten vinden overal in de organisatie plaats en op alle niveaus. Zij behelzen een heel scala aan activiteiten, zoals goedkeuringen, bevoegdheden, controles, aansluitingen, beoordelingen van het resultaat van operationele activiteiten, beveiliging van eigendommen en taak- en functiescheiding. Het onderdeel 'Beheersmaatregelen en activiteiten' bestaat uit de volgende principes:

- het management selecteert en ontwikkelt beheersactiviteiten die bijdragen aan de beperking van risico's voor de verwezenlijking van de doelstellingen tot een aanvaardbaar niveau;
- het management selecteert en ontwikkelt algemene beheersactiviteiten op de ingezette technologische middelen om de verwezenlijking van de doelstellingen te ondersteunen;
- het management ontplooit beheersactiviteiten in de vorm van beleid waarin vastgesteld is wat de verwachtingen zijn en procedures om het beleid te implementeren.

B.5. Interne auditfunctie

Internal audit is een onafhankelijke functie die objectieve zekerheid verschaft en adviesopdrachten uitvoert om meerwaarde te leveren en de operationele activiteiten te verbeteren. De internal auditfunctie helpt DELA haar doelstellingen te realiseren door met een systematische, gedisciplineerde aanpak de effectiviteit van de processen van risicomanagement, beheersing en governance te evalueren en te verbeteren. De internal audit functie is ondergebracht bij de afdeling Internal Audit DELA (IAD).

De IAD beperkt zich vanwege onafhankelijkheidsbepalingen tot de natuurlijke adviesfunctie.

De IAD werkt in opdracht van het bestuur. Daarnaast kan de Audit- en Riskcommissie aan de IAD opdrachten verstrekken, al dan niet met tussenkomst van het bestuur.

Het bestuur, de directieteams en het management zijn verantwoordelijk voor een adequate inrichting, uitvoering en evaluatie van de interne beheersing alsook het maken van de afweging tussen kansen, risico's en in te richten beheersmaatregelen (risk appetite). De IAD ondersteunt het bestuur, de directieteams, het management en ook de Audit- en Riskcommissie in het beoordelen en verstevigen van de effectiviteit en adequaatheid van de interne risicobeheersings- en controlesystemen. De IAD voorziet zowel het bestuur, de directieteams, het management als de Audit- en Riskcommissie van betrouwbare informatie over de kwaliteit van het interne beheersingssysteem. De externe accountant kan met toestemming van het bestuur eveneens over deze informatie beschikken, om vervolgens daarop te kunnen steunen.

De onderzoeken van de IAD zijn gericht op de belangrijkste risico's van DELA. Dit betekent dat er geen groepsonderdelen of risicocategorieën zijn uitgesloten van onderzoeken door de IAD. Hiertoe stelt de IAD jaarlijks een op een risicoanalyse gebaseerd auditplan op.

De IAD legt haar risico-analyse en het daaruit afgeleide werkprogramma (Auditplan) jaarlijks ter goedkeuring voor aan het bestuur en aan de Raad van Commissarissen en/of Audit- en Riskcommissie.

De IAD rapporteert over de bevindingen aan het bestuur en de Audit- en Riskcommissie.

B.6. Actuariële functie

Het doel van de Actuariële functie is om kwaliteitsborging te bieden via deskundig technisch actuariële advies. Dit wordt gerealiseerd door het in scope houden van regelgeving, het opstellen van gapanalyses en normenkaders, het uitbrengen van advies en het monitoren van de eerste lijn. Deze sleutelfunctie dient onafhankelijk binnen de organisatie te zijn. Het management heeft ervoor gekozen om de Actuariële functie extern te beleggen bij Willis Towers Watson. Om de effectiviteit en integriteit van de Actuariële functie te waarborgen, zijn hieromtrent afspraken vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst.

De Actuariële functie rapporteert ten minste eenmaal per jaar en maximaal eenmaal per kwartaal schriftelijk aan het bestuur en aan de Audit- en Riskcommissie. Minimaal eenmaal per jaar dienen alle taken van de Actuariële functie te worden uitgevoerd. In het actuariële functierapport worden alle materiële taken beschreven die door de Actuariële functie zijn uitgevoerd, de bijbehorende resultaten, waarbij eventuele tekortkomingen duidelijk in kaart worden gebracht en aanbevelingen worden gedaan over de wijze waarop die tekortkomingen gecorrigeerd kunnen worden. Tussentijdse rapportages (met betrekking tot specifieke taken van de actuariële functie) die input zullen vormen voor het actuariële functierapport kunnen op kwartaalbasis worden ingebracht bij het bestuur. Naast de eigen rapportage werkt de Actuariële functie ook mee aan andere vereiste rapportages aan de toezichthouders. De Actuariële functie zorgt voor tijdige aanlevering van gegevens voor de verplichte periodieke rapportages aan de toezichthouders, voor zover betrekking op zijn verantwoordelijkheidsgebied.

De Actuariële functie is verantwoordelijk voor:

- coördinatie en toetsing van de berekening van technische voorzieningen;
- de toetsing van de premiestelling;
- het leveren van een bijdrage aan Riskmanagement, zijnde een beoordeling van de ORSA en toetsing van de SCR;
- beoordeling van het herverzekeringsprogramma.

Met betrekking tot de actuariële functie bevat het periodieke toezichtrapport een overzicht van de activiteiten die tijdens de rapportageperiode door de actuariële functie op elk van haar terreinen van verantwoordelijkheid zijn verricht inclusief conclusies en, waar nodig, bevindingen en aanbevelingen.

B.7. Uitbesteding

Het management heeft uit strategische overwegingen diverse bedrijfsactiviteiten uitbesteed aan dienstverlenende ondernemers of toeleveranciers. Om dit doeltreffend en goed te laten verlopen heeft DELA het Beleid Uitbestedingen. Het Beleid Uitbesteding geeft invulling aan de wettelijke eisen. Voorgenomen nieuwe of wijzigingen in bestaande uitbestedingen komen volgens dit beleid tot stand. Het beleid dient te voorkomen dat DELA bepaalde werkzaamheden door een derde (niet vergunninghouder) laat uitvoeren, waarbij de van toepassing zijnde wettelijke vereisten niet worden nageleefd. In de uitvoering van haar kernactiviteiten, staan voor DELA vertrouwelijkheid en kwaliteit van dienstverlening voorop. De belangen van verzekerden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat DELA (delen van) werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden. Indien DELA werkzaamheden uitbesteedt, moet het management een zorgvuldige selectie toepassen en zeker stellen dat de derde partij zich aan de regels houdt. Het doel van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van dienstverlening. Het beleid is van toepassing op alle naar het oordeel van het bestuur uitbestede wezenlijke, bedrijf-kritische processen of delen daarvan.

De belangrijkste uitbestedingen betreffen de actuariële functie, een deel van de IT werkzaamheden, een deel van de werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer en een deel van de werkzaamheden op het gebied van uitvaart.

C. Risicoprofiel

Intro

DELA hanteert de onderstaande risicocategorieën welke tevens zijn onderkend in Solvency-II. De aanduiding voor de daarbij horende kapitaalseisen zijn tussen haakjes weergegeven:

- Verzekeringstechnisch risico (SCRvt);
- Marktrisico (SCRmarkt);
- Tegenpartij Kredietrisico (SCRtp);
- Liquiditeitsrisico;
- Operationeel risico (SCRop);
- Immateriële vaste activa;
- Strategisch/ Reputatierisico.

Deze risicocategorieën worden hierna verder toegelicht.

DELA gebruikt voor de kwantificering van de risico's het standaardmodel onder Solvency-II en vindt dit model passend voor het kwantificeren van haar risico's. Voor DELA geldt –gezien haar portefeuille van levensverzekeringen- dat het verzekeringstechnisch risico louter het levenrisico omvat.

Identificatie en monitoring van risico's

De identificatie van risico's kan plaatsvinden door zowel de 1e lijn als de 2e lijn. De Financial Risk Manager en Operational Risk Manager inventariseren periodiek de risico's, waarbij ook aandacht wordt besteed aan opkomende risico's. Onderdeel van de reguliere ORSA is daarnaast de beoordeling en toetsing van het risicoprofiel alsmede de beoordeling van de passendheid van het standaardmodel. In het RCO worden deze bevindingen besproken en gechallenged om tot een sluitend geheel van risico's te komen.

Risicobereidheid

DELA baseert haar risicobereidheid op de vastgestelde bedrijfsdoelstellingen en de draagkracht.

Risicobereidheid is de mate van risico dat DELA, op basis van haar risicoprofiel, wil lopen om de strategische doelen te behalen passend binnen de draagkracht (risicocapaciteit). Naast de te behalen doelen is borging van de continuïteit van de organisatie essentieel. Risicobereidheid bestaat uit kwalitatieve statements en kwantitatieve statements. De risicobereidheid wordt vertaald in risicolimieten en risicotoleranties om continue monitoring mogelijk te maken.

Het bestuur stelt de risicobereidheid vast op advies van de Financial en Operational Risk Manager. Hieronder valt onder meer ook de vaststelling van de normsolvabiliteit. De directieteam van de ZBO's vertalen deze vervolgens naar eigen risicolimieten en –toleranties binnen de kaders van het

groepsbeleid (op advies van de Financial en Operational Risk Manager). Tot slot stelt het bestuur de risicolimieten en -toleranties definitief vast. Het risicoprofiel en de risicobereidheid worden, na vaststelling door het bestuur, goedgekeurd door de Raad van Commissarissen.

Risicoprofiel

Jaarlijks wordt het risicoprofiel van DELA geëvalueerd.

Met behulp van de ORSA toetsen het bestuur (op groepsniveau) en de directieteams (op ZBO-niveau) enerzijds of het risicoprofiel passend is in het licht van de bedrijfsdoelstellingen en de huidige kapitaalspositie en anderzijds beoordelen zij of DELA bij het vastgestelde beleid ook in moeilijke tijden solvabel blijft. Daarbij wordt een expliciete relatie gelegd tussen het risicoprofiel en de kapitaalspositie.

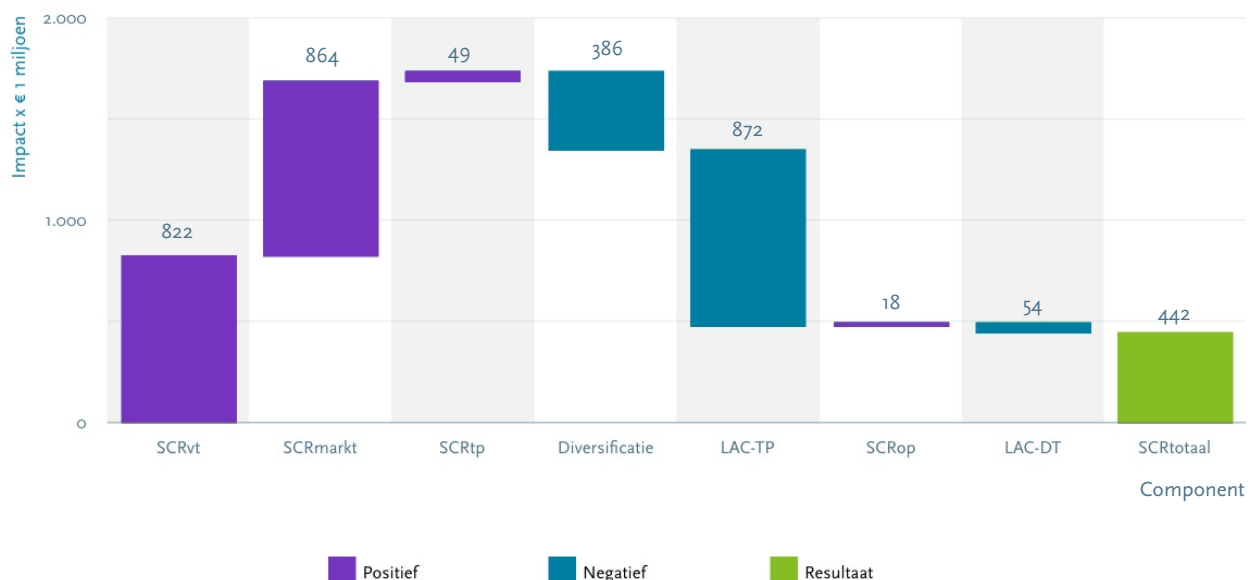
Risicotoleranties en -limieten

Voor een nadere kwantificering van de risicobereidheid vertalen de directieteams de statements naar operationele risicolimieten en –toleranties en KRI's. Voor iedere KRI is het gewenste risico, de risicotolerantie en de risicolimiet vastgesteld.

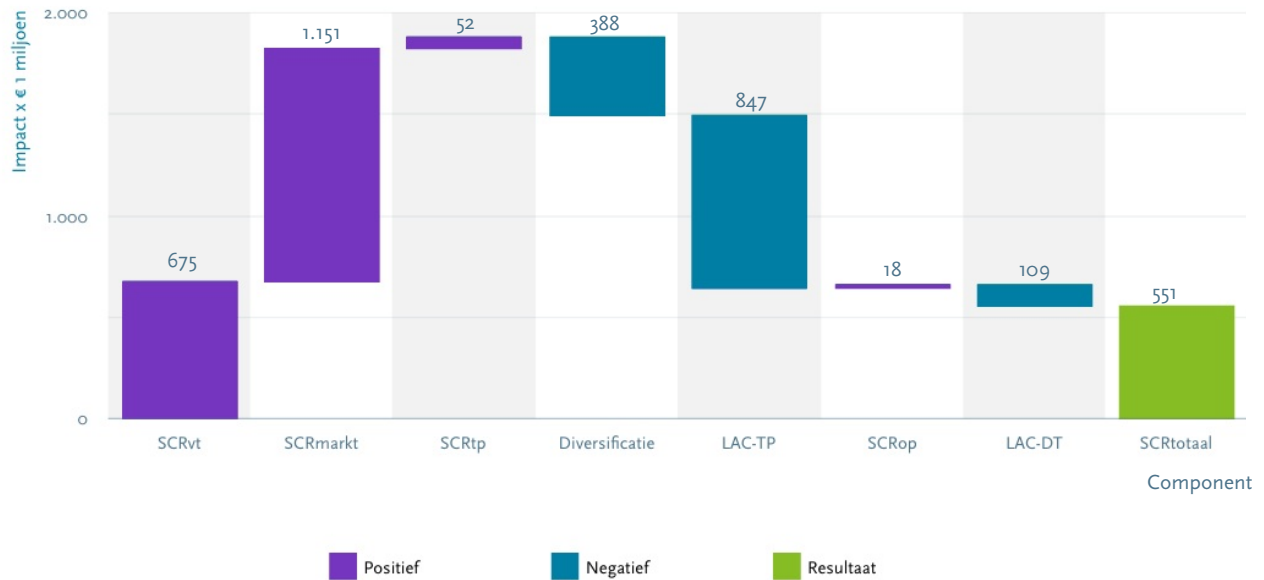
Vereist kapitaal

In de grafiek hieronder is de opbouw van de SCR voor DELA Coöperatie grafisch weergegeven, waarbij verzekeringstechnisch risico, marktrisico en tegenpartij-kredietrisico bruto worden weergegeven, zonder rekening te houden met het verliescompenserend vermogen van technische voorzieningen. Deze wordt hier separaat getoond.

SCR naar componenten, ultimo 2018

SCR naar componenten, ultimo 2017

Duidelijk is dat de verzekeringstechnische risico's en de marktrisico's voor DELA de grootste risico's zijn. Elk van de risicocategorieën wordt in het vervolg nader toegelicht. Ieder categorie voor zich vormt het 1 in 200 jaar scenario voor de betreffend risicocategorie. In de praktijk zullen deze risico's zich niet allemaal tegelijkertijd manifesteren. Daarom wordt middels de onder het standaardmodel voorgeschreven correlatiematrix een correctie bepaald: het diversificatie-effect.

Het verliescompenserend vermogen van technische voorzieningen in de vorm van winstdeling (Loss Absorbing Capacity of Technical Provisions = LAC-TP) is voor DELA een belangrijk middel in het beheersen van de risico's. Dit wordt in paragraaf C.1 nader toegelicht. DELA stuurt haar risico's op basis van de vereiste kapitalen na aftrek van deze winstdeling.

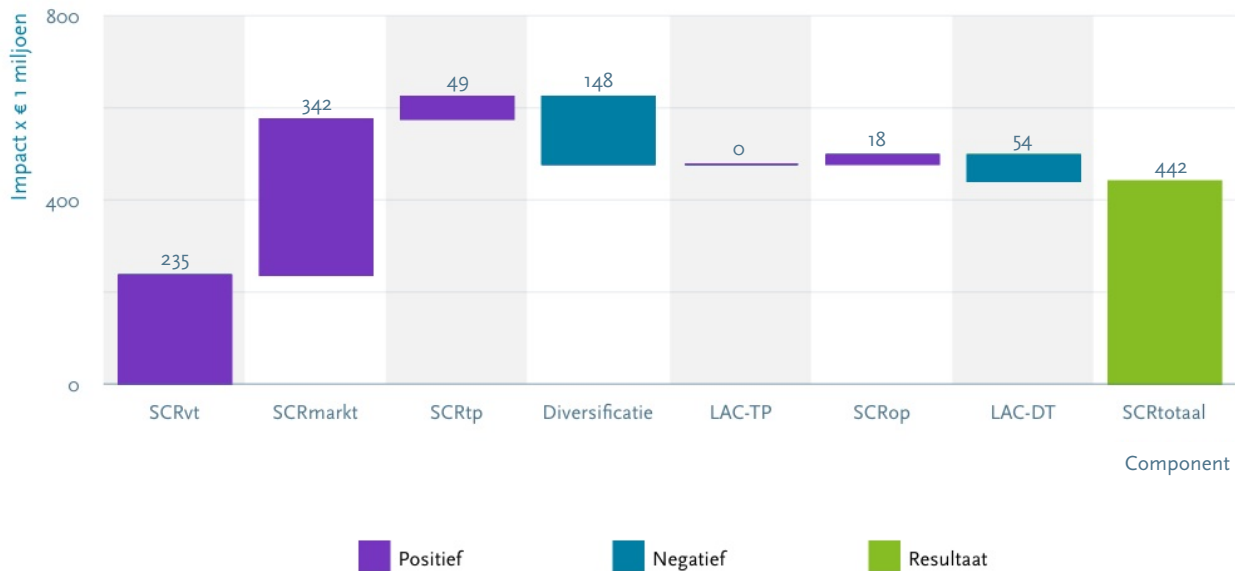
Het verliescompenserend vermogen van uitgestelde belastingen (Loss Absorbing Capacity of Deferred Taxes = LAC-DT) geeft een afslag op het vereiste kapitaal. De gedachte hierachter is dat een verlies ter grootte van het vereist kapitaal (het 1 in 200 jaar scenario) leidt tot een fiscaal verlies waardoor dit verlies kan worden verrekend met toekomstige winsten. Bedrijfseconomisch gezien houdt dit in dat een gedeelte van het bruto verlies door een verlaging van toekomstige belastingdruk wordt gefinancierd. De Solvency-II-regelgeving stelt strikte eisen aan de onderbouwing van deze LAC-DT. In paragraaf C.7 wordt nader toegelicht hoe DELA hiermee omgaat.

In vergelijking tot de cijfers ultimo 2017 zien we een duidelijke verlaging van de marktrisico's. Dat komt vooral door de dalingen van de aandelenkoersen in december 2018. De mitigerende werking van de aandelenhedge was daardoor tijdelijk verhoogd en bovendien was per ultimo 2018 de symmetrische aanpassing behorend bij de aandelenschokken negatief. Daarnaast kon de mitigerende werking van de winstdeling beter worden ingeschat door modelverbeteringen en ook dat droeg bij aan een daling van

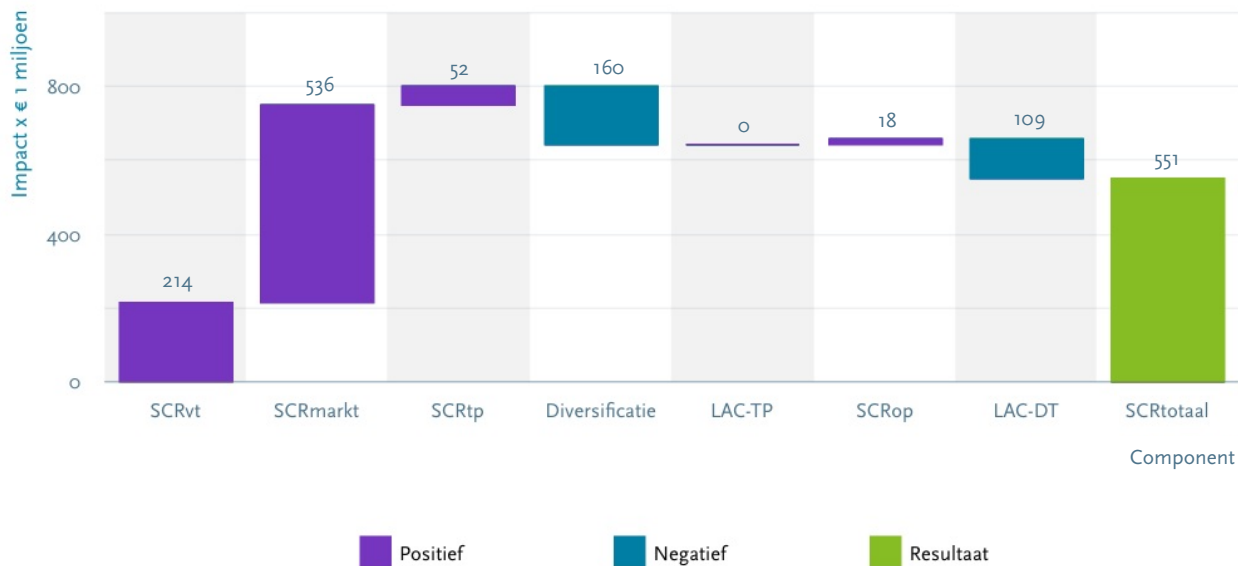

de SCR voor marktrisico's. In onderstaande grafiek is de opstelling van de netto SCR weergegeven, waarbij in elke risicocategorie het mitigerend effect van de winstdeling is verwerkt. Hierbij is te zien dat ook het netto marktrisico door het winstdelingsbeleid wordt verlaagd.

SCR naar componenten, netto, ultimo 2018

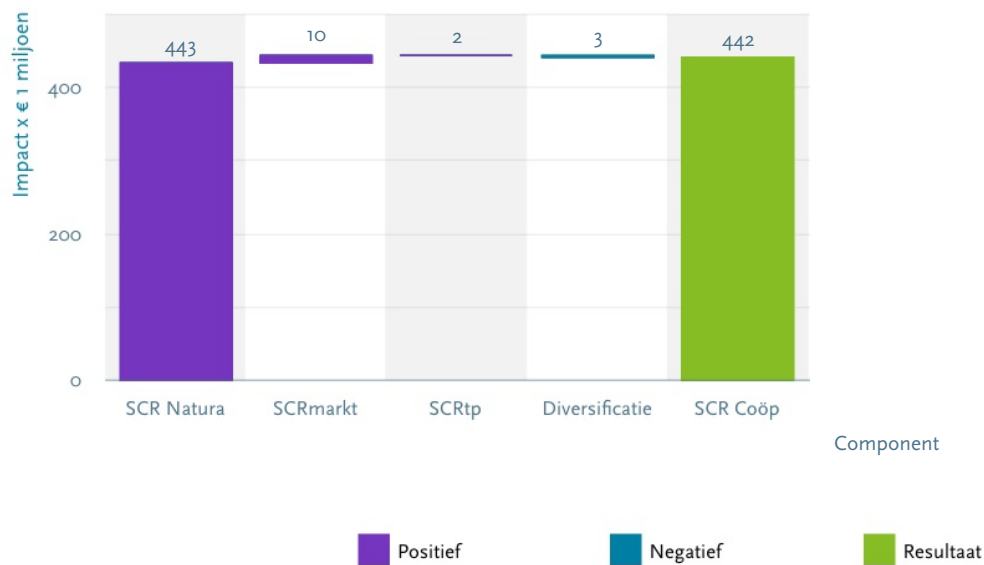
SCR naar componenten, netto, ultimo 2017

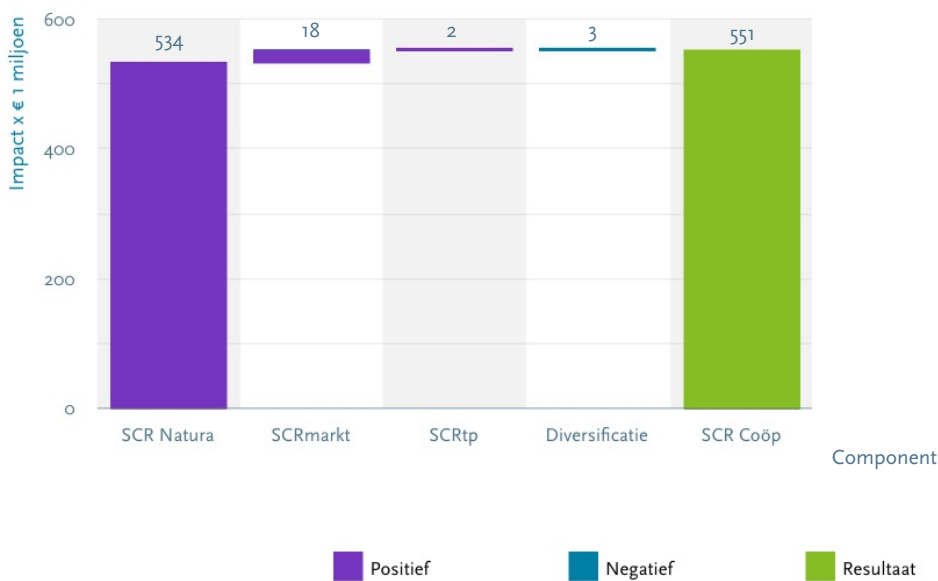
In de paragrafen C.1 en C.2 zijn grafieken weergegeven met de opstelling van de netto SCR van verzekeringstechnische risico's respectievelijk marktrisico's.

In de grafiek hieronder is de opbouw van de SCR van DELA Coöperatie weergegeven, met als startpunt de SCR van DELA Natura. De grafiek laat alleen de onderdelen zien waarvan de SCR van DELA Coöperatie afwijkt van de SCR van DELA Natura.

SCR naar componenten, netto, verloop van Natura naar Coöperatie, ultimo 2018

SCR naar componenten, netto, verloop van Natura naar Coöperatie, ultimo 2017

In vergelijking met de SCR van DELA Natura worden de volgende elementen van de SCR toegevoegd c.q. gewijzigd:

- marktrisico: aandelenrisico gerelateerd aan de deelnemingen binnen DELA Coöperatie;
- marktrisico: vastgoedrisico betreffende de panden van DELA Uitvaartverzorging;
- het tegenpartij risico is hoger dan dat van DELA Natura;
- diversificatie-effecten.

De LAC-DT wordt alleen voor de verzekeringsentiteit toegepast.

Stresstesten

DELA stelt jaarlijks de ORSA rapportage op. Daarin worden een aantal stresstesten beschreven die zijn uitgevoerd om de weerbaarheid van de kapitaalpositie te toetsen. De uitgevoerde stresstesten liggen op het terrein van:

- negatieve ontwikkelingen in rentecurves;
- marktschokken;
- reputatieschade gevolgd door dalende portefeuilles;
- stijging van kosten.

Uit de testen blijkt dat de solvabiliteitspositie robuust is. Slechts in één van de geteste scenario's ligt de solvabiliteitsratio licht onder de normsolvabiliteit.

Om voorbereid te zijn op overschrijding van interne dan wel wettelijke normen zijn mogelijke managementacties uitgewerkt, zodat deze kunnen worden ingezet om binnen de in het kapitaalmanagementbeleid gestelde termijnen voldoende solvabel te zijn.

C.1. Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat de omvang en het tijdstip van uitkeringen niet overeenstemmen met de verwachtingen zoals opgenomen in de premiestelling. De belangrijkste zijn daarvan het kortlevenrisico, het onnatuurlijk- vervalrisico en het kostenrisico. De werkelijke ontwikkeling van de verzekeringsportefeuille stemt dan niet overeen met de grondslagen zoals gehanteerd bij de premiebepaling waardoor de opgebouwde technische voorzieningen ontoereikend zijn voor de uitkeringen. Er wordt gebruik gemaakt van risicomitigerende maatregelen om de negatieve effecten op de technische voorzieningen gedeeltelijk te voorkomen dan wel de impact te beperken.

Onder het Solvency-II standaardmodel dient een verzekeraar kapitaal aan te houden om het risico op te kunnen vangen dat de technische voorzieningen hoger zijn dan op grond van haar uitgangspunten werd verwacht.

DELA staat via DELA Natura alleen bloot aan het levensverzekeringsrisico aangezien het alleen levensverzekeringen voert. De portefeuille van DELA Natura bestaat voor een belangrijk deel uit uitvaartverzekeringen. Hierbij worden aparte tarieven voor Nederland en België gebruikt. Deze tarieven zijn gebaseerd op de specifieke kenmerken en uitgangspunten (kosten, vervalpercentages en overlevingstafels) die in het betreffende land passend zijn. Jaarlijks wordt onderzocht of deze uitgangspunten passen bij de ontwikkeling van betreffende portefeuilles. De portefeuilles zijn groot in aantal en omvang. Hierdoor is de kans op schommelingen in de resultaten beperkt.

Daarnaast voert DELA Natura in Nederland en Duitsland een tijdelijke overlijdensrisicoverzekering. De verzekerde kapitalen zijn hierbij aanzienlijk hoger dan bij de uitvaartverzekeringen. Voor deze portefeuille wordt gebruik gemaakt van risicomitigerende maatregelen om de volatiliteit van de resultaten te beperken. Dit gebeurt middels herverzekering. Jaarlijks wordt beoordeeld of het gevoerde herverzekeringsbeleid past bij haar risk appetite.

Tot slot voert DELA Natura in Nederland een vermogensopbouwproduct. Het overlijdensrisico in deze portefeuille is beperkt tot 10% van de opgebouwde waarde.

De verzekeringstechnische risico's van DELA Coöperatie zijn gelijk aan die van DELA Natura.

DELA maakt géén gebruik van Special Purpose Vehicles.

De componenten van het verzekeringstechnisch risico worden hierna toegelicht.

C.1.1. Kortlevenrisico

Het kortlevenrisico is het risico dat er meer overlijdens plaatsvinden dan verwacht wat leidt tot hoger dan verwachte uitkeringen en daardoor tot een daling van het kernvermogen. Bij het kortlevenrisico worden alleen de verzekeringen in aanmerking genomen welke aan dit risico blootstaan. Voor DELA is dat de gehele verzekeringsportefeuille. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het eigen vermogen als gevolg van een permanente toename van de overlijdenskansen met 15%.

C.1.2. Langlevenrisico

Het langlevensrisico is het risico dat er minder overlijdens plaatsvinden dan verwacht waardoor er juist méér uitkeringen plaatsvinden wat vervolgens leidt tot een daling van het kernvermogen. Bij langlevensrisico worden alleen de verzekeringen in aanmerking genomen die aan dit risico blootstaan. Dit zijn bijvoorbeeld (levenslange) ingegane lijfrentes of tijdelijke verzekeringen met alleen een uitkering op einddatum bij in leven zijn van de verzekerde. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het eigen vermogen als gevolg van een permanente daling van de overlijdenskansen met 20%. Bij het vermogensopbouwproduct van DELA is er enigszins langlevensrisico. De impact op het vermogensopbouwproduct wordt echter als gevolg van de dekkingsgraadafhankelijke winstdeling (zie C.1.10) mede bepaald door het langleven effect op de gehele verzekeringsportefeuille.

C.1.3. Invaliditeitsrisico

Het invaliditeitsrisico is het risico dat er meer arbeidsongeschiktheid voorkomt dan verwacht. Dit kan het gevolg zijn van een hogere kans op het arbeidsongeschikt worden dan verwacht, maar ook van een lagere revalideringskans. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het eigen vermogen als gevolg van een stijging in de kans op arbeidsongeschikt worden van 35% in het eerstvolgende jaar en 25% in de volgende jaren terwijl de revalideringskansen tegelijkertijd met 20% dalen. DELA kent geen producten welke aan het invaliditeitsrisico blootstaan.

C.1.4. Kostenrisico

Het kostenrisico is het risico dat de toekomstige kosten hoger liggen dan verwacht. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het kernvermogen als gevolg van een directe stijging van de kosten van 10% terwijl tegelijkertijd de jaarlijkse kosteninflatie met 1% stijgt.

C.1.5. Onnatuurlijk vervalrisico

Het onnatuurlijk vervalrisico is het risico dat het onnatuurlijk verval (royement, premievrijmaking & afkoop) afwijkt van de verwachtingen en hierdoor leidt tot een daling van het kernvermogen. Al naar gelang het product kan dat door een lager danwel een hoger dan verwachte onnatuurlijk vervalkans zijn. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de grootste daling van het eigen vermogen als gevolg van:

- een stijging van de vervalkansen met 50%;
- een daling van de vervalkansen met 50%;

- een massale afkoop op berekeningsdatum van 40% van de verzekeringen.

Per 31-12-2018 is een stijging van de vervalkansen met 50% leidend binnen de portefeuille van DELA.

C.1.6. Catastroferisico

Het catastroferisico is het risico dat door een eenmalige stijging van de sterftekansen de uitkeringshoogte stijgt waardoor vervolgens het kernvermogen daalt. Bijvoorbeeld als gevolg van een pandemie. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het kernvermogen als gevolg van een stijging in de sterftekansen in het eerstkomende jaar met 1,5 promille voor die verzekeringen waar een stijging in overlijdenskansen leidt tot verhoging van de technische voorzieningen. Voor DELA Coöperatie is dat de gehele verzekeringsportefeuille.

C.1.7. Herzieningsrisico

Het herzieningsrisico is het risico dat herziening van de uitkeringstermijn/hoogte leidt tot een lager kernvermogen. DELA kent geen verzekeringen die zijn blootgesteld aan het herzieningsrisico.

C.1.8. Diversificatie-effect verzekeringstechnische risico's

Hierboven staan alle scenario's benoemd die onder Solvency-II conform het standaardmodel dienen te worden doorgerekend. Ieder voor zich vormen ze het 1 in 200 jaar scenario voor betreffend risico. In de praktijk zullen deze risico's zich niet allemaal tegelijkertijd manifesteren. Daarom wordt middels de onder het standaardmodel voorgeschreven correlatiematrix een correctie bepaald, het diversificatie-effect.

C.1.9. Verliescompenserend vermogen van de technische voorzieningen

DELA kent voor haar uitvaartverzekeringen in Nederland een winstdelingsregeling die afhankelijk is van haar actuele economische positie. Dit wordt uitgedrukt in de dekkingsgraad: de waarde van de in aanmerking komende beleggingen, uitgedrukt in een percentage van de waarde van de verplichtingen. Deze laatste wordt in dit kader bepaald zonder rekening te houden met toekomstige indexatie en zonder de waarde van opties. Indien de dekkingsgraad gelijk is aan of boven de 225% ligt dan keert de verzekeraar volledige winst uit op de in aanmerking komende uitvaartkostenverzekeringen in de vorm van een beperking van de jaarlijkse premiestijging. Indien de dekkingsgraad gelijk is aan of beneden de 125% ligt dan is er geen ruimte voor winstdeling. Tussen deze grenswaarden wordt er proportioneel winstdeling toegekend.

Als één van schokken zoals genoemd in de voorgaande paragrafen optreedt, heeft dat gevolgen voor de actuele economische positie van DELA en daarmee dus op de dekkingsgraad. Dit houdt in dat de kans op winstdeling in een schokscenario zal dalen, waardoor ook de waarde van die winstdeling zal dalen. Met andere woorden, de technische voorziening voor de winstdeling zal in waarde dalen zodra

zich een schok voordoet. Hierdoor wordt de negatieve impact van de schok op het kernvermogen deels verkleind. Dit wordt het verliescompenserend vermogen van de technische voorzieningen genoemd.

C.1.10. Risicobeperkende maatregelen

DELA maakt gebruik van risicobeperkende maatregelen om de negatieve gevolgen van afwijkingen ten opzichte van de verwachtingen zoveel mogelijk te beperken. Onder deze maatregelen worden geschaard:

- medische acceptatie: deze is er op gericht om de risico's op individuele basis goed te prijzen en eventueel risico's uit te sluiten. Gezien de aard van de aangeboden verzekeringen gaat het hierbij om het beoordelen van de gezondheid van de potentiële verzekerde(n);
- schadeafhandeling: deze is er op gericht de schadeafhandeling soepel, kostenefficiënt en gecontroleerd te laten verlopen. Hierbij wordt standaard gekeken naar de uitkeringsoorzaak en eventueel mogelijke verzwijgingen tijdens de aanvraag;
- herverzekering: dit wordt nader toegelicht in C.3.3;
- kostencontrole / begroting en kostenanalyse: de kosten worden jaarlijks in de begroting op kostenplaatsniveau ingeschat. Op maandbasis worden de actuele kostenontwikkelingen gerapporteerd en vergeleken met de begroting. Verschillen worden geanalyseerd en eventuele bijsturingsmaatregelen worden onderzocht;
- dekkingsgraadafhankelijke winstdeling: zie ook verliescompenserend vermogen van de technische voorzieningen (C.1.9) voor een verdere toelichting;
- de zogenoemde premiemaatregel voor de Nederlandse uitvaartverzekeringen. Als de gemiddelde 20-jaars rekenrente over de periode van april van het voorgaande jaar t/m maart van het boekjaar lager is dan 1%, wordt automatisch de premie vanaf het eerstvolgende jaar structureel verhoogt met het verschil tussen dat 12-maands gemiddelde en 1%. Dit gebeurt echter alleen indien de gemiddelde dekkingsgraad lager is dan 125%. Wanneer de gemiddelde dekkingsgraad 110% is of lager, geldt nog een additionele premieverhoging. Door de premiemaatregel wordt het effect van een lage rente deels gecompenseerd.

C.1.11. Vereist kapitaal verzekeringstechnische risico's

Bij de scenarioberekeningen voor het bepalen van het benodigd kapitaal wordt –conform Solvency-II-regelgeving- de wijziging van de risicomarge buiten beschouwing gelaten.

In de navolgende tabel zijn de verzekeringstechnische risico's ná herverzekering opgenomen voor zover deze op DELA van toepassing zijn. Hierbij zijn 3 kolommen opgenomen te weten "Blootstelling", "Bruto" en "Netto". De kolom "Blootstelling" laat zien welk deel van de totale Best Estimate blootstaat aan betreffend risico. Omdat indirect via het verliescompenserende effect van de technische voorzieningen de volledige best estimate gevoelig is voor de schok staat hier steeds de volledige Best Estimate. Assets zijn niet afhankelijk van de verzekeringstechnische schokken.

De kolom “Bruto” laat het vereist kapitaal zien wanneer er géén rekening wordt gehouden met het verliescompenserend- effect van de technische voorzieningen. De kolom “Netto” laat het vereist kapitaal zien waarbij hier wel rekening mee wordt gehouden. In de meest rechtse kolommen zijn de vergelijkende cijfers 2017 weergegeven.

Verzekeringstechnisch risico

Na herverzekering, bedragen x € 1.000

	31-12-2018			31-12-2017		
	Blootstelling	Bruto	Netto	Blootstelling	Bruto	Netto
Kortlevenrisico	3.466.884	333.412	141.208	3.370.788	324.536	143.490
Langlevenrisico	3.466.884	-	534	3.370.788	-	-
Onnatuurlijk vervalrisico	3.466.884	207.125	114.473	3.370.788	106.111	99.567
Kostenrisico	3.466.884	538.332	59.305	3.370.788	450.148	45.716
Catastroferisico	3.466.884	52.720	39.112	3.370.788	31.746	31.396
Diversificatie binnen verzekeringstechnisch risico		-309.197	-119.610		-237.993	-105.825
SCRvt - vereist kapitaal		822.393	235.022		674.548	214.345

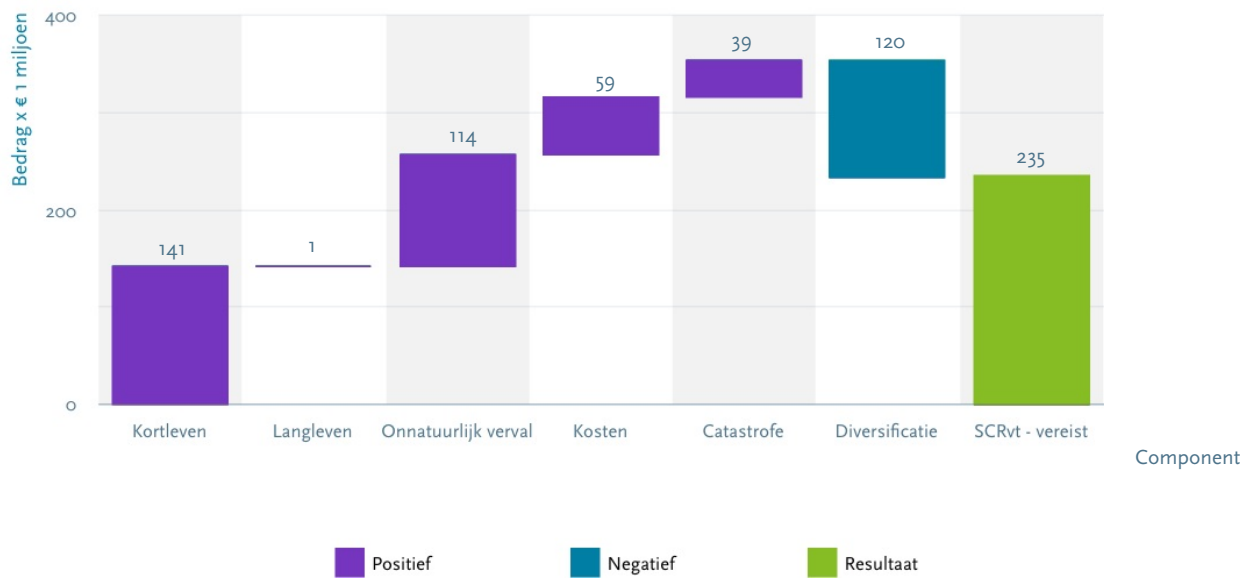
We zien hierbij dat het verliescompenserend vermogen van technische voorzieningen een sterk dempend effect heeft op het vereiste kapitaal. Met name in het kostenscenario en het kortlevenscenario heeft dit een duidelijk effect. Dit wordt veroorzaakt omdat het structureel stijgen van de kosten/overlijdensuitkeringen in belangrijke mate wordt gecompenseerd door de lagere winstdeling en toename van de waarde van de premiemaatregel.

De tabel laat ook zien dat de verzekeringstechnische risico's zijn toegenomen en dat komt doordat in 2018 de rente is gedaald. Daardoor is de contante waarde van de kasstromen gestegen.

In navolgende grafiek is de opbouw van het netto verzekeringstechnisch risico grafisch weergegeven. In de 2017 opstelling werd het langlevensrisico nog niet meegenomen gezien de beperkte grootte van de betrokken portefeuille.

Verzekeringstechnisch risico DELA Coöperatie, ultimo 2018

Verzekeringstechnisch risico DELA Coöperatie, ultimo 2017

C.2. Marktrisico

Het marktrisico is het risico op mogelijke verliezen door ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten. De waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen hangen af van de ontwikkelingen op de financiële markten, de samenstelling van de beleggingsportefeuille en de kenmerken van de verzekeringsverplichtingen.

DELA hanteert met betrekking tot haar beleggingsbeleid het prudent person principe. In paragraaf D staan op de activazijde van de balans de beleggingen waarop dit van toepassing is. Elke drie jaar wordt een ALM-studie uitgevoerd. De meest recente was in 2017. De resultaten van deze ALM-studie gaven geen directe aanleiding tot een aanpassing van de beleggingsmix en tonen daarmee aan dat de dat de beleggingen aansluiten bij de verplichtingen. Tevens heeft de ALM-studie waardevolle input geleverd voor de evaluatie van de risicobereidheid.

De componenten van het marktrisico worden hierna toegelicht.

C.2.1. Renterisico

Het renterisico is het risico dat de rentetermijnstructuur wijzigt. Dit heeft zowel gevolgen op de waardering van de rentedragende assets als op de waardering van de technische voorzieningen. Deze waarderingseffecten hebben effect op het kernvermogen. Om het benodigd kapitaal te bepalen worden de waarderingen bepaald op een verlaagde, maar ook op een verhoogde curve. De toe te passen verlaging c.q. verhoging is hierbij vastgelegd binnen de Solvency-II-regelgeving. Om een keuze te maken tussen het opwaartse of neerwaartse scenario wordt gekeken welk scenario de grootste impact heeft in de netto omgeving, dus met medeneming van het verliescompenserend effect van technische voorzieningen.

De impact van het opwaartse en neerwaartse scenario is mede afhankelijk van de absolute hoogte van de RTS in het basis-scenario. EIOPA verstrekt de RTS per valutasoort. DELA bezit een substantiële portefeuille vastrentende waarden genoteerd in vreemde valuta. Voor zover de RTS bij betreffende valuta evenals bij de euro op een laag niveau ligt, zal de impact van de renteschokken nauwelijks afwijken van de schokken in euro's; de impact van de renteschokken zal dan immers toch op opwaartse schok van 100 basispunten zijn gebaseerd. Bij valuta waar de RTS op een hoger niveau ligt, is er wel een materieel effect in vergelijking met de euro zichtbaar. DELA heeft voor de valuta waarin zij een materiële positie heeft en welke een RTS in het basisscenario hebben die substantieel hoger ligt dan de RTS in euro, een berekening doorgevoerd gebaseerd op die afwijkende RTS en corresponderende schokken.

In onderstaande tabel worden de resultaten van de schokken op de rentetermijnstructuur weergegeven. Het totale effect bestaat uit de waardeverandering in de rentedragende assets verhoogd met de waardeveranderingen in de verzekeringstechnische voorzieningen. In de onderstaande tabel is de blootstelling van de assets weergegeven. De gehele technische voorzieningen zijn direct, maar ook via de winstdeling gevoelig voor de renteschokken.

Renterisico

Na herverzekering, bedragen x € 1.000

	31-12-2018			31-12-2017		
	Blootstelling	Bruto	Netto	Blootstelling	Bruto	Netto
SCR renterisico - opwaarts scenario	2.061.031	-	-	2.184.900	20.111	-
SCR renterisico - neerwaarts scenario	2.061.031	-	-	2.184.900	-	-
SCR renterisico - vereist kapitaal	-	-	-	-	20.111	-

De mitigerende werking van de premiemaatregel en het winstdelingsbeleid zorgen er per saldo voor dat DELA in de huidige omstandigheden nauwelijks gevoelig is voor de renteschommelingen in de markt.

C.2.2. Aandelenrisico

Het aandelenrisico is het risico dat de aandelenkoersen wijzigen waardoor er een verlaging van het kernvermogen plaatsvindt. Hierbij worden ook risicomitigerende maatregelen zoals eventuele aandenderivaten meegenomen. DELA heeft sinds 2017 een hedge ter bescherming tegen koersdalingen groter dan 20%. In paragraaf A.3.6 wordt dit nader toegelicht. De aandelenportefeuille wordt verdeeld in twee types aandelen:

- Type 1: Beursgenoteerde beleggingen in aandelen in gereguleerde markten in landen die lid zijn van de European Economic Area of de OESO;
- Type 2: Overige aandelen: onder te verdelen in infrastructuur, strategische deelnemingen en overige type 2 aandelen.

Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het kernvermogen als gevolg van een schok (daling) in de aandelenkoersen. De hoogte van de schokken die moet worden toegepast is voorgeschreven in de Solvency-II-regelgeving. Deze schok bestaat uit een basisschok (Type 1: 39%; Type 2 infrastructuur: 30% of 36%; Type 2 strategische deelnemingen: 22%; Type 2 overig: 49%) verhoogd met de door EIOPA maandelijks gepubliceerde symmetrische aanpassing (2018: -6,34%; 2017: +1,9%).

C.2.2.1. Overgangsmatregel

DELA maakt met ingang van jaareinde 2017 geen gebruik meer van de overgangsmatregel aandelenrisico.

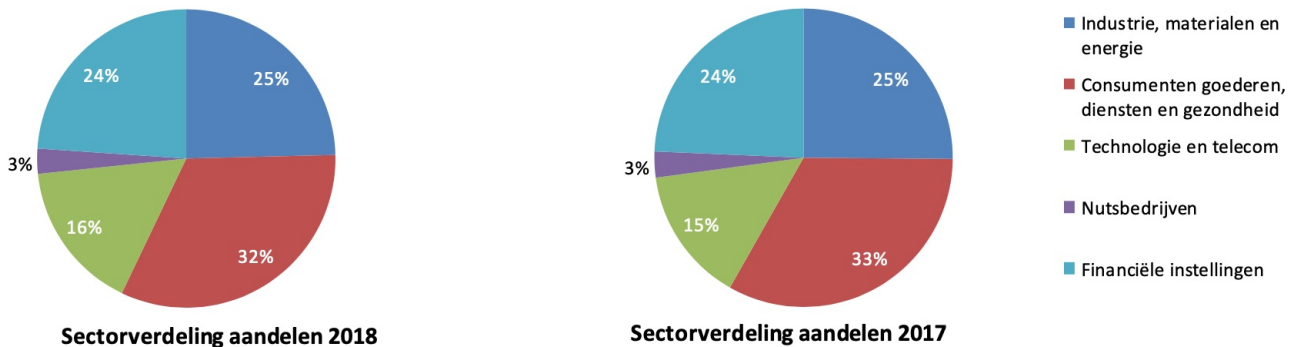
C.2.2.2. Strategische deelnemingen

Voor strategische deelnemingen geldt een aandelenschok van 22%. De deelnemingen in DELA Holding, DELA Holding Belgium en DELA Depositofonds worden door DELA Coöperatie als strategische deelnemingen aangemerkt. Er is getoetst of deze deelnemingen voldoen aan de voorwaarden van artikel 171 van de Gedelegeerde Verordening. De conclusie is dat dit het geval is.

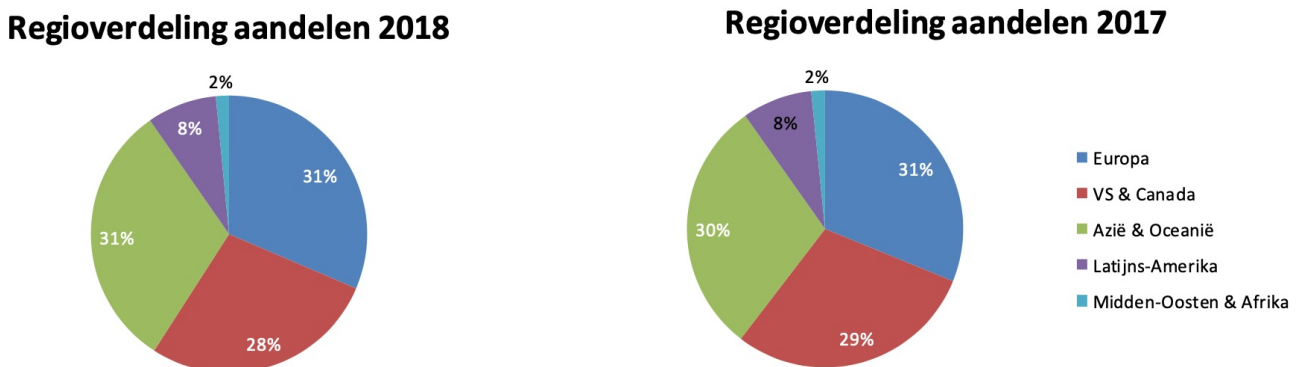
C.2.2.3. Samenstelling van de aandelenportefeuille

Onderstaande grafieken laten de samenstelling van de aandelenportefeuille naar sectoren en regio's zien. Hierbij zijn de beleggingen in fondsen meegenomen. De totale waarde exclusief strategische deelnemingen (ad € 12 miljoen) bedraagt ultimo 2018 € 1.965 miljoen (2017: € 2.194 miljoen). De aandelenposities exclusief strategische deelnemingen van DELA Coöperatie zijn gelijk aan die van DELA Natura; andere entiteiten bezitten geen aandelenposities.

Uit de navolgende grafieken wordt duidelijk dat het aandelen risico goed gediversificeerd is naar sectoren en regio's. DELA belegt een beperkt deel van haar portefeuille in emerging markets.

Daarnaast zijn de aandelenposities over de gehele wereld gespreid, zoals uit onderstaande grafiek blijkt:

In 2017 is een start gemaakt met het beleggen in infrastructurele fondsen (ultimo 2018: € 40,6 miljoen belegd vermogen). In de komende jaren zullen beleggingen in infrastructuur verder worden uitgebouwd.

Het totale volume van de aandelenportefeuille is met 10% gedaald, voornamelijk door koersdalingen eind 2018.

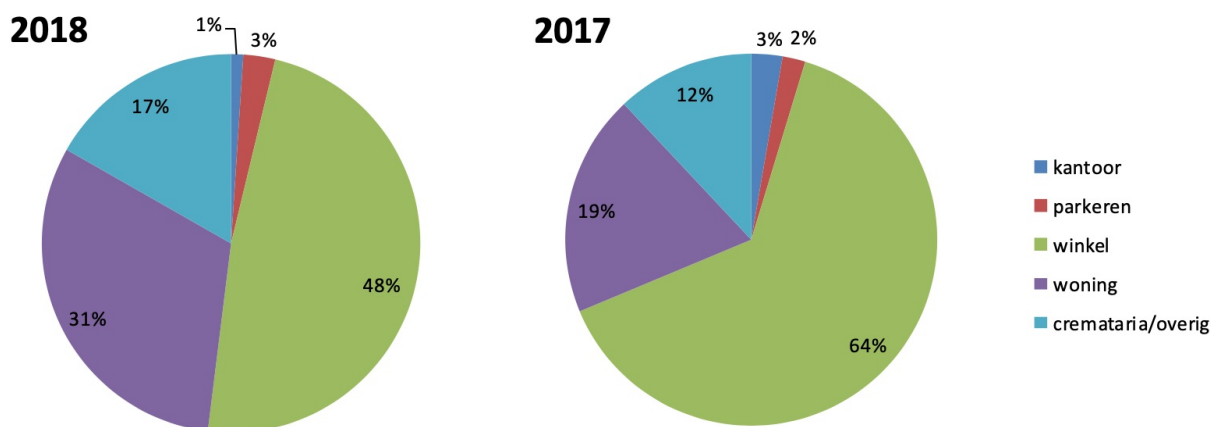
C.2.3. Vastgoedrisico

Het vastgoedrisico is het risico dat de vastgoedprijzen dalen waardoor er een verlaging van het kernvermogen plaatsvindt. Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het kernvermogen als gevolg van een schok (daling) van de waarde van de vastgoedbeleggingen. De vastgoedschok bedraagt conform Solvency-II-regelgeving 25%.

De vastgoedportefeuille bevat zowel direct vastgoed als beleggingen in vastgoedfondsen. In navolgende grafiek is de portefeuille opgedeeld naar de verschillende soorten vastgoed die DELA Coöperatie in deze portefeuille heeft. De samenstelling is gedurende 2018 toegenomen. Het aandeel woningen is middels uitbreiding van de participatie in Amvest NV gestegen. Daarnaast is er geïnvesteerd in Crematoria.

De waarde van de vastgoedportefeuille bedroeg per ultimo 2018 € 1.538 miljoen (2017: € 1.347 miljoen), een stijging van 14%. De stijging is het gevolg van de genoemde transacties en waardestijgingen van het vastgoed.

Samenstelling vastgoedportefeuille:

C.2.4. Spreadrisico

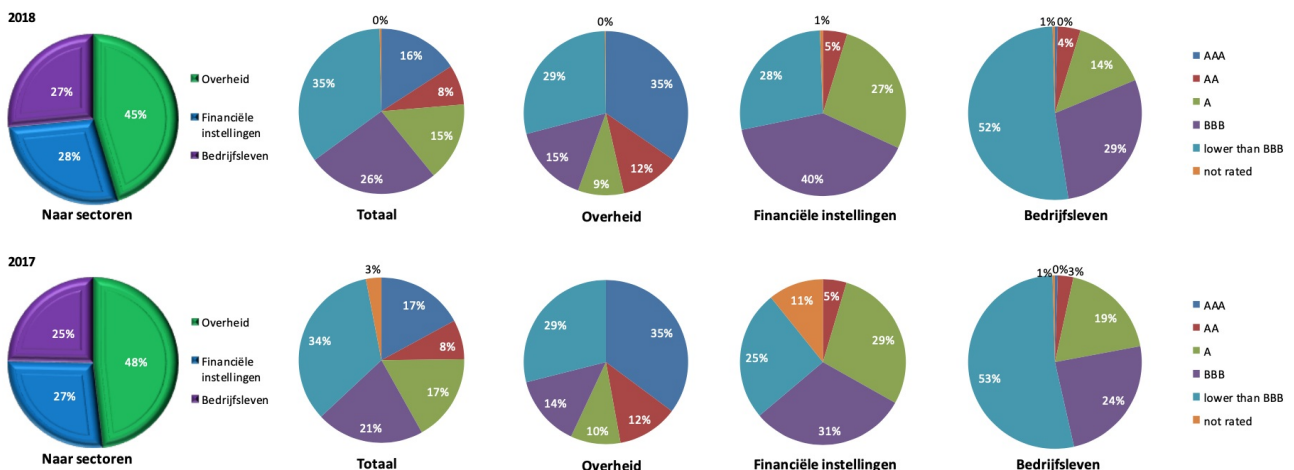
Het spreadrisico is het risico dat de creditspreads op vastrentende waarden stijgen. Door deze stijging daalt de waarde van de vastrentende portefeuille. Voor dit risico dient kapitaal aangehouden te worden. De vastrentende waarden worden uitgesplitst in:

- obligaties en leningen (in verschillende varianten);
- securitisaties;
- krediet derivaten die niet bedoeld zijn voor hedging doeleinden.

Binnen de voorgeschreven categorisering beschikt DELA alleen over overheidsobligaties en bedrijfsobligaties. Overige producten zijn niet van toepassing.

Het benodigd kapitaal is gelijk aan de daling van het kernvermogen als gevolg van een stijging van de creditspreads. Hiertoe wordt de impact van de gewijzigde creditspread bepaald op het niveau van de individuele obligaties. Deze impact is afhankelijk van het soort obligatie, de marktwaarde, de modified duration en de rating van betreffende obligatie.

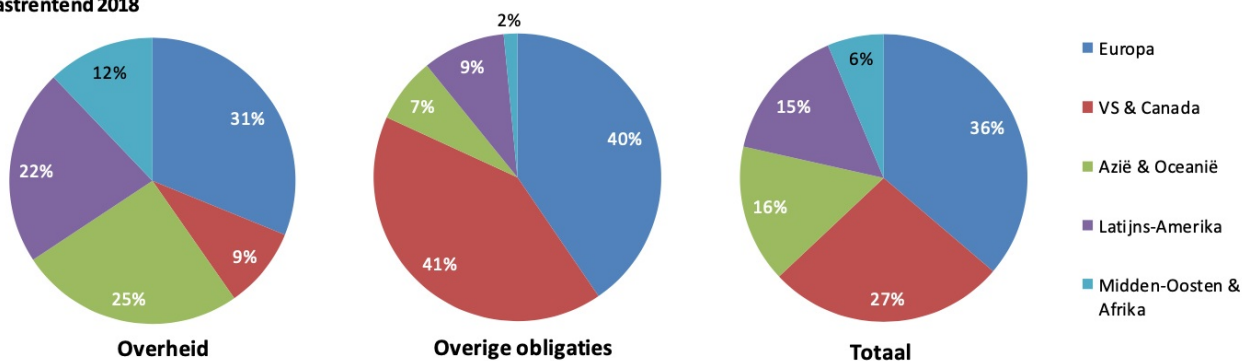
In onderstaande grafiek worden de blootstellingen aan vastrentende waarden verdeeld naar sectoren en binnen die sectoren naar rating. De totale blootstelling aan vastrentende waarden bedraagt € 1.736 miljoen (2017: € 1.851 miljoen). Dit komt neer op een daling van 6% en dat is het gevolg van desinvesteringen en waardedalingen.

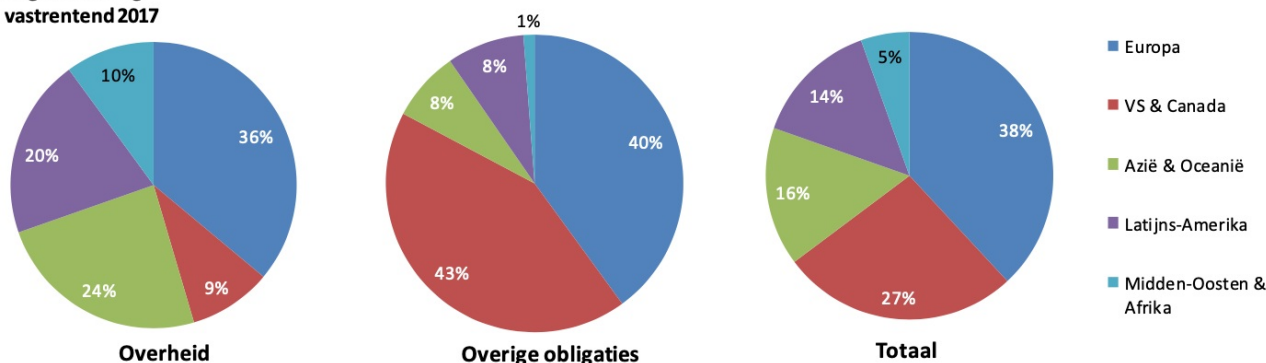
DELA maakt gebruik van de “second best rating”. Hierbij wordt gekeken naar de ratings van de grotere rating-agencies, indien er tenminste twee ratings zijn voor een belegging wordt degene genomen die op een na hoogst is. Dit is conform Solvency-II richtlijnen.

In onderstaande grafiek wordt de verdeling naar regio's weergegeven. Deze is ten opzichte van 2017 nauwelijks veranderd. Aangezien blootstellingen niet noodzakelijkerwijs in lokale valuta zijn, kan hier geen conclusie uit worden getrokken betreffende de verdeling naar valuta.

Regioverdeling vastrentend 2018

Regioverdeling vastrentend 2017

C.2.5. Valutarisico

Valutarisico is het risico dat ontstaat door veranderingen in de volatiliteit en de hoogte van wisselkoersen. Het valutarisico is van toepassing op alle beleggingen in vreemde valuta. Voor dit valutarisico dient kapitaal aangehouden te worden. Bij de bepaling van dit kapitaal wordt gekeken naar het kapitaalvereiste voor een opwaartse valutaschok en het kapitaalvereiste voor een neerwaartse valutaschok. De schok die het meest nadelige effect heeft op de financiële positie is bepalend voor de hoogte van het kapitaalvereiste.

Voor vreemde valuta die niet gekoppeld zijn aan de euro wordt een opwaartse valutaschok van 25% en een neerwaartse valutaschok van -25% gehanteerd. Voor vreemde valuta die gekoppeld zijn aan de euro, worden lagere schokken gehanteerd, conform Solvency-II-regelgeving.

DELA gebruikt valutaderivaten om haar exposure voor het valutarisico te beperken. Het valutarisico binnen de portefeuille vastrentende waarden is in principe 100% afgedekt, waarbij alleen een uitzondering wordt gemaakt voor valuta (opkomende markten) waarbij hedging een groot deel van het verwacht rendement zou wegnemen. Dit risico wordt dus bewust genomen. Binnen de aandelenportefeuille wordt een gedeelte van het valutarisico bewust geaccepteerd omdat een goed gespreide valutaportefeuille hier werkt als extra diversificatie. Uiteindelijk wordt 70% gehedged, uit onderzoek blijkt dat het meest optimaal hedgepercentage te zijn. Bij dit percentage worden de valutarisico's in belangrijke mate gereduceerd terwijl er tegelijkertijd voldoende mogelijkheden

resteren om met het niet afgedekte deel risico's te diversificeren. Ook hier vindt hedging alleen plaats als het om significante posities gaat (zijnde boven de 1% van de totale assetmix) en worden de valuta in opkomende markten niet gehedged.

De hedge voldoet aan de voorwaarden zoals Solvency-II deze stelt en kan derhalve mee worden genomen in de berekeningen voor het benodigde kapitaal. De hedge wordt elke 3 maanden afgewikkeld en doorgerold op basis van de actuele beleggingsposities en de contractueel vastgestelde limieten. Er wordt een bandbreedte van +/- 3% gehanteerd voor de hedges van de vastrentende waarde en 5% voor de hedges van de aandelen. Alleen indien de hedgepositie buiten de bandbreedte komt, wordt de hedge tussentijds binnen 5 werkdagen na over- dan wel onderschrijding aangepast.

DELA heeft alleen verzekeringsverplichtingen luidend in euro, derhalve is er geen directe valutaexposure voor de verzekeringstechnische verplichtingen. Door de winstdeling is er indirect wel exposure voor het valutarisico.

In onderstaande tabel worden de valuta met de hoogste netto-exposures op de assetzijde getoond. Vanaf 2018 wordt de valutapositie voor de Hong Kong dollar niet meer afgedekt.

Valutarisico

Bedragen x € 1 miljoen

31-12-2018

	Assets	Hedge	Netto blootstelling
USD	1.434	1.141	293
HKD	140	-	140
KRW	67	-	67
JPY	218	152	65
BRL	58	-	58
GBP	262	211	51
SAR	38	-	38
NTD	37	-	37
CAD	72	38	34
MXN	34	-	34
Overig	536	180	356
Totaal	2.896	1.723	1.173

	Assets	Hedge	Netto blootstelling
USD	1.667	1.290	377
HKD	145	20	125
JPY	226	159	68
BRL	63	-	63
GBP	268	206	62
ZAR	43	-	43
MXN	36	-	36
TRY	42	-	42
PLN	33	-	33
IDR	32	-	32
Overig	666	364	303
Totaal	3.222	2.038	1.184

C.2.6. Concentratierisico

Het concentratierisico is het risico dat de beleggingen onvoldoende gespreid zijn, waardoor de gevoeligheid voor een bepaalde specifieke belegging te groot is. Voor de bepaling van het benodigde kapitaal voor het concentratierisico wordt gekeken naar de beleggingen die vallen onder het aandelenrisico, het spreadrisico en het vastgoedrisico. Beleggingen die vallen onder het tegenpartijrisico, worden bij de bepaling van het concentratierisico niet meegenomen.

Binnen de Stuurgroep Beleggingen wordt in het kader van het opstellen / periodiek herijken van de strategische beleggingsmix aandacht besteedt aan de actuele en toekomstige liquiditeitspositie. De actuele liquiditeitspositie wordt gemonitord door de businesscontroller beleggingen. Per ultimo 2018 was er geen concentratierisico op de balans van DELA Coöperatie aanwezig.

Ook voor verzekeringstechnische risico's en tegenpartij-kredietrisico kan er in principe sprake zijn van concentratierisico's. Gezien de aard van de verzekeringsdekkingen van DELA (grotendeels uitvaartverzekeringen, blootstelling risicoverzekering is maximaal € 300.000 per verzekerde) en van de tegenpartijen (hypotheekgevers, herverzekeraars, tussenpersonen) is op die gebieden geen sprake van onvoldoende spreiding.

C.2.7. Diversificatie-effect marktrisico's

Hierboven staan alle scenario's benoemd welke onder Solvency-II conform het standaardmodel dienen te worden doorgerekend. Ieder voor zich vormen ze het 1 in 200 jaar scenario voor het betreffende risico. In de praktijk zullen deze risico's zich niet allemaal tegelijkertijd manifesteren. Daarom wordt middels de onder het standaardmodel voorgeschreven correlatiematrix voor marktrisico's een correctie bepaald, het diversificatie-effect.

C.2.8. Risicobeperkende maatregelen

DELA Coöperatie maakt gebruik van risicobeperkende maatregelen om de negatieve gevolgen van economische omstandigheden zoveel mogelijk te beperken. Onder deze maatregelen, welke deels ook al ten behoeve van verzekeringstechnische risicobeperking in paragraaf C.1.10 zijn beschreven, worden geschaard:

- dekkingsgraadafhankelijke winstdeling, zie ook verliescompenserend effect van de technische voorzieningen voor een verdere toelichting;
  - premiemaatregel, zie ook paragraaf C.1.10 voor een verdere toelichting;
  - afdekking van het valutarisico, zie ook paragraaf C.2.5 voor een verdere toelichting;
  - afdekking van het aandelenrisico, zie ook paragraaf C.2.2 voor een verdere toelichting.
- DELA Coöperatie heeft vanaf 2017 het risico op extreme schommelingen in de aandelenkoersen beperkt door het aangaan van een aandelen-tailrisk-hedge.

C.2.9. Vereist kapitaal marktrisico's

In de navolgende tabel zijn de marktrisico's ná herverzekering opgenomen van DELA Coöperatie. Hierbij zijn 3 kolommen opgenomen te weten "Blootstelling", "Bruto" en "Netto". De kolom "Blootstelling" laat zien welk deel van de totale beleggingen blootstaat aan betreffend marktrisico. De technische voorzieningen zijn via de winstdeling wederom volledig gevoelig voor alle marktschokken.

De kolom "Bruto" laat het vereist kapitaal zien wanneer er géén rekening wordt gehouden met het verliescompenserend effect van de technische voorzieningen. De kolom "Netto" laat het vereist kapitaal zien waarbij hier wel rekening mee wordt gehouden.

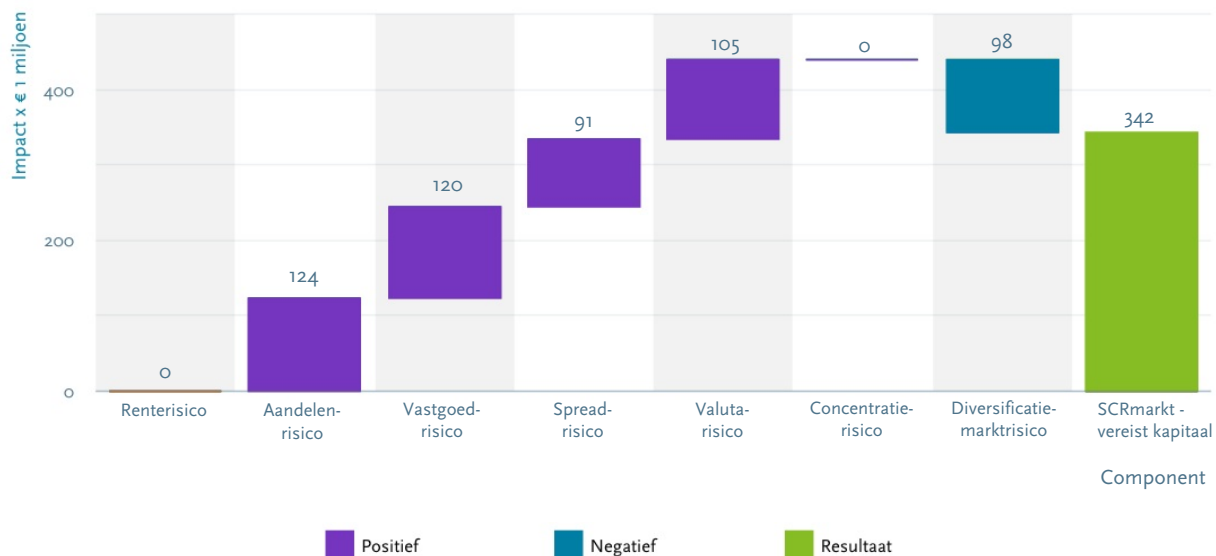
Marktrisico

Na herverzekering, bedragen x € 1 miljoen

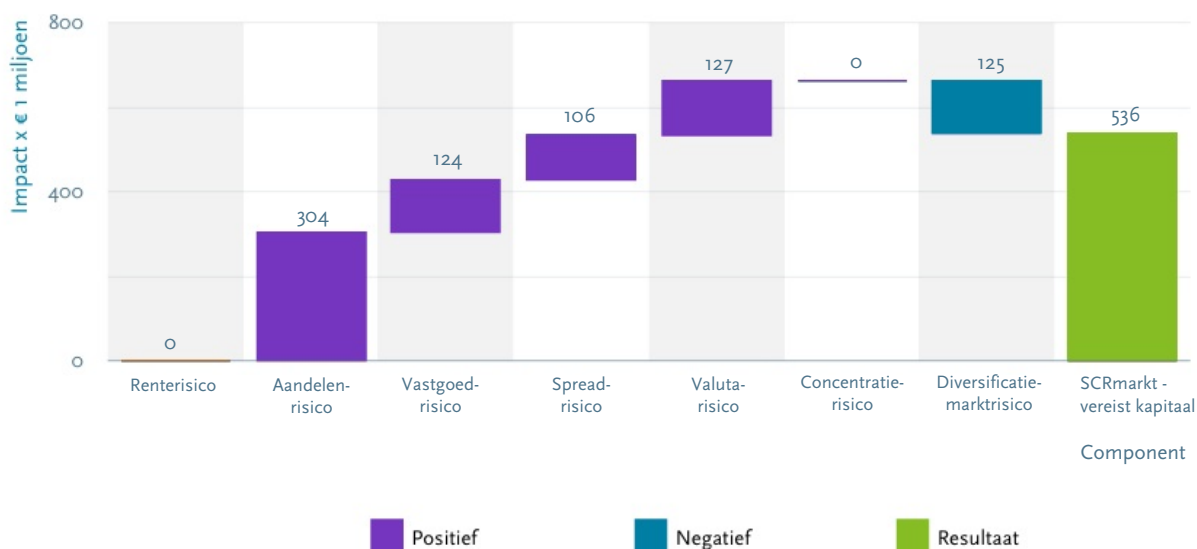
Omschrijving	31-12-2018			31-12-2017		
	Blootstelling	Bruto	Netto	Blootstelling	Bruto	Netto
Renterisico	2.061.031	-	-	2.184.900	20.111	-
Aandelenrisico	2.017.515	311.369	123.777	2.270.415	644.613	304.305
Vastgoedrisico	1.534.488	347.069	119.532	1.349.997	309.764	123.560
Spreadrisico	1.736.273	189.933	91.222	1.851.293	197.895	106.439
Valutarisico	2.902.439	258.474	105.349	3.221.706	261.750	126.964
Concentratierisico	-	-	-	-	-	-
Diversificatie marktrisico	-	-242.750	-98.290	-	-282.977	-125.196
SCRmarkt - vereist kapitaal		864.095	341.590		1.151.156	536.072

In de navolgende grafiek is de opbouw van het netto marktrisico grafisch weergegeven.

Marktrisico DELA Coöperatie, ultimo 2018

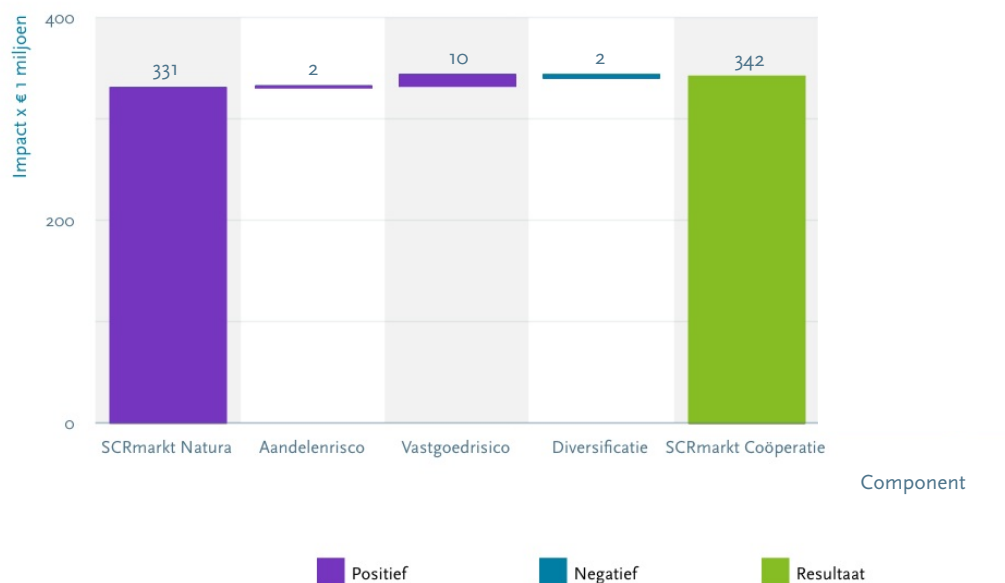
Marktrisico DELA Coöperatie, ultimo 2017

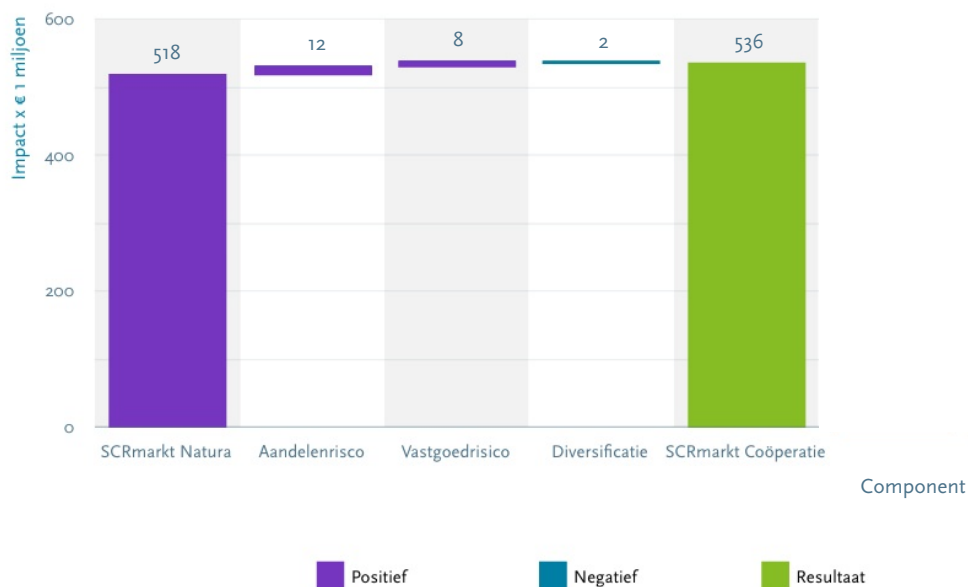
De grafiek laat zien dat het netto marktrisico wordt gedomineerd door het aandelenrisico, ondanks dat deze in 2018 significant is gedaald als gevolg van de koersdalingen én de negatieve symmetrische aanpassing. Door het winstdelingsbeleid en met name de premiemaatregel is het renterisico nagenoeg geheel gemitigeerd. Gezien de langlopende aard van de verplichtingen en de strategische assetmix is dit conform verwachtingen.

In de grafiek hieronder is de opbouw van de SCR voor het marktrisico van DELA Coöperatie weergegeven, met als startpunt de SCR voor marktrisico van DELA Natura. De grafiek laat alleen de onderdelen zien waarvan deze SCR van DELA Coöperatie afwijkt van de SCR van DELA Natura.

Marktrisico, verloop van DELA Natura naar DELA Coöperatie, ultimo 2018

Marktrisico, verloop van DELA Natura naar DELA Coöperatie, ultimo 2017

In vergelijking met de SCR van DELA Natura worden de volgende elementen van de SCR toegevoegd c.q. gewijzigd:

- aandelenrisico gerelateerd aan de deelnemingen binnen DELA Coöperatie;
- vastgoedrisico betreffende de panden van DELA Uitvaartverzorging.

C.3. Kredietrisico

Kredietrisico (ook wel: tegenpartij-kredietrisico) is het risico dat verliezen optreden door een onverwacht in gebreke blijven of een onverwachte verslechtering van de kredietwaardigheid van de tegenpartijen en debiteuren van een verzekeraar. Beleggingen die vallen onder spreadrisico worden niet meegenomen bij de bepaling van het kredietrisico.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen Type 1 kredietrisico en Type 2 kredietrisico.

Blootstelling van Type 1 betreft:

- risicolimiteringsovereenkomsten zoals herverzekeringsovereenkomsten, verzekeringssecuritisaties en derivaten;
- kasmiddelen;
- deposito's bij cederende ondernemingen als het aantal singlename blootstellingen niet meer dan 15 bedraagt;
- ontvangen toezeggingen die opgevraagd maar niet-gestort zijn als het aantal singlename blootstellingen niet meer dan 15 bedraagt;
- garanties en kredietbrieven.

Blootstellingen van Type 2 bestaan uit alle kredietblootstellingen die niet vallen onder spreadrisico en die geen blootstelling van Type 1 zijn, inclusief het volgende:

- vorderingen op intermediairs;
- debiteuren;
- hypotheekleningen;
- deposito's bij cederende ondernemingen als het aantal singlename blootstellingen meer dan 15 bedraagt;
- ontvangen toezeggingen die opgevraagd maar niet-gestort zijn als het aantal singlename blootstellingen meer dan 15 bedraagt.

In de onderstaande tabel zijn de kredietrisico's ná herverzekering opgenomen voor zover deze op DELA Coöperatie van toepassing zijn.

Kredietrisico

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
Type I	34.705	35.834
Type II	17.544	19.329
Diversificatie	-2.999	-3.234
SCRtp - vereist kapitaal	49.250	51.929

C.3.1. Hypotheken

DELA verstrekt via DELA Hypotheken B.V. sinds enkele jaren hypotheken. DELA heeft een bovengrens gesteld ten aanzien van de maximale exposure op hypotheken. De portefeuille beperkt zich tot hypotheken welke onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) zijn afgegeven. Hierdoor is het kredietrisico beperkt. Ultimo 2018 staat voor € 281 miljoen nominale waarde (2017: € 282 miljoen) aan hypotheken uit. Er heeft tot op heden slechts een beperkte (gedeeltelijke) afwaardering van een hypotheek plaatsgevonden.

C.3.2. Derivaten

DELA bezit derivaten in het kader van haar valutahedge en haar aandelen-tailrisk-hedge. Doel van deze derivaten is het gedeeltelijk afdekken van het valutarisico (valutahedge) dan wel het risico op sterke aandelenschokken. De 3-maandelijkse (valuta) respectievelijk 6-maandelijkse (aandelen) doorrol van de derivatenposities is in contracten met de uitvoerende partijen vastgelegd, waarbij telkens de actuele balansposities als uitgangspunt dienen. De periodieke doorrol dient om de uitstaande financiële posities te beperken én om de hedge periodiek aan te kunnen passen naar de actuele valutaposities dan wel aandelenposities. Zie ook C.2.2 en C.2.5.

Conform Solvency-II-regelgeving wordt bij de berekening van het tegenpartijrisico op derivaten ook het risicolimiteringseffect meegenomen.

De derivatenstrategie wordt binnen de Stuurgroep Beleggingen gemonitord.

C.3.3. Herverzekering

DELA heeft een deel van haar portefeuille herverzekerd. Het betreft hier een tweetal portefeuilles:

- een oude portefeuille in run-off;
- de portefeuille “tijdelijke overlijdensrisicoverzekering tegen premiebetaling” in Nederland en Duitsland.

Het betreft hier 2 herverzekeraars welke steeds één van bovenstaande portefeuilles deels herverzekeren.

Beide herverzekeraars hebben op balansdatum een kredietkwaliteitscategorie 1. Conform Solvency-II-regelgeving wordt bij de berekening van het tegenpartijrisico op herverzekeraars ook het risicolimiteringseffect meegenomen. Het herverzekeringsbeleid wordt eens per drie jaar geëvalueerd op effectiviteit en doeltreffendheid waarna noodzakelijke/gewenste wijzigingen in het nieuwe beleid worden opgenomen.

C.3.4. Securities lending

DELA heeft met ingang van 2016 ook een portefeuille “securities lending”. Dit houdt in dat aandelen en obligaties tijdelijk worden uitgeleend tegen een vergoeding. DELA blijft hierbij economisch eigenaar. De onderliggende aandelen blijven op de balans staan en worden in de reguliere marktschokken meegenomen. Er ontstaat in de basis een kredietrisico, immers de tegenpartij dient na afloop van de uitleenperiode de aandelen terug te geven. Dit risico wordt gemitigeerd door enerzijds stringente eisen te stellen aan de partijen waaraan wordt uitgeleend, anderzijds door een sterk onderpand te eisen met minimaal dezelfde waarde als de uitgeleende aandelen. De custodian draagt zorg voor deze transacties. Indien een partij haar afspraken niet nakomt, is DELA gerechtigd het onderpand te gelde te maken. Het onderpand voldoet aan de eisen zoals gesteld in artikel 214 van de uitvoeringsmaatregelen. Conform richtsnoer 8 uit de omgang met markt- en tegenpartijrisico's in de standaardformule wordt deze positie meegenomen bij de bepaling van het kredietrisico.

Securities lending

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
Uitgeleende securities	194.832	250.249
Onderpand	202.740	259.722
Ratio afdekking	104,1%	103,8%

C.4. Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat DELA op enig moment niet aan haar financiële verplichtingen jegens polishouders of andere crediteuren kan voldoen omdat activa niet snel genoeg verhandeld kunnen worden. Liquiditeitsrisico wordt binnen Solvency-II niet in een kapitaal-eis (SCR) uitgedrukt en wordt derhalve hier kwalitatief besproken.

DELA dient voldoende liquiditeiten ter beschikking te hebben om claims uit te kunnen betalen die voortvloeien uit de gesloten verzekeringsovereenkomsten, maar ook om de overige jaarlijkse lasten te kunnen betalen. Er wordt gebruik gemaakt van meerdere banken om over meerdere kredietfaciliteiten te kunnen beschikken. Daarnaast heeft DELA ook kredietfaciliteiten bij de custodian van de aandelen en obligaties.

De verzekeringstechnische verplichtingen hebben een zeer lange looptijd en de komende jaren zal er naar verwachting nog een grote netto instroom van gelden plaatsvinden. Stresstesten hebben uitgewezen dat een belang tot maximaal 50% aan illiquide beleggingen binnen de strategische assetmix acceptabel is. Tevens is er een ondergrens van 5% van de gehele portefeuille aan staatsobligaties met een hoge rating.

Binnen de Stuurgroep Beleggingen wordt in het kader van het opstellen / periodiek herijken van de strategische beleggingsmix aandacht besteed aan de actuele en toekomstige liquiditeitspositie. De actuele liquiditeitspositie wordt tweewekelijks gemonitord door de businesscontroller beleggingen. DELA heeft als risk appetite dat tenminste 50% van de beleggingen liquide zijn, waarmee is gewaarborgd dat ten allen tijde aan de liquide verplichtingen kan worden voldaan.

De inkomstenstroom is verspreid over een groot aantal tegenpartijen. Het werkkapitaal (kortlopende vorderingen alsmede liquide middelen minus kortlopende schulden) bedraagt per eind 2018 € 707 miljoen (2017: € 511 miljoen).

Ultimo 2018 beschikte DELA onder andere over kasgeld en aanverwante middelen, liquide staatsobligaties alsmede over overige obligaties en aandelen. Mocht de inkomende kasstroom uit premies, renteontvangsten en aflossingen op enig moment onvoldoende zijn om de uitgaande kasstroom te financieren dan zijn er binnen de portefeuille voldoende liquide beleggingen aanwezig om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

De hypotheekportefeuille, vastgoedportefeuille en infrastructuurbeleggingen worden niet onder de liquide beleggingen gerekend.

Op basis van de portefeuille per ultimo 2018 zijn de volgende kasstromen te verwachten. Bij de kasstromen vanuit verzekeringsverplichtingen is géén rekening gehouden met winstdeling en/of premiemaatregel effecten, louter de kasstroom vanuit te verwachten premies en verwachte uitkeringen (na herverzekering) is hier weergegeven. De kasstromen zijn opgesteld op basis van de reële gegarandeerde verplichtingen, de kapitaalstijgingen alsmede de premiestijgingen uit hoofde van de uitvaartkosteninflatie zijn dus opgenomen.

Voor de kasstromen uit beleggingen is alleen rekening gehouden met actuele stand van rentebetalingen en aflossingen op vastrentende waarden, met andere woorden niet met huuropbrengsten vastgoed, aandelendividenden en dergelijke.

Liquiditeitsrisico - kapitaalbehoefte

Bedragen x € 1.000

	Jaar 1	Jaar 2 tm 5	Jaar 6 tm 10	Jaar 11 tm 20	Jaar 21 tm 30	> Jaar 30
2018						
Kasstromen vastrentende waarden	257.255	913.569	915.230	443.433	208.616	245.189
Verzekeringstechnische verplichtingen	152.994	411.206	-90.160	-245.539	-943.498	-1.967.464
Totaal	410.248	1.324.775	825.070	197.893	-734.883	-1.772.274
2017						
Kasstromen vastrentende waarden	235.629	927.065	957.914	443.654	210.134	240.351
Verzekeringstechnische verplichtingen	156.866	467.793	-22.878	-186.929	-803.882	-1.764.524
Totaal	392.495	1.394.858	935.036	256.725	-593.747	-1.524.173

C.4.1. Expected profit included in future premiums

Onder "Expected profit in future premiums" (EPIFP) wordt het verschil bepaald tussen de waarde van de Best Estimate op normale grondslagen en de Best Estimate uitgaande van direct wegvallen van de premiebetaling onder gelijktijdige verlaging van de verzekerde aanspraken. Daarbij zijn de aanspraken per polis berekend als het aankopen van premievrije dekkingen met een koopsom ter grootte van de afkoopwaarde van de betreffende polis. Hierbij is verondersteld dat de premievrije aanspraken worden aangekocht tegen actuele Solvency-II-grondslagen. In onderstaande tabel is de waarde na herverzekering per ultimo 2018 weergegeven en ter vergelijking die van 2017.

Expected profit included in future premiums (EPIFP)

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
EPIFP	219.689	265.811

De EPIFP bestaat voor de Nederlandse portefeuille nagenoeg geheel uit de waarde van de premie maatregel verlaagd met de waarde van de winstdelingsoptie. Als er geen premie meer wordt betaald, zal er immers ook geen premie maatregel meer doorgevoerd kunnen worden. De winstdeling zal vervallen aangezien er bij het volledige wegvallen van de premie betaling geen basis meer voor winstdeling aanwezig zal zijn.

C.5. Operationeel risico

Het operationeel risico bestaat uit de risico's die voortkomen uit invloeden van buitenaf, uit het falen van mensen, processen en systemen of het niet tijdig voldoen aan wetgeving. Maatregelen zoals scherpe protocollen, procedures, interne controles, Control Self Assessments, risico-inventarisaties etc. zorgen voor een beperking van deze risico's.

De berekening van het operationeel risico neemt herverzekering niet mee. In onderstaande tabel is het voor deze risico's aan te houden kapitaal conform het standaard model van Solvency-II terug te vinden.

Operationeel risico

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
SCRep - vereist vermogen	18.236	17.566

Voor een nadere toelichting op operationeel risico wordt verwezen naar paragraaf B.3.5.

C.6. Overige materiële risico's

C.6.1. Uitvaartkosteninflatie

Het standaardmodel bevat geen uitvaartkosteninflatierisico. Hoewel dit inflatierisico het risico van de polishouders is, is dit risico toch van belang. In de ORSA wordt hier dan ook specifiek aandacht aan besteed. Voor de uitvaartkosteninflatie wordt jaarlijks onderzoek uitgevoerd naar het verband tussen de prijsinflatie en de uitvaartkosteninflatie. Hierbij wordt verondersteld dat het verschil tussen de prijsinflatie en de uitvaartkosteninflatie een constante is. DELA heeft enigszins invloed op de ontwikkeling van de uitvaartkosteninflatie en volgt de ontwikkeling van de uitvaartkosteninflatie nauwgezet gedurende het jaar. Tevens is te verwachten dat de uitvaartkosteninflatie zich op de langere termijn in lijn met de prijsinflatie zal gaan bewegen.

C.6.2. Overige risico's

Naast de bovengenoemde risico's erkent DELA een aantal aanvullende risico's die aandacht verdienen. Dit betreft onder andere het reputatierisico, het strategisch risico en het immateriële-vaste activa-risico. Er stonden eind 2018 geen immateriële vaste activa op de Solvency-II-balans, derhalve bestaat er geen immateriële-activa-risico. Voor de overige risico's geldt dat deze periodiek door het management beoordeeld worden en dat hiervoor diverse risicobeheersmaatregelen zijn geïmplementeerd. Het resterende risico wordt derhalve als beperkt ervaren en DELA is derhalve van mening dat hiervoor geen aanvullende kapitaal aangehouden hoeft te worden.

C.7. Aanvullende informatie

Alle materiële risico's zijn in voorgaande paragrafen toegelicht.

Naast het verliescompenserend vermogen van de technische voorzieningen kent DELA ook verliescompenserend vermogen van belastingen (LAC-DT). DELA is actief in Nederland en in België:

- op de balans van DELA staat voor de Belgische verzekeringsactiviteiten een netto belastingenschuld (Deferred Tax Liability, DTL) en na toepassing van de schokken van het standaardmodel slaat dit om in een DTA. Voor de Belgische verzekeringsactiviteiten maximeert DELA de LAC-DT tot de netto DTL die op de balans staat. Dat heeft tot gevolg dat voor DELA België slechts beperkt LAC-DT wordt meegenomen;
- voor de Nederlandse verzekeringsactiviteiten is er een significante belastingenschuld (DTL) op de balans. Deze wordt grotendeels veroorzaakt door meerwaarden in vastgoed dat fiscaal op aanschafwaarde wordt gewaardeerd, en minderwaarden in de technische voorzieningen. Ook de toepassing van de schokken van het standaardmodel is er nog een DTL positie. Voor de Nederlandse verzekeringsactiviteiten kan de LAC-DT volledig worden onderbouwd met de DTL;
- voor de niet-verzekeringsentiteiten neem DELA geen LAC-DT in aanmerking.

DELA stelt of ontvangt zekerheden voor de posities in de valuta- en aandelenderivaten, afhankelijk van de waarde van deze derivaten. Ultimo 2018 had DELA voor beide derivaten zekerheden ontvangen. Daarnaast ontvangt DELA zekerheden als onderpand voor de securities-lending-positie.

DELA heeft geen materiële off-balance posten per 31 december 2018.

In het kader van de groeistrategie heeft DELA in 2018 haar werkterrein naar Duitsland uitgebreid. Deze portefeuille is nog relatief gering van omvang. Betreden van nieuwe markten brengt altijd risico's met zich mee. DELA zal de ontwikkeling van deze portefeuilles dan ook scherp in het oog houden teneinde risico's zo veel mogelijk te beperken.

D. Waardering voor solvabiliteitsdoeleinden

Intro

Dit hoofdstuk bevat informatie over de waardering van de balansposten. Voor elke materiële activaklasse afzonderlijk worden de waarde van de activa genoemd en de grondslagen, methoden en belangrijkste aannamen die voor de waardering voor solvabiliteitsdoeleinden zijn gehanteerd, beschreven. Ook wordt voor elke materiële activaklasse afzonderlijk een kwantitatieve en kwalitatieve toelichting gegeven bij alle materiële verschillen tussen de grondslagen, methoden en belangrijkste aannamen die die onderneming voor de waardering voor solvabiliteitsdoeleinden heeft gehanteerd en die welke zij voor de waardering ervan in de jaarrekening heeft gehanteerd.

De waardering van elke materiële activaklasse is beschreven in paragraaf D.1. De waardebepaling van de technische voorzieningen wordt berekend als de som van de beste schatting en de risicomarge. Dit is beschreven in paragraaf D.2. Overige verplichtingen worden beschreven in paragraaf D.3.

DELA gebruikt de standaardmethode voor de consolidatie van de onderliggende entiteiten.

Ten behoeve van de geconsolideerde Solvency-II balans, zijn de entiteiten van DELA geclassificeerd op basis van de criteria in de Gedelegeerde Verordening.

Hieronder het overzicht van het effect van de grondslagenverschillen tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

Waarderingsverschillen in grondslagen

Bedragen x € 1.000

	Solvency II	Jaarrekening	Delta
Activa			
D.1.1 Overlopende acquisitiekosten	-	72.277	-72.277
D.1.2 Immateriële activa	-	69.548	-69.548
D.1.3 Uitgestelde belastingvorderingen	78.208	49.752	28.456
D.1.4 Materiële vaste activa voor eigen gebruik	67.375	71.551	-4.176
D.1.5 Materiële vaste activa (anders dan voor eigen gebruik)	1.241.885	1.241.885	-
D.1.6 Deelnemingen in verbonden ondernemingen, met inbegrip van participaties	11.720	57.205	-45.485
D.1.7 Aandelen – beursgenoteerd	1.956.842	1.956.842	-
D.1.8 Aandelen – niet beursgenoteerd	8.459	8.459	-
D.1.9 Overheidsobligaties	718.750	718.750	-
D.1.10 Bedrijfsobligaties	864.529	864.529	-
D.1.11 Instellingen voor collectieve belegging	292.537	292.537	-
D.1.12 Derivaten	84.897	84.897	-
D.1.13 Overige beleggingen	2.116	2.116	-
D.1.14 Aan particulieren verstrekte leningen en hypotheken	313.003	284.472	28.530
D.1.15 Overige leningen en hypotheken	153.372	174.060	-20.688
D.1.16 Uit hoofde van herverzekering verhaalbare bedragen uit: Levensverzekering, met uitzondering van ziekteverzekering en aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen	9.377	18.305	-8.928
D.1.17 Vorderingen uit hoofde van verzekering en op intermediairs	230	230	-
D.1.18 Overige vorderingen	120.282	120.282	-
D.1.19 Geldmiddelen en kasequivalenten	109.637	109.637	-
D.1.20 Overige, niet elders opgenomen activa	25.421	44.828	-19.407
Totaal activa	6.058.642	6.242.162	-183.521

	Solvency II	Jaarrekening	Delta
Passiva			
D.2.1 Technische voorzieningen : Beste schatting	3.476.276		
D.2.2 Technische voorzieningen : Risicomarge	271.879		
Totaal technische voorziening	3.748.156	4.674.166	-926.010
D.3.1 Voorzieningen niet zijnde technische voorzieningen	75.360	67.625	7.735
D.3.1. Pensioenuitkeringsverplichtingen	14.725	1.225	13.500
D.3.2 Depots van herverzekeraars	13.927	13.927	-
D.3.3 Uitgestelde belastingverplichtingen	370.421	182.160	188.261
D.1.12 Derivaten	4.787	4.787	-
D.3.4 Schulden aan kredietinstellingen	2.800	2.800	-
D.3.4 Financiële verplichtingen anders dan schulden aan kredietinstellingen	652	70.790	-70.139
D.3.4 Schulden uit hoofde van verzekeringen en aan intermediairs	95.271	95.271	-
D.3.4 Schulden (handelsschulden, geen schulden uit hoofde van verzekeringen)	47.630	47.630	-
D.3.4 Overige, niet elders opgenomen verplichtingen	30.876	30.876	-
Totaal passiva	4.404.605	5.191.258	-786.653
Kernvermogen			
Totaal activa	6.058.642	6.242.162	-183.521
Totaal passiva	4.404.605	5.191.258	-786.653
Aandeel derden UNC Holding B.V.	2.403	2.430	-27
Totaal	1.651.634	1.048.474	603.158

De nummering van de balansregels aan de activazijde verwijzen naar de toelichting in paragraaf D1 t/m D3.

Per materiële categorie op de balans wordt het volgende beschreven:

- methoden en aannames voor de waardering;
- verschil tussen solvabiliteitswaardering en waardering in de jaarrekening.

In de tabel is de opbouw van het kernvermogen weergegeven, waarbij het startpunt het kernvermogen van de verzekeringsentiteit is.

Reconciliatie kernvermogen DELA Natura met DELA Coöperatie

x € 1 miljoen

In balanspost		31-12-2018
Kernvermogen DELA Natura		1.671,4
DELA Holding Belgium (deelnemingswaarde)		11,3
DELA Depositofonds (deelnemingswaarde)		-67,1
DELA Holding (deelnemingswaarde)		-7,7
Stoppelenburg (deelnemingswaarde)		0,4
DELA Uitvaartverzorging		
Materiële activa in eigen gebruik	35,5	
Voorzieningen (hoofdzakelijk pensioenen)	-7,0	
Overige activa / passiva	48,3	
Totaal DELA Uitvaartverzorging		76,8
DELA Depositary & Management		2,4
Aandeel derden UNC Holding B.V.		-2,4
Overige balansposten DELA Coöperatie		-33,6
Kernvermogen DELA Coöperatie		1.651,6

DELA heeft volledige zeggenschap over DELA Depositary & Management die beleggingen beheert ten behoeve van DELA.

DELA heeft alleen operationele leaseverplichtingen, waarvan de geleasede activa niet op de balans zijn opgenomen. Aan de verplichtingszijde staat alleen de verplichting aan de lessor ter grootte van 1 leasetermijn (maand). De totale omvang van de contractuele verplichting is hieronder naar looptijd weergegeven (bedragen in € 1.000):

- leaseverplichtingen die vervallen binnen één jaar: € 3.832;
- leaseverplichtingen die vervallen na één jaar en binnen vijf jaar: € 3.895;
- leaseverplichtingen die vervallen na vijf jaar: € 131.

D.1. Waardering van activa

De waardering van de meeste financiële activa is volgens de jaarrekeninggrondslagen gebaseerd op de reële waarde. Overeenkomstig de gedelegeerde verordening dienen de cijfers van Solvency-II gebaseerd te zijn op de reële waarde.

Waar de jaarrekeninggrondslagen ten opzichte van reële waarde afwijken en waar het effect een materieel impact heeft op de waardering, zijn deze aangepast voor de grondslagen naar solvabiliteitsdoeleinde.

Ten aanzien van de verdeling van aandelen naar actieve en inactieve markten hanteert DELA de volgende richtlijn:

- aandelen die beursgenoteerd zijn worden toegekend aan actieve markten;
- aandelen die niet-beursgenoteerd zijn, worden toegekend aan inactieve markten.

Hieronder wordt een toelichting gegeven per balanscategorie.

D.1.1. Overlopende acquisitiekosten

Conform artikel 12 van de Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35 zijn de overlopende acquisitiekosten op nul gewaardeerd.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Onder acquisitiekosten wordt begrepen provisies, reclame- en andere verkoopkosten. Acquisitiekosten (zijnde aan derden betaalde provisies) inzake verzekeringsproducten die gedurende een langere periode dan drie jaar van het betreffende verkoopkanaal kunnen worden teruggevorderd, worden geactiveerd; de geactiveerde acquisitiekosten worden in mindering gebracht op de technische voorzieningen en in 10 jaar afgeschreven ten laste van het resultaat. Het jaarlijks te activeren bedrag wordt gesaldeerd met de in het jaar teruggevorderde retourprovisies. Acquisitiekosten worden geactiveerd voor zover zij kunnen worden terugverdiend uit het verwachte brutoresultaat van de onderliggende nieuwe productie van dat jaar. De afschrijvingsperiode wordt periodiek beoordeeld. Indien van toepassing wordt de afschrijvingslast aangepast aan de kortere afschrijvingsperiode.

Jaarlijks vindt een beoordeling van bijzondere waardevermindering plaats op de geactiveerde acquisitiekosten, als onderdeel van de toereikendheidstoets, waarbij wordt vastgesteld of de toekomstige bijdrage uit de verzekeringsproducten voldoende is om de geactiveerde kosten te kunnen dekken.

D.1.2. Immateriële activa

Er zijn geen immateriële activa van materieel belang. Conform artikel 12 van de Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35 zijn de immateriële activa op nul gewaardeerd.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

De immateriële activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van afschrijvingen. Er wordt rekening gehouden met de duurzame waardeverminderingen die op de balansdatum verwacht worden; dit is het geval als de boekwaarde van het actief (of van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het behoort) hoger is dan de realiseerbare waarde ervan.

D.1.3. Uitgestelde belastingvorderingen

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en de passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds. De berekening van de latente belastingvorderingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in de komende jaren geldende tarieven, voor zover reeds bij wet vastgesteld. In Nederland wordt het nominale tarief verlaagd van 25,0% in 2018 en 2019 naar 22,5% in 2020 en 20,5% in 2021. In België wordt het nominale tarief verlaagd van 29,58% in 2018 en 2019 naar 25% vanaf 2020. Bij het bepalen van de voorziening is rekening gehouden met de effecten van de nieuwe tarieven. In Duitsland wordt rekening gehouden met het geldende nominale tarief van 30%.

De uitgestelde belastingvordering ter grootte van € 78,2 miljoen bestaat uit de volgende posten:

- € 47,7 miljoen eerste kosten en immateriële activa;
- € 18,9 miljoen toekomstige verliesverrekening, hoofdzakelijk (€ 17,0 miljoen) betreffende de Belgische portefeuille; deze zijn onbepaald verrekenbaar met toekomstige fiscale winsten;
- € 3,0 miljoen pensioen- en jubileumvoorziening;
- € 7,8 miljoen beleggingen;
- € 0,8 miljoen vastgoed in eigen gebruik.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Het verschil ad € 28,5 miljoen wordt verklaard door afwijkende waarderingsgrondslagen bij andere activa en passiva rubrieken. Dit zijn: het afwaarderen van geactiveerde acquisitiekosten en immateriële vaste activa (samen € 25,7 miljoen) en het verhogen van de pensioenvoorziening (€ 2,8 miljoen).

D.1.4. Materiële vaste activa voor eigen gebruik

De waardering van deze onroerende zaken in eigen gebruik geschiedt tegen de actuele waarde op balansdatum. Bij eerste verwerking worden de vastgoedbeleggingen bij koop respectievelijk bouw tegen verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs gewaardeerd.

De overige vaste bedrijfsmiddelen, inventarissen en auto's, zijn opgenomen tegen de aanschafwaarde verminderd met afschrijvingen op basis van de verwachte levensduur, rekening houdend met de eventuele restwaarde.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

In de jaarrekening worden onroerende zaken gewaardeerd tegen de kostprijs minus afschrijvingen, rekening houdend met een eventuele afwaardering op basis van een lagere realiseerbare marktwaarde. De afschrijvingen geschieden op basis van een vast percentage van de aanschafwaarde van 3% per jaar. Op grond wordt niet afgeschreven. Kosten voor herstel en groot onderhoud worden direct ten laste van de resultatenrekening genomen.

Materiële vaste activa voor eigen gebruik hebben op basis van reële waarde een € 4,2 miljoen lagere waarde dan op basis van de jaarrekeninggrondslagen.

D.1.5. Materiële vaste activa (anders dan voor eigen gebruik)

Materiële vaste activa niet voor eigen gebruik (onroerende zaken) worden gewaardeerd tegen de actuele waarde op balansdatum. De beleggingen in onroerende zaken worden aangehouden om huuropbrengsten en waardeinstijgingen te realiseren. Er wordt niet afgeschreven op onroerende zaken. De waardering van de onroerende zaken wordt onder meer gebaseerd op beschikbare marktgegevens en wordt samengesteld door externe taxateurs. De taxaties worden uitgevoerd conform de richtlijnen van de RICS zoals geformuleerd in de RICS Taxatiestandaarden en conform het reglement van de NRVT. Zowel de RICS Taxatiestandaarden als het reglement van de NRVT voldoen aan de "International Valuation Standards" en derhalve voldoen de taxaties hier ook aan. De methode is afhankelijk van het type vastgoed. In de vastgoedportefeuille is de BAR/NAR-methode en de Discounted cashflow (DCF) methode gehanteerd. Minimaal één keer in de 3 jaar wordt de waarde door onafhankelijke, externe deskundigen vastgesteld, door middel van een full valuation, dit op basis van onderhandse verkoopwaarde in verhuurde staat. In de tussenliggende jaren wordt de waarde gebaseerd op een hertaxatie of een markttechnische update, welke ook door de externe deskundigen wordt vastgesteld. De gehele portefeuille is gewaardeerd door de externe taxateurs CBRE en MVGM. Beide taxateurs beschikken over een ISAE3402 type II verklaring. De verantwoordelijke taxateurs zijn ingeschreven bij het NRVT. De gehanteerde disconteringsvoet bedraagt tussen de 2% en 8%.

Winkels

Voor het bepalen van de actuele waarde van de winkels zijn de volgende berekeningsmethoden gehanteerd: de Huurwaardekaptalisatiemethode of de DCF-methode. De hoofdmethode betreft de huurwaardekaptalisatie-methode. Bij de huurwaardekaptalisatiemethode is de actuele waarde bepaald aan de hand van de bruto markthuurwaarde van de verhuurbare vloeroppervlakten van de gebouwen en/of terreinen, verminderd met onroerende zaak gebonden zakelijke en andere lasten en gerelateerd aan een onder de huidige marktomstandigheden reëel geacht netto rendement.

Woningen

Voor de bepaling van de actuele waarde van de woningen wordt de DCF-methode gebruikt. Bij deze berekening wordt uitgegaan van een rendement gedurende een beschouwperiode van 10 jaar. De cashflows bestaan uit huurinkomsten verminderd met onroerende zaak gebonden zakelijke en andere lasten.

Parkeren en kantoren

Voor parkeren (parkeergarages/-terreinen) en kantoren is het in de markt gangbaar om deze objecten te waarderen op basis van de inkomstenbenadering en de vergelijkingsmethodiek. Derhalve is de waardering tot stand gekomen door middel van een gecombineerde BAR/NAR-DCF rekenmethodiek.

Crematoria

Crematoria worden gewaardeerd tegen de actuele waarde op balansdatum. Voor de bepaling van deze actuele waarde wordt bij crematoria ouder dan 5 jaar de DCFmethode en markthuurcapitalisatie gebruikt. De gehanteerde discount rates zijn marktconform en liggen tussen 9,0% en 9,75%. Minimaal één keer in de 5 jaar wordt de waarde door onafhankelijke, externe deskundigen vastgesteld.

De crematoria jonger dan 5 jaar worden gewaardeerd op basis van de stichtingskosten, aangezien deze periode als opstartfase aangemerkt wordt. Daarnaast wordt jaarlijks met een intern rekenmodel getoetst of er een bijzondere waardevermindering moet plaatsvinden.

Door het gebrek aan actuele transacties in de markt die gebruikt kunnen worden om het taxatieproces te valideren, heeft het taxeren van onroerende zaken een verhoogde graad van onzekerheid. In geval er sprake is van verkooptransacties in de periode waarin de jaarrekening wordt opgemaakt waarbij er afwijkingen zijn tussen de verkoopwaarde en de taxatiewaarde, vindt waardering van de onroerende zaak plaats tegen de gerealiseerde verkoopwaarde. Verkoopresultaten en waardeveranderingen van op marktwaarde gewaardeerde onroerende zaken worden verwerkt in de resultatenrekening. Via de resultatenrekening worden deze waardeveranderingen verwerkt in de herwaarderingsreserve, waarbij met latente belastingen rekening wordt gehouden. Hierbij wordt rekening gehouden met de oorspronkelijke kostprijs.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.6. Deelnemingen in verbonden ondernemingen, met inbegrip van participaties

Deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de nettovermogenswaardemethode. Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, is er sprake van een wettelijk vermoeden van invloed van betekenis.

De nettovermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening; voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming.

Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover DELA in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming wordt een voorziening getroffen.

De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaaarding worden, uitgaande van de waarden bij eerste waardering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening.

Deelnemingen waarop geen invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien sprake is van een duurzame waardevermindering vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde; afwaardering vindt plaats ten laste van de resultatenrekening.

De onder financiële vaste activa opgenomen vorderingen op deelnemingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde van het verstrekte bedrag, gewoonlijk de nominale waarde, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

In de rapportage voor solvabiliteitsdoeleinde van de Groep classificeren wij DELA Holding, DELA Depositofonds, DELA Holding Belgium en haar dochters als deelnemingen, waarbij die laatste samen als één deelneming zijn beschouwd. In de jaarrekening worden al deze deelnemingen geconsolideerd opgenomen.

Om de deelnemingen te waarderen conform reële waarde wordt een aantal correcties doorgevoerd. Een overzicht hiervan is in de tabel hieronder weergegeven.

Reconciliatie deelnemingswaarde jaarrekening met Solvency II

Ultimo 2018, bedragen x € 1 miljoen

In balanspost	deelnemingen	deelnemingen	voorzieningen, anders dan technische voorzieningen	voorzieningen, anders dan technische voorzieningen
In entiteit	DELA Holding Belgium	Stoppelenburg B.V.	DELA Depositofonds	DELA Holding
Deelnemingswaarde jaarrekening	41,0	0,4	15,8	-50,7
Waarderingsverschillen immateriële activa	-23,3	-	-	-
waarderingsverschillen deposito's	-0,3	-	-15,9	-
intercompany eliminaties	-6,2	-	-67,0	43,0
Deelnemingswaarde Solvency II	11,3	0,4	-67,1	-7,7

De verschillen tussen de waardering in de jaarrekening en op de Solvency-II-balans zijn als volgt te verklaren:

- de immateriële activa van DELA Holding Belgium betreffen handelsnamen;
- de deposito's zijn in de jaarrekening gewaardeerd op nominale waarde en zijn ten behoeve van Solvency-II herrekend naar 'actuele waarde';
- deelnemingen met een negatieve deelnemingswaarde worden uiteindelijk verantwoord als 'voorzieningen, niet zijnde technische voorzieningen'. Op de Solvency-II-balans betreffen dit de deelnemingswaarden van DELA Holding en DELA Depositofonds. Toelichting op de negatieve waarde:
  - na eliminaties van de intercompany posities en aanpassing van nominale naar actuele waarde is de waarde van DELA Depositofonds alleen gebaseerd op de actuele waarde van de verplichtingen aan de depositohouders;
  - de negatieve waarde van DELA Holding N.V. is voornamelijk gebaseerd op uitgestelde belastingverplichtingen inzake herwaarderingen crematoria;
- de waarde op de Solvency-II-balans (€ 11,7 miljoen) bestaat dus uit de deelnemingswaarde van DELA Holding Belgium en Stoppelenburg B.V. De deelnemingen met een negatieve waarde (DELA Depositofonds B.V. en DELA Holding N.V.) zijn op de Solvency-II balans geclassificeerd onder de verplichtingen.

D.1.7. Aandelen – beursgenoteerd

Aandelen en converteerbare obligaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. Aandelen worden gewaardeerd tegen beurskoers op balansdatum.

Zowel ongerealiseerde als gerealiseerde winsten en verliezen ten gevolge van verkopen en waardeveranderingen van aandelen worden in de resultatenrekening verantwoord. Transactiekosten worden rechtstreeks in de resultatenrekening verwerkt.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.8. Aandelen – niet-beursgenoteerd

Aandelen en converteerbare obligaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van mark-to-model methode, waarbij uitgangspunten van de waardering aan actieve markten worden getoetst.

Zowel ongerealiseerde als gerealiseerde winsten en verliezen ten gevolge van verkopen en waardeveranderingen van aandelen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord. Transactiekosten worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.9. Overheidsobligaties

Overheidsobligaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. Zowel ongerealiseerde als gerealiseerde winsten en verliezen ten gevolge van verkopen en waardeveranderingen van overheidsobligaties worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.10. Bedrijfsobligaties

Bedrijfsobligaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. Zowel ongerealiseerde als gerealiseerde winsten en verliezen ten gevolge van verkopen en waardeveranderingen van bedrijfsobligaties worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.11. Instellingen voor collectieve belegging

Instellingen voor collectieve belegging worden gewaardeerd tegen reële waarde. Zowel ongerealiseerde als gerealiseerde winsten en verliezen ten gevolge van verkopen en waardeveranderingen van aandelen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Transactiekosten worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.12. Derivaten

Afgeleide financiële instrumenten, waaronder interest rate swaps, aandelenopties en valutatermijncontracten worden gewaardeerd tegen reële waarde. Het betreft niet-beursgenoteerde stukken en deze worden gewaardeerd op basis van financiële modellen, de 'mark-to-model' methode.

Indien afgeleide financiële instrumenten een negatieve waarde hebben, worden deze op de balans gerubriceerd onder de kortlopende schulden.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.13. Overige beleggingen

De overige beleggingen betreffen kunstzaken welke op basis reële waarde worden gewaardeerd.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.14. Aan particulieren verstrekte leningen en hypotheke

Verstrekte hypotheke worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde wordt bepaald door het contant maken van de toekomstige kasstromen, waarbij uitgangspunten van de waardering aan actieve markten worden getoetst.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

In de jaarrekening worden vorderingen uit hypothecaire leningen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. De directe kosten die samenhangen met het verstrekken van een hypothecaire lening worden opgenomen als aankoopkosten. Zij zijn onderdeel van de geamortiseerde kostprijs en worden geactiveerd op de balans. Op balansdatum wordt beoordeeld of er objectieve waarnemingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van de vorderingen uit hypothecaire leningen. Indien dit het geval is, dient bepaald te worden wat de omvang van het verlies is en dient het verlies verantwoord te worden in de winst- en verliesrekening.

Hypotheke hebben op basis van reële waarde een € 28,5 miljoen hogere waarde dan op basis van de jaarrekeninggrondslagen.

D.1.15. Overige leningen en hypotheke

De reële waarde van de vorderingen benadert de waarde op basis van jaarrekeninggrondslagen. De waardering voor solvabiliteitsdoeleinde is gelijk gehouden aan de waardering in de jaarrekening, omdat deze de reële waarde van de vorderingen benadert. Uitzondering hierop is de eliminatie op de intragroep-posities.

In de jaarrekening worden de overige leningen en hypotheke gewaardeerd tegen aflossingswaarde onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Het verschil tussen de verkrijgingsprijs en de aflossingswaarde wordt gedurende de looptijd van de beleggingen gespreid als resultaat verantwoord. Het nog niet afgeschreven deel van het bij aankoop betaalde of ontvangen agio of disagio wordt verantwoord onder deze post beleggingen. Indien de beleggingen voor het eind van de looptijd worden verkocht worden de resultaten verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

De afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening van € 20,7 miljoen komt door de eliminatie van de intragroep-positie met DELA Holding. Onder Solvency-II is DELA Holding een deelneming en op de jaarrekening-balans ten behoeve van de RSR is DELA Holding daarom ook als een deelneming beschouwd en niet meegeconsolideerd. In de stap van jaarrekening-waardering naar Solvency-II-waardering worden onder meer intercompany-posities geëlimineerd van de balans en daarom is er de hierboven genoemde afwijkende waardering in de jaarrekening.

D.1.16. Uit hoofde van herverzekering verhaalbare bedragen uit: Levensverzekering, met uitzondering van ziekteverzekering en aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen

DELA gebruikt in beperkte mate herverzekering. Voor het waarderen van de vordering uit hoofde van herverzekeringen worden in de basis dezelfde methodes, modellen en veronderstellingen gebruikt als voor de technische voorzieningen, met twee uitzonderingen:

- er wordt geen separate risicomarge bepaald voor de herverzekeringscontracten; deze is onderdeel van de totale risicomarge;
- er wordt een afslag toegepast voor kredietrisico op de herverzekeringenvordering. DELA gebruikt hiervoor de vereenvoudigde berekening zoals omschreven in Artikel 61 van de Gedelegeerde Verordening. Deze houdt rekening met de rating afhankelijke 1-jarige faillissementkans van de herverzekeraar en met de modified duration van de herverzekeringenvorderingen.

Voor verdere toelichting op de methodiek wordt verwezen naar hoofdstuk D.2.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

In de jaarrekening worden de herverzekeringcontracten gewaardeerd op tariefsgrondslagen, wat resulteert in een € 8,9 mln. hogere waardering dan onder Solvency-II grondslagen.

D.1.17. Vorderingen uit hoofde van verzekering en op intermediairs

De reële waarde van de vorderingen benadert de waarde op basis van jaarrekeninggrondslagen.

De waardering voor solvabiliteitsdoeleinde is gelijk gehouden aan de waardering in de jaarrekening, omdat deze de reële waarde van de vorderingen benadert.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.18. Overige vorderingen

De reële waarde van de vorderingen benadert de waarde op basis van jaarrekeninggrondslagen.

De waardering voor solvabiliteitsdoeleinde is gelijk gehouden aan de waardering in de jaarrekening, omdat deze de reële waarde van de vorderingen benadert.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.19. Geldmiddelen en kasequivalenten

Geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening.

D.1.20. Overige, niet elders opgenomen activa

De reële waarde van de overige activa benadert de waarde op basis van jaarrekeninggrondslagen. De waardering voor solvabiliteitsdoeleinde is gelijk gehouden aan de waardering in de jaarrekening, omdat deze de reële waarde van de vorderingen benadert. Uitzondering hierop is de eliminatie op de intragroep-posities.

De overige, niet elders opgenomen activa worden in de jaarrekening bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en de geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

De afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening van € 19,4 miljoen komt door de eliminatie van de intragroep-positie met DELA Holding. Onder Solvency-II is DELA Holding een deelneming en op de jaarrekening-balans ten behoeve van de RSR is DELA Holding daarom ook

als een deelneming beschouwd en niet meegeconsolideerd. In de stap van jaarrekening-waardering naar Solvency-II-waardering worden onder meer intercompany-posities geëlimineerd van de balans en daarom is er de hierboven genoemde afwijkende waardering in de jaarrekening.

D.2. Waardering van de technische verplichtingen

In deze paragraaf wordt de waardering van de technische voorzieningen beschreven, zowel die in de jaarrekening als op de Solvency-II-balans. De technische voorzieningen Solvency-II worden gewaardeerd conform de gestelde regels in de Solvency-II-richtlijn en de Gedelegeerde Verordening.

Alle verzekeringsverplichtingen vallen onder de branche levensverzekeringsactiviteiten.

D.2.1. Beste schatting

DELA heeft een financieel projectiemodel waarmee onder andere de Solvency-II-voorziening wordt berekend. De “best estimate” wordt berekend als de contante waarde van de geprojecteerde kasstromen voor de premie-inkomsten, de uitkeringen en de kosten waarbij rekening wordt gehouden met winstdeling en eventuele opties. De kasstromen worden geschat waarbij gebruik wordt gemaakt van aannames op het gebied van sterfte, kosten, onnatuurlijk verval en inflatie. Daar waar van toepassing worden de effecten van in de tarieven opgenomen opties zoals winstdeling en indexatie meegenomen. De kasstromen worden contant gemaakt op de door EIOPA voorgeschreven rentecurve (inclusief volatility adjustment). De optiewaarden worden met behulp van risiconeutrale scenario's op stochastische wijze bepaald.

Bij de berekening van de voorzieningen per 31 december 2018 zijn de volgende actuele veronderstellingen gehanteerd:

- disconteringsvoet en waardering opties: de door EIOPA gepubliceerde rentetermijnstructuur, waarbij rekening is gehouden met de Volatility Adjustment, per 31 december 2018;
- economische scenario file: gebaseerd op de economische parameters per 31 december 2018, voor zover relevant voor DELA, inclusief prijsinflatie;
- verwachte sterfte: de prognosetafel 2018 van het Koninklijk Actuarieel Genootschap voor Nederland en de sterftetafel 2016 van het Instituut van Actuarissen in België voor België, gecorrigeerd op basis van portefeuillestatistieken t/m december 2017;
- onnatuurlijk verval: ervaringskansen op basis van eigen portefeuillestatistieken t/m december 2017;
- kosten: kosten per dekking, inclusief de beleggingskosten behorende tot de technische voorziening. De kosten per dekking zijn bepaald op basis van de begrotingen van 2019;
- uitvaartkosteninflatie: op basis van eigen ervaringen, gerelateerd aan de prijsinflatie.

DELA verdeelt haar portefeuille in verschillende groepen verzekeringen, de homogene risicogroepen. Elke homogene risicogroep kent haar eigen, op betreffende portefeuille toegesneden, aannames voor kosten, onnatuurlijk verval en sterfte. De opdeling in homogene risicogroepen vindt conform Solvency-II regelgeving plaats.

D.2.2. Risicomarge

De risicomarge wordt bepaald conform de gestelde regels in de Solvency-II-richtlijn en de Gedelegeerde Verordening op basis van de Cost-of-capital-methode. Hierbij wordt het voorgeschreven percentage van 6% gehanteerd. Voor de bepaling van de risicomarge wordt de EIOPA curve exclusief volatility adjustment gebruikt, conform de geldende regelgeving.

De risicomarge wordt berekend over de SCR onderdelen die betrekking hebben op de verzekeringstechnische risico's, het operationeel risico en het herverzekeringstegenpartijrisico. De SCR die aldus op balansdatum wordt berekend wordt naar de toekomst geprojecteerd met behulp van risicodrivens per onderliggend risicobestanddeel. De hieruit geprojecteerde deel SCR's worden vervolgens in elk jaar opgeteld, gebruik makend van de correlatiematrix zoals voorgeschreven in het standaardmodel. De risicomarge wordt vervolgens conform de Cost of Capital methode bepaald door de hierboven staande jaarlijkse SCR te vermenigvuldigen met het voorgeschreven percentage, en de hieruit resulterende kasstroom contant te maken op de EIOPA curve exclusief volatility adjustment.

D.2.3. Onzekerheidsniveau

DELA onderscheidt drie soorten onzekerheden bij het vaststellen van de technische voorzieningen.

- het risico van onjuiste of onvolledige data die ten grondslag liggen aan de berekening van de technische voorzieningen;
- modelrisico;
- procesrisico.

Bovengenoemde onzekerheden kunnen -indien niet juist beheerst- leiden tot een onjuiste weergave van de technische voorzieningen. In de onderstaande paragrafen zijn de belangrijkste beheersmaatregelen toegelicht.

Daarnaast voert DELA gevoeligheids- en movementanalyses uit om een beeld te krijgen van de mate van onzekerheid.

D.2.3.1. Risico van onjuiste of onvolledige data

Om vast te stellen dat de data adequaat, volledig en juist zijn, hanteert DELA de volgende controles en beheersmaatregelen:

- de datamanagementorganisatie monitort de datakwaliteit en rapporteert hier periodiek over;
- bij de oplevering van polisgegevens aan het datawarehouse vinden geautomatiseerde

aansluitings- en verloopcontroles plaats en deze worden in vrachtbrieven gerapporteerd;

- het eerste lijns actuariaat voert controles uit op de verwerking van data en legt deze controles vast;
- de tweede lijns actuariële functie beoordeelt de datastromen en de controleprocessen.

D.2.3.2. Modelrisico

Om te waarborgen dat het model materieel juiste uitkomsten genereert, heeft DELA in 2016 een review laten uitvoeren op de werking van het model. Hieruit kwamen geen materiële bevindingen naar voren. Om continu de juistheid van het model te kunnen blijven waarborgen, hanteert DELA sindsdien een changemanagement proces voor het doorvoeren van modelwijzigingen. Interne controles op de requirements, het ontwerp, het testen en het in productie nemen zijn daarmee geborgd. Er is voldaan aan het changemanagement proces met betrekking tot de modelwijzigingen in 2018.

D.2.3.3. Procesrisico

Het proces vanaf brondata naar de uiteindelijke technische voorzieningen bevat vele stappen. DELA heeft de laatste jaren steeds meer stappen geautomatiseerd en zal daar de komende jaren mee verder gaan.

In 2018 zijn er op gestructureerde wijze interne controles gedaan en deze zijn gedocumenteerd en beoordeeld. Daarmee is het procesrisico in voldoende mate gemitigeerd.

D.2.3.4. Mate van onzekerheid

Gevoeligheidsanalyses en movementanalyses laten zien dat de technische voorzieningen het meest gevoelig zijn voor wijzigingen in de uitvaartkosteninflatie, onnatuurlijk verval en volatiliteit van beleggingsrendementen en de rente. DELA streeft naar een robuuste solvabiliteitspositie en accepteert dat de technische voorzieningen kunnen fluctueren.

D.2.4. Waardering van Technische voorzieningen in de jaarrekening

Verzekeringscontracten

Het bepalen van de verzekeringstechnische voorzieningen is een proces dat van nature wordt omgeven met onzekerheden. De werkelijke uitkeringen zijn afhankelijk van factoren zoals sociale, economische en demografische trends, inflatie, beleggingsrendementen, gedrag van polishouders en aannames over de ontwikkeling van sterfte. In de jaarrekening wordt gereserveerd op tariefsgrondslagen. De Solvency-II-voorziening fungeert als toets op de toereikendheid van de voorzieningen in de jaarrekening. Een eventueel tekort wordt onmiddellijk ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht door in eerste instantie de toekomstige winstmarges in overgenomen portefeuilles af te boeken, eventueel gevolgd door een afboeking van de geactiveerde acquisitiekosten en vervolgens voor zover noodzakelijk een aanvullende voorziening te treffen. Afboekingen op geactiveerde acquisitiekosten of de toekomstige winstmarges in overgenomen portefeuilles als gevolg van deze toets worden in latere jaren niet meer teruggenomen.

Uitvaartverzekeringen voor eigen rekening en risico

Voor uitkeringen uit hoofde van verzekeringspolissen die naar verwachting in de toekomst worden gedaan, wordt een verplichting opgenomen zodra de polis van kracht is. De verplichtingen voor uitvaartverzekeringen voor eigen rekening en risico bestaan uit de (met tariefinterest) verdisconteerde waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen (inclusief reeds toegekende winstaandelen) aan polishouders of andere begunstigten, onder aftrek van toekomstige premies. Het overgrote deel van de verzekeringstechnische voorziening voor uitvaart- en levensverzekeringen voor eigen rekening en risico zoals gesloten in Nederland is berekend volgens de zuivere netto methode tegen 2,75% interest en op basis van de overlevingstafel GBMV 1995-2000, waarbij gebruik wordt gemaakt van grondslagen met betrekking tot sterfte en interest. Het overgrote deel van de verzekeringstechnische voorziening voor uitvaart- en levensverzekeringen voor eigen rekening en risico zoals gesloten in België is berekend volgens de zuivere netto methode tegen de gebruikelijke interest ten tijde van ingang en op basis van de overlevingstafel HD dan wel MK-FK, waarbij gebruik wordt gemaakt van grondslagen met betrekking tot sterfte en interest. De verwachte uitkeringen zijn gebaseerd op de grondslagen van het tarief, zoals dat is vastgesteld bij het afsluiten van de polis.

Voor het DELA LeefdoorPlan wordt de verzekeringstechnische voorziening berekend volgens de zuivere netto methode tegen 3% interest en op basis van de prognosetafels zoals deze ten tijde van de introductie van het tarief door het Koninklijk Actuarieel Genootschap zijn gepubliceerd.

De overlijdensrisicoverzekeringen die in Duitsland zijn gesloten, worden gereserveerd op basis van een rekenrente van 3% en sterftেকansen ontleend aan de verzekerden sterftetafel DAV2008T, uitgegeven door de Deutsche Aktuarvereinigung e.V. (DAV).

Voor het DELA CoöperatiespaarPlan wordt de verzekeringstechnische voorziening berekend volgens de opgebouwde poliswaarde op grond van de ingelegde spaarpremies, de reeds toegekende winstaandelen alsmede de interestvoet behorende bij het tarief.

De premies bevatten opslagen voor dekking van de kosten. Wanneer de premies worden ontvangen of invorderbaar zijn geworden, vallen de opslagen vrij en zijn deze beschikbaar voor dekking van de werkelijke kosten, waaronder begrepen doorlopende kosten en acquisitiekosten. Voor enkele kleinere technische voorzieningen worden afwijkende grondslagen gehanteerd.

De geactiveerde acquisitiekosten worden op de voorziening in mindering gebracht.

D.2.5. Technische voorzieningen per 31 december 2018

In deze paragraaf zijn de uitkomsten per 31 december 2018 weergegeven. De vergelijkende cijfers ultimo 2017 zijn in de rechter kolommen toegevoegd.

D.2.5.1. Technische voorzieningen op de Solvency-II-balans

De technische verplichtingen op de Solvency-II-balans zijn gelijk aan de som van de best estimate verplichtingen en de risicomarge. Onderstaande tabel toont de opbouw van de voorzieningen.

Technische voorzieningen op de Solvency-II-balans

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
Best Estimate	3.476.276	3.383.858
Risicomarge	271.879	238.952
Marktwaaarde verzekeringstechnische verplichtingen	3.748.156	3.622.810

De bedragen ultimo 2018 liggen in lijn met de vergelijkende bedragen ultimo 2017.

D.2.5.2. Technische voorzieningen in de jaarrekening

De Technische voorzieningen in de jaarrekening-balans zijn inclusief voorziening voor winstdeling en korting en na aftrek van geactiveerde acquisitiekosten en herverzekering. In onderstaande tabel zijn deze opgenomen.

Technische voorzieningen in de jaarrekeningen

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
Netto	4.584.184	4.291.491
Herverzekerd	18.305	16.304
Bruto	4.602.488	4.307.795

D.2.5.3. Reconciliatie Technische voorzieningen op de jaarrekening-balans en de Solvency-II-balans

In de navolgende tabel staan de voorzieningen (vóór aftrek herverzekering). In de jaarrekening is de voorlopige inschatting voor de voorziening winstdeling opgenomen onder technische voorzieningen. In de tabel onder D is deze gereclassificeerd naar D.3.1 (voorzieningen niet zijnde technische voorzieningen). De geactiveerde acquisitiekosten zijn in die tabel opgenomen onder D.1.

Reconciliatie technische voorzieningen

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017
Technische voorzieningen na aftrek overlopende acquisitiekosten	4.602.488	4.307.795
Voorziening winstdeling	-600	-2.720
Herwaardering naar Solvency II	-853.733	-682.265
Marktwaarde verzekeringstechnische voorzieningen	3.748.156	3.622.810
Technische voorzieningen na aftrek overlopende acquisitiekosten	4.603.296	4.307.795
Herwaardering naar Solvency II	-855.140	-684.985
Marktwaarde verzekeringstechnische voorzieningen	3.748.156	3.622.810

De belangrijkste oorzaken van de herwaarderingsverschillen zijn als volgt:

- voor Solvency-II worden best estimate veronderstellingen gebruikt voor sterfte, kosten en verval, terwijl voor de jaarrekening de tariefsgrondslagen worden gehanteerd;
- de Solvency-II-voorzieningen worden met de actuele door EIOPA gepubliceerde rentecurve bepaald, terwijl de jaarrekening voorzieningen op de tarief rekenrente worden bepaald;
- de waardering van de toekomstige indexatie, de optiewaardes winstdeling en de premiemaatregel zijn geen onderdeel van de jaarrekening voorzieningen;
- de jaarrekening voorzieningen kennen geen risicomarge;
- onder Solvency-II bestaan er geen geactiveerde acquisitiekosten.

D.2.6. Impact van het gebruik van volatility adjustment

De gehanteerde methode en technieken voor de waardering van de activa- en passivaposten zijn in eerdere paragrafen beschreven. Bij de waardering van de verplichtingen wordt gebruik gemaakt van de Volatility Adjustment (VA). De impact hiervan op de hoogte van de totale technische voorzieningen en de Solvency-II-ratio per 31 december 2018 is als volgt.

Volatility adjustment

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018		31-12-2017	
	Inclusief VA	Exclusief VA	Inclusief VA	Exclusief VA
Technische voorzieningen DELA Coöperatie				
Best Estimate	3.466.899	3.497.120	3.370.804	3.381.488
Risicomarge	271.879	271.879	238.952	238.952
Marktwaaarde	3.738.779	3.768.999	3.609.756	3.620.440
Solvency-II-ratio DELA Coöperatie				
Solvency capital requirement (SCR)	442.412	439.281	551.351	547.095
Kernvermogen	1.651.633	1.629.274	1.703.865	1.695.852
Solvency-II-ratio	373%	371%	309%	310%

Voor DELA heeft het toepassen van de VA per ultimo 2018 een lagere marktwaaarde van de verzekeringstechnische verplichtingen tot gevolg. De marktwaaarde van de reële gegarandeerde verplichtingen en de optiewaarde winstdeeling dalen, dit wordt echter deels teniet gedaan door een minder negatieve waarde van de premiemaatregel. Tegelijkertijd stijgt de SCR. Per saldo leidt dit tot een toename van de Solvency-II-ratio met 2%.

Bij de waardering van de verplichtingen wordt géén gebruik gemaakt van de Matching Adjustment.

D.3. Waardering van de overige verplichtingen

D.3.1. Pensioenuitkeringsverplichtingen en voorzieningen niet zijnde technische voorzieningen

Pensioenvoorziening

Nederland

Met ingang van 1 januari 2018 is de pensioenregeling van de Nederlandse groepsmaatschappijen overgegaan van een beschikbare uitkering (middelloonregeling) naar een beschikbare premieregeling. Deelnemers bouwen een pensioenkapitaal op waarmee op het moment van pensionering een pensioenuitkering aangekocht dient te worden.

De belangrijkste kenmerken van deze regeling zijn:

- Werkgever betaalt maandelijks op persoonsniveau een premie aan de uitvoerder;
- Het pensioengevend loon is $14 \times$ het vaste maandsalaris (2018: maximaal € 105.075);
- De pensioengrondslag waarover de werkgever premie inlegt is het pensioengevend loon minus de wettelijk minimale franchise;
- De pensioenpremie die betaald wordt aan de uitvoerder is gebaseerd op een leeftijdsstaffel met oplopende premiepercentages, uitgaande van een rekenrente van 2%;
- De eigen bijdrage van de werknemer is 4,5% van de pensioengrondslag;
- De regeling leidt niet tot enige verplichting op balansdatum.

Op de Nederlandse pensioenregelingen zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing. Er worden door de Groep op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan verzekeringsmaatschappijen betaald. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

België

De pensioenregeling van de Belgische groepsmaatschappijen omvat een premie t.b.v. 4,0 % van het jaarlijks referentieloon, te verhogen met 4,4 % belasting. Het jaarlijks referentieloon is een brutomaandloon x 13,92 maanden. De premies worden maandelijks betaald. Met deze premies worden de volgende waarborgen verzekerd voor de werknemer:

- De overlijdensverzekering is een aanvullende waarborg die verbonden is met de groepsverzekering

- De nabestaanden zullen een overlijdenskapitaal ontvangen als de werknemer overlijdt vóór de einddatum

Het gewaarborgd inkomen (invaliditeitsrente) is een aanvullende waarborg. In geval van arbeidsongeschiktheid door ziekte, bevalling of een privé-ongeval, ontvangt de verzekerde een vervangingsinkomen. Op de einddatum van de groepsverzekering zijn er twee mogelijkheden:

- Ofwel wordt er eenmalig een pensioenkapitaal uitbetaald.
- Ofwel wordt er een periodieke rente uitbetaald.

Duitsland

In Duitsland is geen pensioenregeling van kracht.

Daarnaast neemt de Groep een vordering op voor:

- toegezegde restituties als gevolg van een hoge dekkingsgraad van het pensioendepot;
- overrente of winstdeling die overeenkomstig de bepalingen in een verzekeringscontract beschikbaar komt voor de Groep;
- voordelen van individuele waardeoverdrachten die ten gunste komen van de groep;
- aanvullende stortingen om de beleggingsmix te garanderen.

Aan de hand van de uitvoeringsovereenkomsten wordt beoordeeld welke verplichtingen er op balansdatum bestaan naast de betaling van de jaarlijkse aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie. Deze additionele verplichtingen, waaronder eventuele verplichtingen uit herstelplannen van de pensioenuitvoerder, leiden tot lasten voor de Groep en worden in de balans opgenomen in een voorziening.

De waardering van de verplichting is gebaseerd op nominale waarde tenzij sprake is van een langlopende verplichting. In dat geval wordt de verplichting tegen contante waarde gewaardeerd. Discontering vindt plaats op basis van rentetarieven van hoogwaardige ondernemingsobligaties.

Toevoegingen aan en vrijval van de verplichtingen komen ten laste van respectievelijk ten gunste het resultaat.

Een pensioenvordering wordt in de balans opgenomen wanneer:

- de groep beschikkingsmacht heeft over de pensioenvordering;
- het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen die de pensioenvordering in zich bergt zullen toekomen aan de Groep;
- de pensioenvordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Ultimo 2018 zijn er voor de Groep geen pensioenverplichtingen. Er is wel een vordering op Zwitserleven waar de pensioenregeling is ondergebracht. In geval van een onderdekking heeft DELA de keuze om het beleggingsmandaat actief in stand te houden door een additionele garantiestorting te doen. Wanneer er geen sprake meer is van onderdekking vloeit de vordering weer terug naar DELA.

In de grondslagen voor de jaarrekening ten aanzien van pensioenverplichtingen wordt geen voorziening opgenomen voor verplichtingen jegens werknemers gerelateerd aan toekomstige salarisstijgingen et cetera. Op basis van een IAS19 berekening heeft dit een impact op de waardering voor solvabiliteitsdoeleinde van € 13,5 miljoen.

Voorzoningen niet zijnde technische voorzieningen staan niet onder reële waarde, maar gezien de geringe omvang is hier geen correctie naar solvabiliteitsdoeleinde opgenomen. De afwijking in waardering tussen de Solvency-II balans en de jaarrekening betreft de re-classificatie van de deelnemingen met een negatieve waarde van de rubriek deelnemingen naar de rubriek voorzieningen niet zijnde technische voorzieningen.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten gedurende het dienstverband. De gehanteerde actuariële methode staat bekend als Projected Unit Credit-methode. Hierbij wordt rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen, overlevings- en arbeidsongeschiktheidskansen en dergelijke. Als lange termijn beleggingsrendement is 1,9% (2017: 1,8%) aangehouden, voor de algemene salarisstijging 2,0% (2017: 2,0%) en voor de indexatie inactieven 1,0% (2017: 1,0%) per jaar. De AG Generatietafel 2016 en de WIA/IVA-ervaringscijfers zijn toegepast. De aldus berekende verplichting is contant gemaakt tegen 1,6% ultimo 2018 (2017: 1,5%).

Voorzoningen niet zijnde technische voorzieningen

De overige voorzieningen (zoals voorziening voor nog niet definitief toegekende winstdeling) worden opgenomen tegen nominale waarde.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

De aanvulling aan de pensioenvoorziening op basis van de IAS19 berekening is niet in de jaarrekening opgenomen.

D.3.2. Depots van herverzekeraars

De depots hebben een looptijd van langer dan 1 jaar en worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder

af trek van transactiekosten. Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de schulden in de winst-en-verliesrekening als interestlast verwerkt.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening

D.3.3. Uitgestelde belastingverplichtingen

Latente belastingverplichtingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de waarderingsgrondslagen die in deze jaarrekening gevolgd worden anderzijds. Deze hebben voornamelijk betrekking op de fiscaal afwijkende waardering van onroerende zaken, geldleningen en effecten. De berekening van de latente belastingverplichtingen geschiedt tegen de belastingtarieven die op het einde van het verslagjaar gelden of tegen de tarieven die in de komende jaren gelden, voor zover deze al bij wet zijn vastgesteld.

In Nederland wordt het nominale tarief verlaagd van 25,0% in 2018 en 2019 naar 22,55% in 2020 en 20,5% in 2021. In België wordt het nominale tarief verlaagd van 29,58% in 2018 en 2019 naar 25% vanaf 2020. Bij het bepalen van de voorziening is rekening gehouden met de effecten van de nieuwe tarieven. In Duitsland wordt rekening gehouden met het geldende nominale tarief van 30%.

Latente belastingen worden verantwoord voor tijdelijke verschillen, tenzij de Groep in staat is het tijdstip van afloop van het tijdelijke verschil te bepalen en het niet waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst zal aflopen.

De uitgestelde belastingverplichting ter grootte van € 370,4 miljoen bestaat uit de volgende posten: € 191,0 miljoen technische voorziening op de verzekeringsportefeuille, € 160,0 miljoen op beleggingen en € 14,4 miljoen op de fiscale activering van acquisitiekosten en € 5,0 miljoen voor vastgoed in eigen gebruik.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Het verschil ad € 188,3 miljoen wordt verklaard door afwijkende waarderingsgrondslagen van de technische voorziening van de verzekeringsportefeuille (€ 191,0 miljoen) en verhoging van de waarde van de hypotheekportefeuille (€ 5,8 miljoen). Daar tegenover staat een afwaardering van immateriële vaste activa wat tot een vrijval leidt van € 7,7 miljoen van de uitgestelde belastingen en een vrijval van € 0,8 miljoen door andere waardering van vastgoed eigen gebruik.

D.3.4 Overige verplichtingen

Langlopende schulden hebben een looptijd van langer dan één jaar en worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde, welke bij aanvang gelijk is aan de geamortiseerde kostprijs. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden, worden in de

waardering bij eerste verwerking opgenomen. Langlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Indien er geen sprake is van (dis)agio is deze gelijk aan de nominale waarde.

Kortlopende Schulden en overlopende passiva worden op dezelfde manier gewaardeerd als langlopende schulden, echter hebben deze een looptijd van korter dan 1 jaar.

De reële waarde van de verplichtingen benadert de boekwaarde.

In 'voorzieningen, niet zijnde technische voorzieningen' zijn de waardes van deelnemingen opgenomen die na eliminaties een negatieve waarde hebben.

Voor operationele leaseverplichtingen wordt verwezen naar de inleiding bij D.

Afwijkende waardering in de jaarrekening

Voor deze rubriek is geen afwijking van waardering tussen solvabiliteitsdoeleinde en de jaarrekening, anders dan de hierboven genoemde waarde van deelnemingen.

D.4. Alternatieve waarderingmethoden

DELA past geen alternatieve methodes toe voor de waardering.

D.5. Overige materiële informatie

Er is geen overige materiële informatie van toepassing voor DELA Coöperatie.

E. Kapitaalbeheer

E.1. Eigen Vermogen

E.1.1. Beheer van het eigen vermogen

Het beheer van het eigen vermogen van DELA is vastgelegd in het kapitaalbeleid van DELA. Het kapitaalbeleid is gericht op het handhaven van een solide solvabiliteitspositie, waarbij DELA continu zoekt naar een goede balans tussen de hoeveelheid kapitaal (vermogen) die zij aanhoudt en de risico's die zij loopt.

De CFRO is verantwoordelijk voor de inrichting van het kapitaalbeleid en voor de borging ervan binnen DELA en de afzonderlijke entiteiten. De Financial Risk Manager ziet toe erop toe dat het kapitaalbeleid ten minste jaarlijks wordt geëvalueerd. Het bestuur is de eigenaar van dit beleidsdocument.

Kapitaalmanagement is een proces dat ervoor zorgt dat er in nagenoeg alle omstandigheden voldoende kapitaal aanwezig is om aan de wettelijke kapitaalvereisten te voldoen.

E.1.2. Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

De CFRO is eindverantwoordelijk voor de inrichting van het kapitaalbeleid en de borging ervan. De CFRO evalueert minimaal jaarlijks de effectiviteit van het kapitaalbeleid en van het daaruit resulterende kapitaalmanagement. Het resultaat van deze evaluatie bespreekt de CFRO met het bestuur en de Raad van Commissarissen. In deze evaluatie betreft de CFRO in ieder geval de resultaten uit de ORSA-cyclus.

De Financial Risk Manager adviseert het bestuur over het te voeren kapitaalmanagement, ziet toe op de naleving van het kapitaalbeleid, monitort periodiek het gevoerde kapitaalmanagement en rapporteert hierover aan het bestuur, aan de directies en via de Audit- en Riskcommissie aan de Raad van Commissarissen.

E.1.3. Normsolvabiliteit

Om te voorkomen dat in een stresssituatie de solvabiliteit lager wordt dan de vereiste solvabiliteit en onmiddellijk correctieve acties zouden moeten worden getroffen, hanteert DELA een normsolvabiliteit die hoger ligt dan de vereiste solvabiliteit. Dit geeft de ruimte om geleidelijk maatregelen te treffen ter versteviging van de solvabiliteitspositie.

Het bestuur stelt ten minste jaarlijks de normsolvabiliteit vast. De Financial Risk Manager adviseert het bestuur over de hoogte ervan. De normsolvabiliteit wordt per verzekeringsentiteit nader onderbouwd.

Ter onderbouwing van de normsolvabiliteit beoordeelt DELA jaarlijks de belangrijkste (strategische) risico's, het risicoprofiel en de risicobereidheid. Daarnaast berekent DELA minimaal jaarlijks het benodigd kapitaal aan de hand van een ORSA (Own Risk and Solvency Assessment), waarin scenario's met invloed op het risicoprofiel worden doorgerekend met een tijdshorizon van drie jaar.

DELA hanteert de volgende uitgangspunten bij de vaststelling van de solvabiliteitspositie en de hierboven bepaalde normsolvabiliteit:

- DELA hanteert de UFR bij de vaststelling van de solvabiliteitspositie;
- DELA hanteert de Volatility Adjustment (VA) bij de vaststelling van de solvabiliteitspositie;
- DELA maakt geen gebruik van de mogelijkheid tot matching adjustment (MA);
- DELA maakt geen gebruik van de overgangsmaatregelen ten aanzien van de risicovrije rentevoeten en ten aanzien van de technische voorzieningen.

Per Q4 2018 is de normsolvabiliteit 150% van de SCR, zowel voor DELA Natura als voor DELA Coöperatie.

E.1.4. Eigen vermogen naar Tiering

In de tabel hieronder wordt het eigen vermogen verdeeld naar Tiering.

Eigen vermogen naar tiering

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017	Delta
Tier 1			
Ordinary share capital (gross of own shares)	-	-	-
Share premium account related to ordinary share capital	-	-	-
Reconciliation reserve	1.646.834	1.703.865	-57.032
Amount equal to value of net deferred tax assets	-	-	-
Total basic own funds before deductions	1.646.834	1.703.865	-57.032
Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds			
Total basic own funds after deductions	1.646.834	1.703.865	-57.032

	31-12-2018	31-12-2017	Delta
Tier 2			
Ordinary share capital (gross of own shares)	-	-	-
Share premium account related to ordinary share capital	-	-	-
Reconciliation reserve	-	-	-
Amount equal to value of net deferred tax assets	-	-	-
Total basic own funds before deductions	-	-	-
Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds			
Total basic own funds after deductions	-	-	-
Tier 3			
Ordinary share capital (gross of own shares)	-	-	-
Share premium account related to ordinary share capital	-	-	-
Reconciliation reserve	-	-	-
Amount equal to value of net deferred tax assets	4.799	-	4.799
Total basic own funds before deductions	4.799	-	4.799
Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds			
Total basic own funds after deductions	4.799	-	4.799
Total			
Ordinary share capital (gross of own shares)	-	-	-
Share premium account related to ordinary share capital	-	-	-
Reconciliation reserve	1.646.834	1.703.865	-57.032
Amount equal to value of net deferred tax assets	4.799	-	4.799
Total basic own funds before deductions	1.651.633	1.703.865	-52.232
Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds	-	-	-
Total basic own funds after deductions	1.651.633	1.703.865	-52.232

De reconciliatiereserve van DELA bestaat volledig uit overige reserves onder aftrek van het minderheidsbelang UNC Holding N.V.

In paragraaf D.1.6 is toegelicht hoe is omgegaan met eliminatie van intragroepsposities.

E.1.5. Toelichting Tiering

Zoals hierboven is af te lezen bestaat het eigen vermogen van DELA per eind 2018 uit Tier 1 vermogen en Tier 3 vermogen. Het Tier 1 vermogen bestaat uit gewoon aandelenkapitaal met het daarbij behorende agio en reconciliatiereserve. Het eigen vermogen binnen Tier 1 heeft geen materiële voorwaarden waaraan het verbonden is.

Alle bestanddelen van Tier 1 staan volledig ter vrije beschikking van DELA en kunnen volledig ingezet worden om eventuele verliezen te compenseren.

Het Tier 3 vermogen betreft een netto positie van een actieve uitgestelde belastingpositie op de Belgische fiscus. Omdat de uitgestelde belastingvordering niet direct opeisbaar is om verliezen te compenseren werd deze vordering in Tier 3 geclassificeerd. Er was geen beperking aan de looptijd van de vordering. Het vermogen in Tier 3 kent geen materiële voorwaarden waaraan het verbonden is.

E.1.5.1. Vooruitzichten ontwikkeling eigen vermogen

In de vooruitzichten van de ontwikkelingen van het eigen vermogen worden voor de komende periode geen materiële wijzigingen verwacht. Het eigen vermogen wordt doormiddel van maandelijkse rapportage van de solvabiliteitsratio gemonitord.

DELA heeft geen voornemens om in de nabije toekomst kapitaal aan te trekken.

E.1.6. Eigen vermogen ten behoeve van solvabiliteitskapitaalvereiste

In de tabel hieronder wordt aangegeven per Tier welk bedrag van het eigen vermogen wordt meegenomen voor de dekking van het solvabiliteitskapitaalvereiste en voor het minimum kapitaalvereiste.

Eigen vermogen ten behoeve van solvabiliteitskapitaalvereiste

Bedragen x € 1.000

	31-12-2018	31-12-2017	Delta
Vereist voor SCR			
Tier 1	1.646.834	1.703.865	-57.032
Tier 2	-	-	-
Tier 3	4.799	-	4.799
Totaal	1.651.633	1.703.865	-52.232
Vereist voor MCR			
Tier 1	1.646.834	1.703.865	-57.032
Tier 2	-	-	-
Tier 3	-	-	-
Totaal	1.646.834	1.703.865	-57.032

Het in aanmerking komend eigen vermogen voor het solvabiliteitskapitaalvereiste en voor het minimum kapitaalvereiste voldoet aan de kwantitatieve grenzen zoals beschreven in artikel 82 van de Gedelegeerde Verordening. Het eigen vermogen bestaat uit dusdanig veel Tier 1 kapitaal, waardoor het volledige eigen vermogen uit Tier 3 mag worden meegenomen in het solvabiliteitskapitaalvereiste. In het minimum kapitaalvereiste is Tier 3 eigen vermogen niet toegestaan.

E.2. Solvabiliteitskapitaalvereiste en minimumkapitaalvereiste

In deze paragraaf worden achtereenvolgens:

- de solvabiliteitskapitaalvereiste;
- en de minimumkapitaalvereiste toegelicht.

De SCR uitgesplitst naar risicomodule en de bronnen van de diversificatie-effecten zijn in onderdeel C gerapporteerd.

DELA maakt geen gebruik van vereenvoudigde berekening, uitgezonderd de kredietafslag voor herverzekeraars, zoals genoemd in D.1.16.

Het merendeel van de dochterondernemingen van DELA classificeert als verzekeringsonderneming, of ondernemingen die nevendiensten verrichten. Uitzonderingen daarop zijn:

- DELA Depositofonds, welke een niet-gereguleerde onderneming is die financiële activiteiten uitoefent, namelijk het verstrekken van deposito's. De SCR hiervoor is op basis van sectorale voorschriften nihil;
- DELA Holding en DELA Holding Belgium zijn overige ondernemingen en tegelijkertijd deelnemingen van strategische aard. De SCR hiervoor is € 2,6 miljoen (exclusief diversificatie), corresponderend met 22% van de deelnemingswaarde voor zover positief.

E.2.1. Ontwikkeling solvabiliteitskapitaalvereiste

In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van de SCR, het Kernvermogen en de Solvency-II-ratio toegelicht.

De SCR van DELA Coöperatie is in 2018 gedaald van 551 miljoen naar 442 miljoen. De verlaging is met name veroorzaakt door:

- modelwijzigingen, waardoor de mitigerende werking van de winstdeling beter kon worden ingeschat;
- ontwikkelingen op de aandelenmarkten in december 2018, waardoor de SCR voor aandelenrisico laag was.

Het kernvermogen van DELA Coöperatie is in 2018 gedaald van 1.704 miljoen naar 1.652 miljoen. Dit heeft deels dezelfde oorzaak als genoemd voor de daling in de SCR (modelwijzigingen en ontwikkelingen op de aandelenmarkten in met name december 2018) en wordt deels veroorzaakt de

lagere rentetermijnstructuur ultimo 2018.

De SCR-ratio van DELA Coöperatie is als gevolg van de ontwikkelingen in de SCR en het kernvermogen in 2018 gestegen van 309% naar 373%. De stijging is derhalve met name veroorzaakt door:

- modelwijzigingen, waardoor de mitigerende werking van de winstdeling beter kon worden ingeschat;
- ontwikkelingen op de aandelenmarkten in december 2018, waardoor de SCR voor aandelenrisico laag was.

De ontwikkeling bij DELA Natura laat eenzelfde beeld zien. De SCR is gedaald van 534 miljoen naar 433 miljoen. Het kernvermogen is gedaald van 1.747 miljoen naar 1.671 miljoen. De SCR-ratio van DELA Natura steeg hierdoor van 327% naar 386%. De oorzaken van deze ontwikkelingen zijn gelijk aan die van DELA Coöperatie.

E.2.2. Minimumkapitaalvereiste

De Minimum kapitaalvereiste (MCR) wordt conform de Gedelegeerde Verordening bepaald, waarbij de uitkomst afhankelijk is van drie berekeningen:

- de lineaire MCR welke wordt bepaald door de omvang van de technische voorzieningen, gesplitst naar onder meer winstdelende en niet-winstdelende verzekeringen, en de omvang van het risicokapitaal bij overlijden;
- een minimum uitkomst ter grootte van 25% van de SCR;
- een maximum uitkomst ter grootte van de 45% van de SCR.

Voor DELA is de lineaire MCR lager dan de minimum uitkomst, zodat de MCR 25% is van de SCR: € 110,6 miljoen.

Het voor de MCR in aanmerking komend kernvermogen bedraagt € 1.647 miljoen waarmee de MCR ratio voor DELA ultimo 2018 1.489% bedraagt.

E.3. Gebruik van ondermodule aandelenrisico op basis van looptijd

DELA maakt geen gebruik van de ondermodule aandelenrisico op basis van looptijd.

E.4. Verschillen tussen de Standaard Formule en het Intern Model

DELA gebruikt geen intern model.

E.5. Niet naleving van de kapitaalvereisten

In het boekjaar was er geen sprake van een overschrijding van de wettelijke eisen.

E.6. Overige informatie

Voor de winstdeling van de uitvaartverzekeringen in de Nederlandse portefeuille van DELA speelt de dekkinggraad een belangrijke rol. Meer informatie hierover is te vinden in paragraaf C.1.9.

Bijlage: QRT's

S.02.01.02 - Balans

		Waarde onder Solvency II
		C0010
Activa		
Immateriële activa	R0030	
Uitgestelde belastingvorderingen	R0040	78.208
Surplus pensioenuitkeringen	R0050	
Materiële vaste activa voor eigen gebruik	R0060	107.908
Beleggingen (niet zijnde activa in verband met aan indexen of beleggingen gekoppelde overeenkomsten)	R0070	5.141.203
Materiële vaste activa (anders dan voor eigen gebruik)	R0080	1.201.352
Deelnemingen in verbonden ondernemingen, met inbegrip van participaties	R0090	11.720
Aandelen	R0100	1.965.301
Aandelen - beursgenoteerd	R0110	1.956.842
Aandelen - niet-beursgenoteerd	R0120	8.459
Obligaties	R0130	1.583.280
Overheidsobligaties	R0140	718.750
Bedrijfsobligaties	R0150	864.529
Structured notes	R0160	
Door zekerheden gedekte effecten	R0170	
Instellingen voor collectieve belegging	R0180	292.537
Derivaten	R0190	84.897
Deposito's behalve kasequivalenten	R0200	
Overige beleggingen	R0210	2.116
Activa in verband met aan indexen of beleggingen gekoppelde overeenkomsten	R0220	
Leningen en hypotheek	R0230	466.375
Voorschotten op verzekeringsovereenkomsten	R0240	
Aan particulieren verstrekte leningen en hypotheek	R0250	313.003

Overige leningen en hypotheek	R0260	153.372
Uit hoofde van herverzekering verhaalbare bedragen uit:	R0270	9.377
Schade- en ziekteverzekering analoog aan levensverzekering	R0280	
Schadeverzekering met uitzondering van ziekteverzekering	R0290	
Ziekteverzekering analoog aan schadeverzekering	R0300	
Levens- en ziekteverzekering analoog aan levensverzekering, met uitzondering van ziekteverzekering en aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen	R0310	9.377
Ziekteverzekering analoog aan levensverzekering	R0320	
Levensverzekering, met uitzondering van ziekteverzekering en aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen	R0330	9.377
Aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen	R0340	
Deposito's ten gunste van cedenten	R0350	
Vorderingen uit hoofde van verzekering en op intermediairs	R0360	230
Vorderingen uit hoofde van herverzekering	R0370	
Vorderingen (handelsvorderingen, geen vorderingen uit hoofde van verzekering)	R0380	120.282
Eigen aandelen (rechtstreeks gehouden)	R0390	
Verschuldigde bedragen uit hoofde van eigenvermogenbestanddelen of opgevraagd maar niet-gestort beginkapitaal	R0400	
Geldmiddelen en kasequivalenten	R0410	109.637
Overige, niet eders opgenomen activa	R0420	25.421
Totaal activa	R0500	6.058.641
Verplichtingen		
Technische voorzieningen – schadeverzekering	R0510	
Technische voorzieningen – schadeverzekering (behalve ziekteverzekering)	R0520	
Technische voorzieningen als geheel berekend	R0530	
Beste schatting	R0540	
Risicomarge	R0550	

Technische voorzieningen – ziekteverzekering (analoog aan schadeverzekering)	R0560	
Technische voorzieningen als geheel berekend	R0570	
Beste schatting	R0580	
Risicomarge	R0590	
Technische voorzieningen – levensverzekering (behalve aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen)	R0600	3.748.156
Technische voorzieningen - ziekteverzekering (analoog aan levensverzekering)	R0610	
Technische voorzieningen als geheel berekend	R0620	
Beste schatting	R0630	
Risicomarge	R0640	
Technische voorzieningen – levensverzekering (behalve ziekteverzekering en aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen)	R0650	3.748.156
Technische voorzieningen als geheel berekend	R0660	
Beste schatting	R0670	3.476.276
Risicomarge	R0680	271.879
Technische voorzieningen – aan indexen of beleggingen gekoppelde verzekeringen	R0690	
Technische voorzieningen als geheel berekend	R0700	
Beste schatting	R0710	
Risicomarge	R0720	
Voorwaardelijke verplichtingen	R0740	
Voorzieningen niet zijnde technische voorzieningen	R0750	75.360
Pensioenuitkeringsverplichtingen	R0760	14.725
Deposito's van herverzekeraars	R0770	13.927
Uitgestelde belastingverplichtingen	R0780	370.421
Derivaten	R0790	4.787
Schulden aan kredietinstellingen	R0800	2.800
Financiële verplichtingen anders dan schuldenaan kredietinstellingen	R0810	652

Schulden uit hoofde van verzekeringen en aan intermediairs	R0820	95.271
Schulden uit hoofde van herverzekering	R0830	
Schulden (handelsschulden, geen schulden uit hoofde van verzekeringen)	R0840	47.630
Achtergestelde verplichtingen	R0850	
Achtergestelde verplichtingen anders dan in het kernvermogen	R0860	
Achtergestelde verplichtingen in het kernvermogen	R0870	
Overige, niet elders opgenomen verplichtingen	R0880	30.876
Totaal verplichtingen	R0900	4.404.605
Overschot van de activa t.o.v. de verplichtingen	R1000	1.654.036

S.22.01.22 - Effect van langetermijngarantiemaatregelen en overgangmaatregelen

		Bedrag met langetermijngarantiemaatregelen en overgangmaatregelen	Effect van overgangmaatregel voor technische voorzieningen	Effect van overgangmaatregel voor de rentevoet	Effect van een volatiliiteitsaanpassing gelijk aan nul	Effect van een matchingopslag gelijk aan nul
		C0010	C0030	C0050	C0070	C0090
Technische voorzieningen	R0010	3.748.156			31.021	
Kernvermogen	R0020	1.671.433			-22.359	
In aanmerking komend eigen vermogen voor het solvabiliteitskapitaalvereiste	R0050	1.671.433			-22.359	
Solvabiliteitskapitaalvereiste	R0090	432.654			-2.937	

S.23.01.22 - Eigen vermogen

		Total	Tier 1 - onbeperkt	Tier 1 - beperkt	Tier 2	Tier 3
		C0010	C0020	C0030	C0040	C0050
Kernvermogen vóór aftrek voor deelnemingen in andere financiële sectoren						
Gewoon aandelenkapitaal (inclusief eigen aandelen)	R0010					
Niet op groepsniveau beschikbaar opgevraagd maar niet-gestort gewoon aandelenkapitaal	R0020					
Agio verbonden aan gewoon aandelenkapitaal	R0030					
Beginkapitaal, bijdragen van leden of het daaraan gelijk te stellen kernvermogensbestanddeel voor onderlinge waarborgmaatschappijen of onderlinge verzekeringsmaatschappijen	R0040					
Achergestelde rekeningen van leden van onderlinge waarborgmaatschappijen	R0050					
Niet op groepsniveau beschikbare achtergestelde rekeningen van leden van onderlinge waarborgmaatschappijen	R0060					
Surplusfondsen	R0070					
Niet op groepsniveau beschikbare surplusfondsen	R0080					
Preferente aandelen	R0090					
Niet op groepsniveau beschikbare preferente aandelen	R0100					
Agio verbonden aan preferente aandelen	R0110					
Niet op groepsniveau beschikbaar agio verbonden aan preferente aandelen	R0120					
Reconciliatiereserve	R0130	1.646.834	1.646.834			
Achtergestelde verplichtingen	R0140					
Niet op groepsniveau beschikbare achtergestelde verplichtingen	R0150					
een bedrag gelijk aan de waarde van netto uitgestelde belastingvorderingen	R0160	4.799				4.799
Het niet op groepsniveau beschikbare bedrag gelijk aan de waarde van netto uitgestelde belastingvorderingen	R0170					
Overige door de toezichthoudende autoriteit als kernvermogensbestanddelen goedgekeurde eigenvermogensbestanddelen die hierboven niet worden vermeld	R0180					
Niet-beschikbare eigenvermogensbestanddelen die verband houden met andere door de toezichthoudende autoriteit goedgekeurde eigenvermogensbestanddelen	R0190					
Minderheidsbelangen (indien niet gerapporteerd als onderdeel van een specifiek eigenvermogensbestanddeel)	R0200					
Niet op groepsniveau beschikbare minderheidsbelangen	R0210					
Eigen vermogen in de jaarrekening dat niet in de reconciliatiereserve mag worden opgenomen en niet voldoet aan de criteria voor indeling als eigen vermogen onder Solvabiliteit II						
Eigen vermogen in de jaarrekening dat niet in de reconciliatiereserve mag worden opgenomen en niet voldoet aan de criteria voor indeling als eigen vermogen onder Solvabiliteit II	R0220					
Aftrekkingen						
Aftrekkingen voor deelnemingen in andere financiële ondernemingen, met inbegrip van geregelende en niet-geregelende ondernemingen die financiële activiteiten verrichten	R0230					
Waarvan afgetrokken overeenkomstig artikel 228 van de Richtlijn 2009/138/EG	R0240					
Aftrekkingen voor deelnemingen waarvoor van onbeschikbaarheid van informatie sprake is (artikel 229)	R0250					
Aftrekkingen voor via aftrek en aggregatie opgenomen deelnemingen wanneer een combinatie van methoden wordt gebruikt	R0260					
Totaal niet-beschikbare eigenvermogensbestanddelen	R0270					
Totale aftrekkingen	R0280					
Totaal kernvermogen na aftrekkingen	R0290	1.651.633	1.646.834			4.799
Aanvullend vermogen						
niet-gestort en niet-opgevraagd gewoon aandelenkapitaal, op verzoek opvraagbaar	R0300					

niet-gestort en niet-opgevraagd beginkapitaal, bijdragen van leden of het daaraan gelijk te stellen kernvermogensbestanddeel voor onderlinge waarborgmaatschappijen op onderlinge verzekeringsmaatschappijen, op verzoek opvraagbaar	R0310					
niet-gestorte en niet-opgevraagde preferente aandelen, op verzoek opvraagbaar	R0320					
Een juridisch bindende verplichting om op verzoek in te schrijven op en te betalen voor achtergestelde verplichtingen	R0330					
Kredietbrieven en garanties zoals bedoeld in artikel 96, lid 2, van Richtlijn 2009/138/EG	R0340					
Kredietbrieven en garanties anders dan zoals bedoeld in artikel 96, lid 2, van Richtlijn 2009/138/EG	R0350					
Suppletiebijdragen van de leden zoals bedoeld in artikel 96, lid 3, eerste alinea, van Richtlijn 2009/138/EG	R0360					
Suppletiebijdragen van de leden anders dan zoals bedoeld in artikel 96, lid 3, eerste alinea, van Richtlijn 2009/138/EG	R0370					
Niet op groepsniveau beschikbaar aanvullend vermogen	R0380					
Overig aanvullend vermogen	R0390					
Totaal aanvullend vermogen	R0400					
Eigen vermogen van andere financiële sectoren						
Kredietinstellingen, beleggingsondernemingen, financiële instellingen, beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen, icbe-beheermaatschappijen - Totaal	R0410					
Instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening	R0420					
Niet-gereguleerde entiteiten die financiële activiteiten verrichten	R0430					
Totaal eigen vermogen van andere financiële sectoren	R0440					
Eigen vermogen met gebruik van aftrek en aggregatie, uitsluitend of in combinatie met methode 1						
Eigen vermogen met gebruik van aftrek en aggregatie en in combinatie met een methode	R0450					
Eigen vermogen met gebruik van aftrek en aggregatie in combinatie met een methode exclusief intragroepstransacties	R0460					
Totaal beschikbaar eigen vermogen voor het geconsolideerde solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep (exclusief eigen vermogen van andere financiële sectoren en van via aftrek en aggregatie opgenomen ondernemingen)	R0520	1.651.633	1.646.834			4.799
Totaal beschikbaar eigen vermogen voor het minimale geconsolideerde solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep	R0530	1.646.834	1.646.834			
Totaal in aanmerking komend eigen vermogen voor het geconsolideerde solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep (exclusief eigen vermogen van andere financiële sectoren en van via aftrek en aggregatie opgenomen ondernemingen)	R0560	1.651.633	1.646.834			4.799
Totaal in aanmerking komend eigen vermogen voor het minimale geconsolideerde solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep	R0570	1.646.834	1.646.834			
Minimaal geconsolideerd solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep	R0610	110.603				
Verhouding tussen in aanmerking komend eigen vermogen en het minimale geconsolideerde solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep	R0650	1488,96%				
Totaal in aanmerking komend eigen vermogen voor het geconsolideerde solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep (inclusief eigen vermogen van andere financiële sectoren en van via aftrek en aggregatie opgenomen ondernemingen)	R0660	1.651.633	1.646.834			4.799
Solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep	R0680	442.412				
Verhouding tussen in aanmerking komend eigen vermogen en het solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep (inclusief eigen vermogen van andere financiële sectoren en van via aftrek en aggregatie opgenomen ondernemingen)	R0690	373,32%				

		C0060				
Reconcliatiereserve						
Overschot van de activa t.o.v. de verplichtingen	R0700	1.654.036				
Eigen aandelen (rechtstreeks of middellijkgehouden)	R0710					
Te verwachten dividenden, uitkeringen en kosten	R0720					
Overige kernvermogensbestanddelen	R0730	4.799				

Correctie voor beperkte eigenvermogensbestanddelen ten aanzien van matchingopslagportefeuilles en afgezonderde fondsen	R0740					
Overig niet-beschikbaar eigen vermogen	R0750	2.403				
Reconciliatiereserve vóór aftrek voor deelnemingen in andere financiële sectoren	R0760	1.646.834				
Verwachte winst						
De in toekomstige premies vervatte verwachte winst (EPIFP) - Levensverzekeringsbedrijf	R0770	219.689	219.689			
De in toekomstige premies vervatte verwachte winst (EPIFP) - Schadeverzekeringsbedrijf	R0780					
Totaal in toekomstige premies vervatte verwachte winst (EPIFP)	R0790	219.689	219.689			

S.25.01.22 - Standaardformule voor het solvabiliteitskapitaalvereiste voor groepen

		Bruto solvabiliteitskapitaalvereiste	OSP	Vereenvoudigingen
		C0110	C0080	C0090
Marktrisico	R0010	864.095		
Tegenpartijkredietrisico	R0020	49.250		
Levensverzekeringstechnisch risico	R0030	822.393		
Ziekteverzekeringstechnisch risico	R0040			
Schadeverzekeringstechnisch risico	R0050			
Diversificatie	R0060	-385.827		
Risico immateriële activa	R0070			
Kernsolvabiliteitskapitaalvereiste	R0100	1.349.910		

		Waarde
		C0100
Operationeel risico	R0130	18.236
Verliescompensatievermogen van technische voorzieningen	R0140	871.701
Verliescompensatievermogen van uitgestelde belastingen	R0150	54.034
Kapitaalvereiste voor ondernemingen met werkzaamheden in overeenstemming met artikel 4 van Richtlijn 2003/41/EG	R0160	
Solvabiliteitskapitaalvereiste exclusief kapitaalopslagfactor	R0200	442.412
Reeds vastgestelde kapitaalopslagfactoren	R0210	
Solvabiliteitskapitaalvereiste	R0220	442.412
Overige informatie over solvabiliteitskapitaalvereiste		
Kapitaalvereiste voor ondermodule aandelenrisico op basis van looptijd	R0400	
Totaalbedrag van theoretische solvabiliteitskapitaalvereisten voor resterend deel	R0410	
Totaalbedrag van theoretische solvabiliteitskapitaalvereisten voor afgezonderde fondsen	R0420	
Totaalbedrag van theoretische solvabiliteitskapitaalvereisten voor matchingsopslagportefeuilles	R0430	
Diversificatie effecten als gevolg van RFF nSCR aggregatie ten behoeve van artikel 304	R0440	
Minimaal geconsolideerd solvabiliteitskapitaalvereiste van de groep	R0470	111
Informatie over andere entiteiten		
Kapitaalvereiste voor andere financiële sectoren (kapitaalvereisten voor niet-verzekeringsondernemingen)	R0500	
Kapitaal vereiste voor andere financiële sectoren (kapitaalvereisten voor niet-verzekeringsondernemingen) - Kredietinstellingen, beleggingsondernemingen en financiële instellingen, beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen, icbe-beheermaatschappijen	R0510	
Kapitaalvereiste voor andere financiële sectoren (kapitaalvereisten voor niet-verzekeringsondernemingen) - Instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening	R0520	
Kapitaalvereiste voor andere financiële sectoren (kapitaalvereisten voor niet-verzekeringsondernemingen) - Kapitaalvereiste voor niet gereguleerde ondernemingen die financiële activiteiten uitoefenen	R0530	
Kapitaalvereisten voor deelnemingen waarover geen zeggenschap wordt uitgeoefend	R0540	
Kapitaalvereiste voor resterende ondernemingen	R0550	
Algeheel solvabiliteitskapitaalvereiste		
Solvabiliteitskapitaalvereiste voor via aftrek en aggregatie opgenomen ondernemingen	R0560	
Solvabiliteitskapitaalvereiste	R0570	442.412

S.32.01.22 - Ondernemingen binnen de groep

Land	Identificatiecode van de onderneming	Soort identificatiecode van de onderneming	Juridische benaming van de onderneming	Soort onderneming	Rechtsvorm	Categorie (onderlinge waarborgmaatschappij/niet-onderlinge waarborgmaatschappij)	Toezichhoudende autoriteit
C0010	C0020	C0030	C0040	C0050	C0060	C0070	C0080
België	LEI/549300EICGUXFY5ZSJ30	LEI	DELA Investments België N.V.	Onderneming die nevediensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	LEI/549300RTZ552OE8F5Z37	LEI	DELA Natura- en levensverzekeringen N.V.	Levensverzekeringsonderneming	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	De Nederlandsche Bank
Nederland	LEI/724500X2ZHX1LDBQ148	LEI	DELA Coöperatie U.A.	Verzekeringsonderneming zoals gedefinieerd in artikel 212, lid 1, onder f), van Richtlijn 2009/138/EG	Coöperatie	Onderling	De Nederlandsche Bank
Nederland	SC/DEE100	Specifieke code	DELA Uitvaartverzorging N.V.	Onderneming die nevediensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE110	Specifieke code	DELA Uitvaartvervoer B.V.	Onderneming die nevediensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE119	Specifieke code	DELA Depositofonds B.V.	Niet-gereguleerde onderneming die financiële activiteiten uitoefent, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 52, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE120	Specifieke code	DELA Holding N.V.	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE137	Specifieke code	UNC Holding B.V.	Onderneming die nevediensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE140	Specifieke code	DELA Vastgoed B.V.	Onderneming die nevediensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	

Nederland	SC/DEE146	Specifieke code	DELA Vastgoed Management B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE148	Specifieke code	DELA Crematoria Groep B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE149	Specifieke code	DELA Hypotheken B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE151	Specifieke code	DELA Vastgoed België B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE152	Specifieke code	DELA Enterprises N.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154	Specifieke code	DELA Holding Belgium N.V.	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.10	Specifieke code	Pompes Funèbres Liégeoises – Maison Bourgeois S.P.R.L.	Overige	société privé à resp. limitée	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.2	Specifieke code	Crematorium Brugge N.V.	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.3	Specifieke code	Crematorium Hasselt N.V.	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.4	Specifieke code	Crematorium Vilvoorde N.V.	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.5	Specifieke code	Hainaut Crémation SA	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.6	Specifieke code	Société d'Étude et de Service pour la Crémation N.V.	Overige	Naamloze vennootschap	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.7	Specifieke code	Dela Funeral Assistance 1 bvba	Overige	besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.8	Specifieke code	Pompes Funèbres Duvivier S.P.R.L.	Overige	société privé à resp. limitée	Niet-onderling	
België	SC/DEE154.9	Specifieke code	DELA Funerals bvba	Overige	besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	Niet-onderling	
Nederland	LEI/549300UIFMCZBGVC M84	Specifieke code	Stichting DELA Depository & Management	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Stichting	Niet-onderling	

Nederland	SC/DEE180	Specifieke code	DELA Heerhugowaard B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE190	Specifieke code	AB Crematoria DELA B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE200	Specifieke code	DELAmondo Vastgoed B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE201	Specifieke code	DELAmondo Klooster B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE192	Specifieke code	Algemeen Belang Uitvaartverzorging B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	
Nederland	SC/DEE193	Specifieke code	Begraafbeheer B.V.	Onderneming die nevendiensten verricht, zoals gedefinieerd in artikel 1, punt 53, van Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35	Besloten vennootschap	Niet-onderling	

Criteria voor invloed						Opname in de reikwijdte van het groepstoezicht		Berekening groepssolvabiliteit
Aandeel vermogen (in %)	Percentage dat wordt gebruikt voor de opstelling van de geconsolideerde jaarrekening	Stemrecht (in %)	Overige criteria	Mate van invloed	Proportioneel aandeel dat wordt gebruikt voor de berekening van de solvabiliteit van de groep	Ja/Nee	Datum van besluit indien artikel 214 wordt toegepast	Gehanteerde methode en, bij methode 1, behandeling van de onderneming
C0180	C0190	C0200	C0210	C0220	C0230	C0240	C0250	C0260
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
						Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Sectorale voorschriften
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Andere methode
50,00%	50,00%	50,00%		Overheersend	50,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Evenredige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie

100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
60,00%	100,00%	60,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
35,00%	35,00%	35,00%		Overheersend	35,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Anderere methode
100,00%	100,00%	100,00%		Overheersend	100,00%	Opgenomen in het toezichtskader		Methode 1: Volledige consolidatie

DELA hoofdkantoor

DELA Nederland

Oude Stadsgracht 1
5611 DD Eindhoven (NL)
+31 (0)40 260 16 01
www.dela.nl

DELA België

Noorderplaats 5
2000 Antwerpen (B)
+31 32 (0)2 800 87 87
www.dela.be

DELA Lebensversicherungen

Zweigniederlassung Deutschland
Platz der Ideen 2
40476 Düsseldorf (D)
+49 (0)211 542686 86
www.dela.de